

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra Strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Studijní program: P620 Ekonomika a management

Studijní obor: 6208V097 Řízení a ekonomika podniku

Disertační práce

Strategie regionálního rozvoje a rozvoje venkova podporované EU a jejich uplatnění v ČR

Autor práce: Ing. Veronika Humlerová

Školitel: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Strategie regionálního rozvoje a rozvoje venkova podporované EU a jejich uplatnění v ČR“ vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v disertační práci. Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 28. listopadu 2013

.....

Poděkování

Nejprve bych ráda poděkovala školitelce doc. Ing. Evě Cudlínové, CSc. za nápad zpracování aktuálního a zajímavého tématu, za jeho vedení, konzultace, podporu a čas, který mi věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat kolegům z katedry Strukturální politiky EU a rozvoje venkova za jejich rady a připomínky a morální podporu.

A nakonec poděkování největší patří mé rodině a především manželu Mildovi za jeho pochopení, povzbuzení a především za důvěru.

Abstrakt

HUMLEROVÁ, V. Strategie regionálního rozvoje a rozvoje venkova podporované EU a jejich uplatnění v ČR. České Budějovice, 2013. 188 s. Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí disertační práce: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

Předkládaná disertační práce, Strategie regionálního rozvoje a rozvoje venkova podporované EU a jejich uplatnění v ČR, se zabývá zhodnocením souvislosti mezi prosperitou obce vymezenou na základě přirozeného nebo migračního přírůstku nebo úbytku obyvatel, a čerpáním dotací z Evropské unie. Cílem disertační práce je zjistit, zda jsou v čerpání dotací prosperující obce úspěšnější než obce neprosperující. Dílčím cílem je analýza vlivu lidského potenciálu obcí na čerpání fondů EU.

Autorka se v aplikační části zaměřila nejdříve na testování prosperity 100 náhodně vybraných venkovských obcí s jejich čerpáním dotací z Evropské unie v období 2007 – 2011. Pro těchto 100 obcí byl vypočten modifikovaný HDI, který představuje lidský potenciál obcí a byl porovnáván s obcemi z hlediska jejich prosperity. Nakonec byla zjišťována závislost čerpání dotačních prostředků z EU na lidském potenciálu obcí pomocí korelační a regresní analýzy.

Klíčová slova: regionální rozvoj, venkov, HDI, lidský potenciál

JEL klasifikace: R 11, R58.

Abstract

HUMLEROVÁ, V. Strategy of Regional Development and Rural Development supported by the EU and their implementation in the Czech Republic. České Budějovice, 2013. 188 pp. Faculty of Economics, University of South Bohemia in České Budějovice. Doctoral dissertation supervisor: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

The Doctoral dissertation, the Strategy of Regional Development and Rural Development supported by the EU and their implementation in the Czech Republic, deals with the evaluation of a link between prosperity of a municipality based on the population or migration growth or population decline and drawing subsidies from the European Union. The aim of this work is to determine whether the thriving municipalities are more successful in drawing of subsidies than the unprofitable municipalities. A sub-goal of this Doctoral dissertation is to analyse the impact of human potential of municipalities on drawing of EU funds.

The author, in the practical part of the Doctoral dissertation first focused on testing the prosperity of 100 randomly selected rural municipalities and their drawing of EU subsidies during the period 2007 - 2011. For these 100 municipalities was calculated the modified HDI which represents the human potential of municipalities and was compared with municipalities with respect to their prosperity. Finally, there was determined the dependence of drawing money from EU funds on the human potential of municipalities using the correlation and regression analysis.

Keywords: regional development, rural, HDI, human potential

JEL Classification: R11, R58

Obsah

1	Úvod	13
2	Literární přehled	15
2.1	EU a rozměr regionální politiky	15
2.1.1	Region, regionalistika, regionalismus	15
2.1.2	Regionalizace v ČR	17
2.1.3	Regionální rozvoj	18
2.1.4	Regionální politika v České republice	21
2.2	EU a rozměr regionální politiky	28
2.2.1	Venkov	28
2.2.2	Změny venkova po roce 1989	31
2.2.3	Struktura politiky rozvoje venkova	32
2.2.4	Program rozvoje venkova České republiky	34
2.2.5	Nástroje politiky rozvoje venkova	42
2.3	Finance územní samosprávy	44
2.3.1	Struktura územních samosprávných celků	44
2.3.2	Systém územních rozpočtů	50
2.3.3	Příjmy a výdaje územních rozpočtů	52
2.4	Kapitál a kvalita života	57
2.4.1	Lidský blahobyt	57
2.4.2	Sociální kapitál	59
2.4.3	Lidský kapitál	61
2.4.4	Kulturní kapitál	64
2.4.5	Kvalita života a její měření	66
3	Metodika práce	78
3.1	Hypotéza	78
3.2	Cíle práce	79
3.2.1	Hlavní cíl práce	79
3.2.2	Aktuální stav řešené problematiky	79
3.3	Metodický postup	81
3.3.1	Metody práce, použité výzkumné techniky	81
3.3.2	Metodika - Projekt NAZV	84

3.3.3	Metodika - projekt GA JU	88
3.4	Použité statistické metody	89
3.4.1	Regresní a korelační analýza	89
4	Výsledky	90
4.1	Představení obcí	90
4.2	Čerpání EU dotací v obcích 2007 - 2011	91
4.2.1	Shluk 1 – migračně ziskové obce	93
4.2.2	Shluk 2 – migračně ztrátové obce	102
4.2.3	Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce	107
4.2.4	Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce	115
4.2.5	Dílčí závěr k čerpání dotací EU dle shluků obcí	120
4.3	HDI v obcích rok 2001 a 2011	124
4.3.1	Výpočet HDI pro Shluk 1 – migračně ziskové obce	125
4.3.2	Výpočet HDI pro Shluk 2 – migračně ztrátové obce	131
4.3.3	Výpočet HDI pro shluk 3 – přirozeně úbytkové obce	134
4.3.4	Výpočet HDI pro shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce	138
4.3.5	Dílčí závěr k výpočtu HDI ve shlučích obcí v letech 2001 a 2011	141
4.4	Korelační a regresní analýza	143
4.4.1	Shluk 1 – migračně ziskové obce	144
4.4.2	Shluk 2 – migračně ztrátové obce	146
4.4.3	Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce	147
4.4.4	Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce	148
4.4.5	Dílčí závěr pro korelační a regresní analýzu	150
5	Diskuze	152
6	Závěr	163
7	Summary	165
8	Návaznost na grantové projekty	167
9	Seznam odborné literatury	168
10	Seznam grafů	184
11	Seznam obrázků	186
12	Seznam tabulek	187
13	Přílohy	188
13.1	Shluk 1 HDI porovnání 2001 a 2011	188

13.2	Shluk 2 HDI porovnání 2001 a 2011	189
13.3	Shluk 3 HDI porovnání 2001 a 2011	190
13.4	Shluk 4 HDI porovnání 2001 a 2011	191
13.5	Výsledky doplňujících statistických testů	192
13.5.1	Korelace pro nové shluky dle čerpání.....	192
13.5.2	Korelace pro obce čerpající dotace EU do 1 tisíce Kč/byv.	193
13.5.3	Korelace pro obce čerpající dotace EU od 1 do 10 tisíc Kč/byv.	194
13.5.4	Korelace pro obce čerpající dotace EU nad 10 tisíc Kč/byv.	195

1 Úvod

Venkov v České republice prodělal v historii celou řadu změn. Asi nejvýznamnější změnou byla 60. – 80. léta 20. století, kdy byl zaveden střediskový systém obcí. V rámci střediskového systému došlo ke snížení počtu obcí. Podporovány byly velké vesnice, kam proudily investice na výstavbu vodovodů a kanalizací, bytových domů, rekonstrukce škol apod. Naopak v malých vesnicích byly veškeré investiční akce, vč. individuální výstavby rodinných domů, potlačovány. Ačkoliv v současné době můžeme u některých odborníků z řad regionalistů nebo veřejné správy vidět značnou podporu této sídelní soustavy (KALECKÝ, 2011) a dobrým příkladem mohou být některé evropské státy – např. Francie (JÜPTNER, P. A KOL., 2007), je tato soustava z důvodu jejího negativního pojetí před rokem 1989 kritizována (PERLÍN, 2008; MUSIL, 2001). *„Využití střediskové soustavy v byrokratickém a centralistickém systému národních výborů v letech 1970 –1990 ovšem vedlo k naprosto umělému potlačování rozvoje nejmenších sídel, které bylo zaštiťováno právě střediskovou soustavou. Středisková soustava byla uplatňována jako regresivní nástroj k potlačení rozvoje nejmenších sídel a nikoliv jako stimulační nástroj pro možnou podporu větších nebo významnějších sídel.“* (PERLÍN, 2008, s. 10)

Po roce 1989 došlo k obnovení samosprávy obcí a tím i k jejich velké desintegraci na současných 6250. Velmi výrazně narostl počet malých obcí do 500 obyvatel. Vzhledem k tomu, že po roce 1989 nepokračoval přidělový systém hospodaření a byl zaveden nový daňový systém, kdy příjmy obce byly vypočteny na základě výnosu daně z příjmu, byly obce závislé na počtu obyvatel, počtu podnikatelů obci nebo v okrese. Příjmy těchto malých obcí jsou velmi malé a bez pomoci dotačních titulů jim neumožňují provádět žádnou investiční činnost.

K rozvoji obcí velmi výrazně přispívají jednak státní dotace, které jsou ale velmi omezené a jednak dotace evropské, ke kterým ČR po vstupu do EU získala přístup. Díky evropským dotacím obce mohou snadněji budovat lepší infrastrukturu (silnice, ČOV, kanalizaci, plynofikaci, rekonstrukci MŠ a ZŠ, apod.), a také využívat tyto finanční prostředky na rozvoj obce (péče o kulturní památky, obnovení zvyků a tradic, podpora cestovního ruchu, péče o zeleň v obci, přiblížení veřejné správy pomocí služby

CZECHPOINT, a další). Díky všem těmto aktivitám (materiálním i kvalitativním) obce podporují stabilitu obyvatel.

Disertační práce je zaměřená na venkovské obce z hlediska jejich rozvoje a přístupu k čerpání dotací z Evropské unie. Navazuje a dále prohlubuje metodiku a výsledky projektu NAZV QI 92A023 „Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití? (Modelové strategie venkovského prostoru)“ a byla dílčí částí projektu. GA JU 029/2011/S „Institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji“.

Bude analyzovat čerpání dotací a jejich vzájemnou závislost s prosperitou obce definovanou jako kladné saldo přírůstku počtu obyvatel v obci ve sledovaném období. Zvláštní pozornost bude věnována roli, kterou v čerpání dotací z EU hraje lidský potenciál. Ten bude vypočten pomocí modifikovaného HDI a obce tak budou porovnávány dle charakteristiky prosperity a lidského potenciálu. Nakonec bude srovnáván lidský potenciál obcí s jejich čerpáním dotačních prostředků z EU.

Vzhledem k tomu že letos končí programovací období EU 2007 – 2013 a diskutuje se o znění operačních programů jako nástrojů regionální politiky a podpory regionálního rozvoje, je evaluace využívání dotačních prostředků obcemi velmi aktuální.

2 Literární přehled

2.1 EU a rozměr regionální politiky

2.1.1 Region, regionalistika, regionalismus

Region je od 80. let velmi diskutovaným pojmem. Zatímco v 60. letech byl převážně součástí ekonomické a sociální geografie, v současné době se tento pojem stává součástí celé řady vědních disciplín.

Pojem region pochází z latinského slova „regio“ a znamená území, království nebo oblast. O první sociální, ekonomické a kulturní charakteristiky regionu se snažili zakladatelé moderní geografie Alexander von Humboldt a Karl Ritter v polovině 19. století. Geografové v této době rozlišovali dva typy regionů - region přirozený (vytvořený na základě vlastností povrchu Země) a region umělý (jehož hranice vytvořil člověk – politické a jiné). (JEŽEK, 2008)

Region může být subnárodním celkem – část jednoho státu nebo jednoho národního hospodářství oddělená od ostatních oblastí formálními hranicemi a obvykle s nimi spojená ekonomickými bariérami. (MAIER, TÖDTLING, 1997)

Region je území s definovanými prvky, v němž existuje specifická funkční a související infrastruktura a prosazuje se společný zájem na rozvoji regionu a na zlepšení blahobytu občanů. (SKOKAN, 2003)

Zákon 248/ 2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje definuje region jako: „územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů, správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, správních obvodů obcí s rozšířenou působností obcí nebo sdružení obcí“. (ZÁKON Č. 248/ 2000 SB. O PODPOŘE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE, 2000)

JEŽEK (2008) konstatuje, že: „... regiony dnes již nejsou jen považovány za normální vyjádření prostorové klasifikace, ale jsou považovány za konstituční prvek společenské a ekonomické strukturace. S ohledem na rostoucí význam regionů se vědecký zájem také posunuje od hledání kritérií pro klasifikaci a typologizaci regionů

k procesům institucionalizace a politického řízení regionů (viz. např. diskuze o region governance nebo regionálním managementu).“

Regionalistika nebo také regionální věda se zabývá zkoumáním vzniku, vývoje a charakterem regionů s cílem zvýšení kvality života lidí žijících v jednotlivých regionech. (HUDEČKOVÁ, LOŠŤÁK, ŠEVČÍKOVÁ, 2008)

Regionalismus je společenská praxe, která vyjadřuje úsilí o zachování specifických kulturních a etnických tradic určitého území. JOHNSTON, GREGORY, SMITH (2000) definují regionalismus jako politické nebo kulturní hnutí, které politizuje území znevýhodněných regionů s cílem obhajovat a prosazovat regionální zájmy.

Pojem regiony by měl odpovídat kontextu používání nebo zájmu. Existuje několik metodologií, které popisují způsob vymezení regionů. STEJSKAL a KOVÁRNÍK (2009) považují za důležité dělit regiony na přirozené a administrativní:

- *„za přirozený region je označován vztahově uzavřený územní celek s územní dělbou funkcí (a proto i se vztahem) mezi jádrem a zázemím. Vztahová uzavřenost územního celku je relativní pojem. Žádný územní celek (region) logicky není vztahově plně uzavřen, tzn. bez vztahu k jinému regionu či k dalším regionům.“*
- *„Administrativní regiony jsou vymežovány pro výkon veřejné správy a to s sebou nese požadavek podobné velikosti. Proto jde o regiony umělé, mnohdy neodpovídající skutečným procesům a vztahům probíhajícím v území.“*

BLOTEVOGEL (2000), významný německý geograf, jehož typologie je v současné době nejvíce citovanou, rozlišuje tyto regiony:

- reálné/ analytické regiony – regiony stanovené na základě účelu, ke kterému mají sloužit nebo na základě teorie, z níž vycházejí. BLOTEVOGEL rozlišuje dva typy reálných regionů: jednoznačně lokalizovatelné regiony (např. různé přírodní jednotky, povodí řeky) a funkční regiony (např. krajina, oblast trhu práce, hospodářský prostor, městský region).

- Regiony vymezené lidskými aktivitami a činnostmi. Tyto regiony vznikají každodenním jednáním jednotlivců, ale i např. různých skupin, firem, sdružení, obcí, měst apod. Příkladem tohoto typu regionu může být třeba akční prostor obyvatel, oblasti územní působnosti regionálních médií, územně plánovací regiony nebo území dobrovolných svazků obcí a měst.
- Regiony, které jsou jako regiony vnímány anebo s nimiž se aktéři identifikují – identifikační regiony. Tento typ regionů vzniká prostřednictvím společenské komunikace a jako příklad je možné uvést regiony osobní nebo společenské identity anebo regiony jako oblast působnosti společenského jednání. (BLOTEVOGEL, 2000)

2.1.2 Regionalizace v ČR

Regionalizace je „rozčlenění míst nebo oblastí tvořících území do regionu a to podle určitého hlediska (určitých hledisek), vyjadřujícího účel regionu. Zvláštním případem regionalizace je členění území pro potřeby vykonávání státní správy, resp. samosprávy.“ (VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996)

Regionalizace je proces, který vytváří předpoklady pro to, aby se vnitrostátní regiony mohly rozvíjet na základě svého vlastního úsilí, mobilizací své ekonomické struktury, své regionální identity a dalších složek svého potenciálu. Regionalizace tak vede k diferenciaci regionů jak z pohledu ekonomického rozvoje, tak celkové životní úrovně lidí. (MARCOU, 2002)

Jestliže budeme chtít zkoumat regionalizaci v České republice, je nutné najít nějaký mezník, od kterého budeme pokrok nebo úpadek regionů porovnávat. V souvislosti s historií České republiky je vhodné jako mezník použít rok 1989, a to z několika důvodů. (BLAŽEK, CSANK, 2007). V obnovených tržních podmínkách po roce 1989 se projevil rozdíl v rozvojovém potenciálu jednotlivých měst a regionů (BLAŽEK, 2001, 2002), a zároveň došlo ke zvýšení regionálních rozdílů, které byly v předchozím období silně potlačovány. (BLAŽEK, UHLÍŘ, 2002)

Důvody pro regionalizaci – rozdíl v ekonomické úrovni a kvalitě života jednotlivých regionů - mohou být v jednotlivých státech ekonomické nebo politické. V případě ČR v 90. letech byly důvody primárně politické. Bylo třeba demokratizovat veřejnou správu, provést její decentralizaci a debyrokratizaci a především zavést územní samosprávy. (ILLNER, 2003)

V důsledku těchto politických změn došlo k postupné proměně pořadí jednotlivých regionů v dosažení sociální a ekonomické úrovně a k formování nerovnoměrného územního rozložení u „nových“ jevů, jakými byly nezaměstnanost, zahraniční investice, progresivní terciér apod. (TOMEŠ, 2001; BLAŽEK, 2001, 2003; PAVLÍNEK, 2004). Kromě obecného prohlubování rozdílů mezi regiony docházelo také k „dílčím“ poruchám v důsledku neúspěšného vývoje těch regionů, které z období centrálního plánování zdědily silně nevhodnou strukturu místní ekonomiky, zejména oblastí s vysokým zastoupením těžkého průmyslu (DOSTÁL, HAMPL, 2002). V případě těchto regionů byla navíc nevhodná ekonomická struktura kombinována se sociálními a environmentálními problémy s následným negativním image, který ovlivňuje jak rozhodování potenciálních investorů, tak i migrační chování obyvatelstva (PAVLÍNEK, 2004; ČERMÁK, 2001). Dalším typem méně úspěšných regionů po roce 1990 jsou venkovské, případně periferní regiony, které budou hlavním cílem zkoumání v této disertační práci.

2.1.3 Regionální rozvoj

Pojem rozvoj se vyznačuje mnohoznačností a frekventovaností svého užívání. Definic rozvoje je celá řada, záleží na kontextu, ve kterém o rozvoji mluvíme. Asi nejčastěji používanými pojmy je ekonomický rozvoj a regionální rozvoj.

S pojmem rozvoj souvisí i pojem růst. Z hlediska ekonomického představuje růst zvýšení potenciálního hrubého domácího produktu a měří se většinou jako roční tempo růstu reálného HDP nebo reálného potenciálního produktu určité země. Naproti tomu ekonomický rozvoj je určitý koncept zahrnující nejen ekonomiku dané země, ale i rozvoj lidského kapitálu, infrastruktury, regionální konkurenceschopnosti, udržitelného životního prostředí apod. Ekonomický růst obvykle vede k rozvoji, ovšem není to pravidlem. Nicméně přestože ekonomický růst není zárukou vyšší kvality života,

přínejmenším pro rozvinuté země platí, že ekonomický růst je podmínkou, aby vyšší kvality života mohlo být dosaženo.

Je zřejmé, že existuje silné spojení mezi ekonomickým růstem a lidským rozvojem. Na jedné straně ekonomický růst poskytuje prostředky pro dosažení trvalého zlepšení lidského rozvoje. Na straně druhé zlepšení pracovních sil významně přispívá k ekonomickému růstu. Lidský rozvoj vnímáme jako hlavní cíl lidské aktivity a ekonomický růst jako velmi důležitý nástroj k jeho zlepšení. Ve stejné době úspěchy v lidském rozvoji mohou podstatně přispět k ekonomickému růstu. (RANIS, STEWART, 2000)

Regionální rozvoj je rozvoj v České republice převážně spojován s vyššími územně samosprávnými celky – kraji a regiony soudržnosti. Pokud se jedná o rozvoj obce nebo města, je častěji užívaným pojmem místní rozvoj. Pojem místní rozvoj však také vychází z rozvoje ekonomického. To, co my překládáme jako místní rozvoj je v angličtině „Local Economic Development“, tedy místní ekonomický rozvoj. Problematikou vymezení místního a regionálního rozvoje se v mezinárodním měřítku zabývá hlavně OECD a také Světová banka. (STEJSKAL, KOVÁRNÍK, 2009)

Přímo na stránkách Světové banky se můžeme dočíst, že úkolem místního ekonomického rozvoje je zlepšení ekonomické výkonnosti a kvality života v dané oblasti. Je to proces, při kterém veřejný, obchodní a nevládní sektor pracuje společně na vytvoření lepších podmínek pro hospodářský růst a vytváření pracovních míst.

Místní ekonomický rozvoj (LED) nabízí orgánům místní samosprávy, soukromého a neziskového sektoru a místním komunitám příležitost pracovat společně na zlepšení místní ekonomiky. Zaměřuje se na zvýšení konkurenceschopnosti a zvýšení udržitelného rozvoje. LED zahrnuje řadu disciplín včetně územního plánování, ekonomiky a marketingu. V podstatě fungování LED jsou zahrnuti všichni aktéři v dané lokalitě - místní samospráva, soukromý sektor, neziskový apod., a spolupracují na environmentálním plánování, rozvoji podnikání, budování infrastruktury, realitním rozvoji a financování. (WHAT IS LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT (LED)?, 2011)

V místním ekonomickém rozvoji budují místní správy „sítě“ s různými veřejnými a soukromými subjekty za účelem vypracování strategií, plánu, jak provádět vlastní navržené politiky pro zvýšení hospodářského blahobytu obce. (ASCHBACHER, 2005)

Jak uvádějí STEJSKAL a KOVÁRNÍK (2009), „*obsah pojmů místní rozvoj je odvoditelný i z vymezení působnosti ústředního orgánu státní správy – Ministerstva pro místní rozvoj ČR, vyplývající ze zákona č. 272/ 1996 Sb., kterým se provádějí některá opatření v soustavě ústředních orgánů státní správy České republiky.*“

Pod pojmem regionální rozvoj je možné si představit poskytování finanční nebo jiné podpory regionům, které jsou méně ekonomicky rozvinuté. Regionální rozvoj může mít národní nebo mezinárodní charakter. Důsledky a rozsah regionálního rozvoje se proto mohou lišit v souladu s definicí regionu a tím, jak jsou region a jeho hranice vnímány.

OECD, organizace pro ekonomický rozvoj, k pojmu regionální rozvoj dodává následující: „*Země potřebují konkurenceschopné a dynamické regiony, aby dosáhly svých hospodářských a sociálních cílů. Regionální rozvoj doplňuje národní makroekonomickou a strukturální politiku.*“ (REGIONAL DEVELOPMENT, 2012)

Dle SKOKANA je regionální rozvoj představován komplexem procesů, které probíhají v složitém systému regionu. K tomu, abychom mohli tyto procesy ovlivňovat a řídit, je nezbytný systémový přístup. (SKOKAN, 2004)

V tržní ekonomice je regionální rozvoj chápán především jako výsledek působení tržních sil, spojených s neustálou snahou podnikatelských subjektů zlepšit své postavení na trhu a získat konkurenční výhodu. Její nedílnou součástí je i efektivnost alokace týkající se ekonomického problému optimálního využívání zdrojů s cílem dosažení maximální hodnoty výstupu (HUČKA, 2008)

2.1.4 Regionální politika v České republice

Vývoj regionální politiky v České republice můžeme rozdělit na několik etap. Pokud bychom začali zkoumat regionální politiku na území současné České republiky v období, kdy vznikala Evropská unie, resp. Evropské sdružení uhlí a oceli, pozdější Evropské hospodářské společenství, tedy období po druhé světové válce, nenašli bychom o regionální politice žádnou zmínku. Díky změnám, ke kterým na našem území došlo a zejména díky centrálnímu řízení ekonomiky, ztratila regionální politika svůj smysl, neboť mělo dojít k setření rozdílů a disparit. (PETŘÍČEK, 2008)

V období po roce 1989 proběhla transformace společnosti, zejména ekonomického a sociálního prostředí. V roce 1990 započala ekonomická reforma. O dva roky později, tedy v roce 1992, vznikl zárodek dnešního CzechInvestu a také byla vládou přijata usnesení o Zásadách a regionální hospodářské politiky, jež byly zacílené na malé a střední podnikání v problémových regionech. (KOVÁRNÍK, STEJSKAL, 2009)

Po vzniku České republiky v roce 1993 nebyla v hledáčku ani regionální politika, ani její složka pro místní ekonomický rozvoj. Ekonomický rozvoj byl podporován zejména nízkou inflací a fiskálními intervencemi. V tomto období vláda aktivně neřešila problémy disparit mezi regiony, neboť předpokládala, že v souvislosti s privatizací dojde k přílivu zahraničních investic do regionů ČR. Došlo tím ale ke ztrátě konkurenceschopnosti a Česká republika začala zaostávat za jinými zeměmi, např. Maďarskem nebo Polskem. V roce 1995 se objevily první významné snahy o řešení disparit v regionech. Vznikla Česká exportní banka, jejímž prostřednictvím bylo možné čerpat první finanční podpory.

Rok 1997 byl jedním z významných mezníků historie regionální politiky v České republice. Došlo k privatizaci bankovního sektoru a některé banky přešly pod správu zahraničních investorů. V regionální politice byly zavedeny investiční pobídky, což zapříčinilo příliv přímých zahraničních investic. V tomto roce také vzniklo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (resp. na k 1. 11. 1996), které je ústředním orgánem ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu, územního plánování, investičních pobídek, cestovního ruchu a také spravuje finanční prostředky, které jsou určeny k zabezpečování těchto oblastí.

Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, také mj. „plní roli Národního koordinačního orgánu (NOK), který stanovuje jednotný rámec pro řízení a provádění pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti v České republice; zabezpečuje činnosti spojené s Kohezní politikou EU v ČR, která je zaměřena na snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů ČR a na sbližování ekonomické úrovně ČR s EU; zabezpečuje účast ČR v Územní agendě EU, která vytváří strategický a akční rámec územního rozvoje Evropy s vazbou na národní koncepcie územního rozvoje; poskytuje informační metodickou pomoc vyšším územním samosprávným celkům, městům, obcím a jejich sdružením a zajišťuje činnosti spojené s procesem zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur. (O MINISTERSTVU PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, 2012)

Po vstupu do Evropské unie se Česká republika stala součástí regionální politiky EU, jejímž cílem je „*pomáhat všem regionům při dosahování jejich plného potenciálu, zlepšovat konkurenceschopnost a zaměstnanost na regionální úrovni pomocí investic do oblastí s vysokým potenciálem růstu a co nejdříve zvýšit životní úroveň v zemích, které se k EU připojily v roce 2004, na průměr EU.*“ (REGIONÁLNÍ POLITIKA, 2007)

V Evropské unii je regionální politika realizována na několika úrovních: na nadnárodní, kde je regionální politika prováděna nezávisle přímo Evropskou unií (instituce EU ji koordinují a harmonizují), na národní úrovni, kde je uskutečňována jednotlivými členskými zeměmi, které přijímají některá společná pravidla a na úrovni regionální, která je uskutečňována pomocí regionální samosprávy (krajské úřady, obecní úřady a magistráty). (BOHÁČKOVÁ, HRABÁNKOVÁ, 2008)

Základní normou v oblasti regionální politiky v České republice je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který specifikuje oblasti podpory regionálního rozvoje, vybrané nástroje a působnost hlavních subjektů. Pro to, aby Česká republika mohla realizovat regionální politiku, jsou důležitá usnesení vlády. K těm věcně nejbližším patří Zásady regionální politiky ČR (usnesení č. 235/1998), Strategie regionálního rozvoje ČR 2000 – 2006 (usnesení vlády č. 682/2000) a Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 – 2013 (usnesení vlády č. 560/2006). Z hlediska

usměrňování rozvojových procesů je důležitá i Politika územního rozvoje ČR. (USNESENÍ VLÁDY Č. 561/2006)

Dokumenty regionální politiky

Dokumenty regionální politiky můžeme rozlišit na čtyřech úrovních. Na úrovni Evropské unie to jsou především Strategické obecné zásady společenství, které jsou rámcovým dokumentem pro regionální politiku. Navrhuje je Evropská komise, přijímá je Rada EU a schvaluje je Evropský parlament. Tento dokument klade velký důraz na efektivní a účinnou realizaci politiky Hospodářské a sociální soudržnosti. Hlavní myšlenkou těchto zásad je podpora priorit Společenství pro každý z cílů fondů tak, aby byl podpořen vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj. Strategické obecné zásady společenství obsahují hlavní zásady regionální politiky na období 2007 – 2013 a vymezují také orientační rámec pro intervenci Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropského sociálního fondu (ESF).

Na úrovni našeho státu jsou pro regionální politiku zásadní zejména tyto dokumenty: Strategie regionálního rozvoje České republiky, Národní rozvojový plán, Národní strategický referenční rámec a Rámec podpory společenství.

Strategie regionálního rozvoje České republiky je základním dokumentem politiky regionálního rozvoje. „*Strategie regionálního rozvoje usiluje o propojení odvětvových hledisek s územními aspekty vyváženého regionálního rozvoje a územní soudržnosti. Formuluje souhrnně cíle, problémové okruhy a priority, které bude třeba zabezpečovat při zajišťování politiky regionálního rozvoje v České republice.*“ (WOKOUN, 2008, str. 261)

Prvním dokumentem, který formoval regionální politiku v České republice, byla Strategie regionálního rozvoje ČR přijatá vládou v roce 2000. Aktuální strategie regionálního rozvoje je stanovena na období 2007 – 2013 a vychází ze zákona č. 248/2006 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, a tvoří základní rámec pro formování regionální politiky České republiky, která je v souladu s regionální politikou Evropské unie. Východiskem jsou Strategie udržitelného rozvoje České republiky a Strategie hospodářského růstu a v oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti navazuje na

strategické dokumenty Národní rozvojový plán a Národní strategický referenční rámec. (MMR: STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY NA ROKY 2007-2013, 2008)

Národní rozvojový plán popisuje hlavní rozvojové problémy země. Je v něm rozpracováno podrobné členění priorit do dílčích cílů a je popsána strategie jejich realizace, včetně popsání struktury Operačních programů. Národní rozvojový plán vychází z textů nařízení pro fondy ERDF a ESF. Není povinně vyžadován Evropskou komisí, ale bylo doporučeno každému členskému státu zpracování národních rozvojových strategií, které by lépe definovaly národní strategické priority a tvořily by tak dobrý základ ke zpracování Národního strategického referenčního rámce.

Národní strategický referenční rámec je závazný dokument pro využívání fondů, a je projednáván s Evropskou komisí. Vychází z textů nařízení ke strukturálním fondům a Fondu soudržnosti a jeho strategie se opírá o klíčové evropské i domácí strategické dokumenty. Jsou to např. Strategie udržitelného rozvoje, což je dlouhodobý dokument, který řeší základní civilizační hodnoty společnosti nebo Strategie hospodářského růstu – základní dokument, který koordinuje činnosti ovlivňující růst ekonomiky a zvyšuje konkurenceschopnost ČR. Strategie regionální rozvoje ČR pro léta 2007 – 2013 je dalším klíčovým strategickým dokumentem. Formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje tím, že stanovuje problémové okruhy, rozvojové cíle, podmínky pro vypracování regionálních programů rozvoje, nástroje cílů – okruhy regionů, které si zaslouží rozvoj. Národní strategický a referenční rámec zajišťuje návaznost na Strategické obecné zásady společenství a národní strategické dokumenty. Prioritní osy a cíle tohoto dokumentu vycházejí z definované strategie a následně jsou promítnuty do struktury operačních programů. Popisuje tedy strategické cíle a jakým způsobem se budou řešit. (BOHÁČKOVÁ, HRABÁNKOVÁ, 2008)

Nástroje regionální politiky

Nástroje regionální politiky můžeme rozdělit na dvě skupiny. První z nich jsou fondy Evropské unie, které byly zřízeny za účelem financování aktivit podporujících stírání meziregionálních disparit. Mezi ně patří Kohezní fond (CF) a strukturální fondy, ke kterým v programovacím období 2007 – 2013 řadíme Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). V minulém programovacím období to byl ještě Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF), resp. jeho podpůrná část a Finanční nástroj pro podporu rybolovu (FIFG).

Druhou skupinou nástrojů jsou zdroje národní. U dotací ze státního rozpočtu je významný především program „Podpora obnovy venkova“. Tento podprogram zahrnuje dotační tituly Podpora vítězů soutěže Vesnice roku, Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci, Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova, Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci, Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti. (PROGRAMY A DOTACE, 2010)

K dalším dotačním zdrojům patří např. Podpora prevence kriminality, ze které je financována např. výstavba objektů pro volnočasové aktivity mládeže nebo Podpora výstavby technické infrastruktury, tedy dotace na výstavbu technické infrastruktury – kanalizace, vodovodu a komunikací. (PŘEHLED O FINANČNÍCH ZDROJÍCH PRO MĚSTA A OBCE - NÁRODNÍ DOTACE A DOTACE Z EU, 2009)

Vzhledem k tomu, že v disertační práci bude analyzováno čerpání fondů Evropské unie, budou zde stručně charakterizovány pouze tyto fondy.

Kohezní fond nebo také Fond soudržnosti (*Cohesion Fund*) byl založen v roce 1993 jako nástroj solidarity, který měl pomáhat slabším zemím splnit maastrichtská kritéria pro vstup do Unie. Nepodporuje samotné regiony, ale rozvoj celého státu. Finanční prostředky z tohoto fondu mohou získat státy, které mají HNP nižší než 90 % průměru Evropské unie a to na projekty zaměřené na životní prostředí a dopravní infrastrukturu většího rozsahu (transevropské sítě).

Evropský fond pro regionální rozvoj (*European Regional Development Fund*) funguje od roku 1975 a co do objemu finančních prostředků patří k největším.

Vzhledem k tomu, že se z něj financují projekty ze všech tří cílů současného programovacího období, má široký záběr a zasahuje do mnoha oblastí. Financovány jsou infrastrukturní (investiční) projekty zaměřené např. na výstavbu silnic, inovace, zavádění služeb veřejné správy apod.

Evropský sociální fond (*European Social Fund*) patří k vůbec nejstarším fondům Evropské unie. Byl založen již v roce 1960 s cílem podporovat aktivity v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů. Mezi aktivity podporované z tohoto fondu můžeme zařadit např. rekvalifikační kurzy pro osoby bez zaměstnání, speciální programy pro handicapované osoby, mládež nebo etnické menšiny, rozvoj a inovace v oblasti vzdělávání a služeb zaměstnanosti. (BOHÁČKOVÁ, HRABÁNKOVÁ, 2008)

Aktéři regionální politiky

Součástí venkovského prostoru jsou i jednotlivé subjekty a aktéři, kteří ovlivňují funkce venkovského prostoru, jako jsou životní prostředí, malé střední podnikání, veřejná složka obce, včetně kulturně rekreační funkce. Jednotlivé subjekty usilují o rozvoj venkova: o zvýšení kvality života na venkově, rozvoj lidských zdrojů, rozvoj podnikání. (REGIONÁLNÍ ROZVOJ, 2006)

Aktéry rozvoje rurálních oblastí je možné vymezit následovně:

- místní správa (zastupitelstvo a další orgány obce),
- místní elity (např. starosta, lékař, významný podnikatel, ...),
- místní sdružení a spolky (např. sbor dobrovolných hasičů, myslivecké sdružení, ochotnické spolky, sportovní kluby, ...),
- nevládní neziskové organizace,
- univerzity,
- ostatní místní aktéři.

Místní aktéry je možné dále rozčlenit podle různých hledisek. Jedno z možných rozdělení je na místní rodáky, přistěhovalce a nerezidenty. Jak píše HUSÁK (2005), *„toto členění je významné proto, že lidé, kteří se přistěhovali do lokality, mohou přinášet nové impulsy pro rozvoj lokality a tím aplikovat i jiné typy znalostí. Tito aktéři se při prosazování svého pojetí k regionálnímu rozvoji často setkávají s nevraživostí starousedlíků a míra jejich angažovanosti proto závisí zejména na jejich osobnostních charakteristikách.“* (HUSÁK, 2005, str. 536)

Zvláštní případ aktérů v rurálních oblastech jsou nerezidenti, tedy chataři a chalupáři, kteří lokalitu využívají jako své „druhé bydlení“ a často mívají zcela odlišné zájmy a priority, co se týče rozvoje dané oblasti. Většinou také více kladou důraz na ekologii a potlačují aspekty ekonomické, které jsou naopak pro rezidenty klíčové.

Další významné hledisko členění je rozdělení na aktivní a pasivní aktéry. *„Toto členění je pro schopnost prosazení svých zájmů a představ úplně nejdůležitější, protože míra aktivity je většinou důležitější než samotná znalost nebo představa o lokálním rozvoji lokality.“* (HUSÁK, 2005, str. 536) Z nedávného šetření v rámci projektu NAZV č. QI92A023 Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití (z řízených rozhovorů se starosty typicky venkovských obcí) vyplynulo, že ve většině obcí existuje nebo se právě formuje skupina aktivních obyvatel, která velmi výrazně přispívá k rozvoji obce. Většinou to bývá skupina kolem starosty a především sbor dobrovolných hasičů. Pak v obcích existuje skupina lidí, kteří sice nepřijdou sami s nápady, ale aktivně se akcí zorganizovaných obcí zúčastní. Pasivní aktéři se buď akcí neúčastní vůbec, nebo pouze pasivně participují a jsou také velkými kritiky obce a jejího směřování. (FALTOVÁ LEITMANOVÁ, 2012)

2.2 Politika rozvoje venkova

2.2.1 Venkov

Problematice venkova a jeho vymezení se věnovalo a věnuje mnoho autorů (PERLÍN, 2003, 2008; SLEPIČKA, 1981; MAJEROVÁ, 2003, 2005) a institucí (CZSO, 2008; OECD, 2009; EVROPSKÁ KOMISE, 2013), ať už z důvodů teoreticko-vědeckých, nebo ryze praktických (např. vymezení venkova za účelem zacílení různých rozvojových programů). Pohledy na vymezení venkova se různí z hlediska jednotlivých vědních oborů, odlišné je i vnímání pojmu venkov v jednotlivých státech a regionech.

Obecně se venkovem nazývají oblasti volně nezastavěné krajiny a venkovských osídlení, které lze vymezit jako určitý souhrn venkovských sídel, zemědělských a vodních ploch, lesů, ploch místních komunikací a ostatních ploch nacházejících se v tomto prostoru. Venkov se obvykle vyznačuje menší hustotou osídlení, menšími sídly, vyšší zaměstnaností v zemědělství, určitým sepijetím místních obyvatel s přírodou a krajinou, architektonickým rázem a charakterem zástavby a určitým životním stylem. Některé z těchto typických znaků venkova však mohou být v současnosti již značně potlačeny. (CZSO, OBECNÉ POZNATKY K VYMEZENÍ VENKOVA, 2008)

V rámci Evropské unie, venkovské oblasti představují 91 % území 27 členských států a jsou domovem více než 56 % jejich obyvatel, což z rozvoje venkova činí politiku prvořadého významu. (PROGRAM ROZVOJE VENKOVA ČESKÉ REPUBLIKY NA OBDOBÍ 2007 – 2013, 2008)

Nejčastěji používanou definicí, nejen Evropskou unií, je definice OECD. Aby bylo možné provádět analýzy regionálních ekonomik, bylo nutné zohlednit i geografickou polohu daného regionu. OECD proto zavedlo regionální typologii, podle které byly regiony rozčleněny na převážně městské, převážně venkovské a smíšené pomocí tří kritérií:

- hustota obyvatelstva: společenství je definováno jako venkovské, pokud je hustota jeho obyvatel menší než 150 obyvatel na km²;

- stupeň rurality: region je klasifikován jako převážně venkovský, pokud více než 50 % obyvatelstva žije na venkově, převážně městský region je ten, ve kterém žije méně než 15 % obyvatelstva ve městech a smíšený je ten, jehož podíl obyvatel žijících na venkově je mezi 15 – 50 %;
- velikost urbánního centra: region je převážně urbánní, je-li podíl obyvatel žijících ve venkovských lokálních jednotkách nižší než 15%, jako přechodný region, je-li podíl obyvatel žijících ve venkovských lokálních jednotkách mezi 15-50% a jako převážně venkovský region, je-li podíl obyvatel žijících ve venkovských lokálních jednotkách vyšší než 50 %. (OECD, 2009)

Z definice OECD bude vycházet i tato práce.

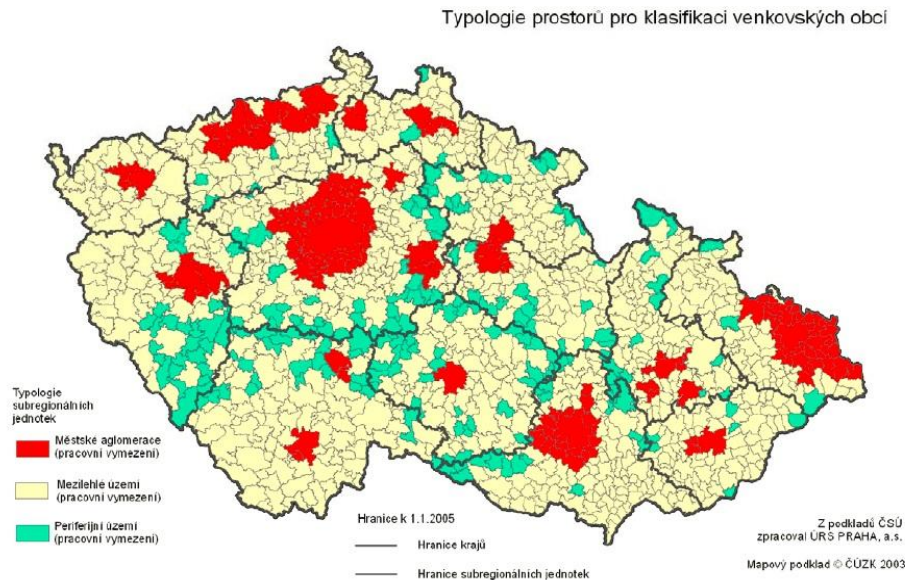
Eurostat, statistický úřad Evropské unie, vymezuje venkov podle kritéria hustoty osídlení. Jedná se o tzv. „vymezení podle stupně urbanizace“, ve kterém jsou regiony rozděleny do tří kategorií. Hustě zalidněné oblasti jsou charakteristické sousedícími obcemi, jejichž hustota obyvatel přesahuje 500 obyvatel/km² a celková populace takové oblasti dosahuje nejméně 50 000 obyvatel. Druhou skupinu tvoří prostřední oblasti, které se vyznačují obcemi s hustotou větší než 100 obyvatel/km² a nepatří k hustě zalidněným oblastem. Celková populace takové zóny musí být nejméně 50 000 obyvatel nebo musí sousedit s hustě zalidněnou oblastí. Posledním typem jsou řídko osídlené oblasti, kam patří obce, které nejsou zahrnuty v klasifikaci hustě zalidněných či prostředních oblastí. (PĚLUCHA A KOL, 2006)

Obrázek 1 ukazuje, že v České republice tvoří významně a převážně venkovské regiony 9 050 006 obyvatel, tj. 88,6 % obyvatel a 78 370 km², tj. 99,4 % území. (PROGRAM ROZVOJE VENKOVA ČESKÉ REPUBLIKY NA OBDOBÍ 2007 – 2013, 2008)

Pro vymezení venkovských obcí se v České republice používá statistická hranice 2 000 obyvatel. Obce s nižším počtem obyvatel jsou tedy v České republice považovány za venkovské. Existuje však i řada typických vesnic, kde je počet obyvatel vyšší a podle tohoto kritéria se mezi venkovské obce nezařazují, ačkoliv městy ještě nejsou. Nejvíce takových obcí můžeme nalézt na jižní Moravě a na Ostravsku. (PERLÍN, 2008)

Podle § 2, zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, „*obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.*“ (ZÁKON Č. 128/ 2000 SB., O OBCÍCH, 2000)

Obrázek 1 Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí



Zdroj: Program rozvoje venkova 2007 - 2013, strana 317

„Venkovský prostor je možné popsat také jako geografické území charakterizované nízkou hustotou obyvatel, ve kterém relativní nadbytek půdy a přírodních zdrojů vede ke specifickým kombinacím zastavěných ploch a otevřeného prostoru. Koncept nízké hustoty, přestože je relativní, je určitým předpokladem pro to, že v příslušných venkovských územích je rozmanitost ekonomických činností a hustota služeb na nízké úrovni než v oblastech s vyšší koncentrací obyvatel a ekonomických činností, kde lze realizovat aglomerační efekty.“ (PĚLUCHA, VIKTOROVÁ, BEDNAŘÍKOVÁ, 2006, str. 54)

Jednou z dalších a nejkompexnějších definic je definice Radima Perlína. „Obecně lze venkov definovat jako prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Pojem venkov tedy integruje jak nezastavěné území, tak i zastavěné území malých sídel – vesnic. Pro venkov jsou charakteristické menší intenzity sociálně ekonomických

kontaktů, menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují. Venkov je kontinuálně vymezený prostor.“ (PERLÍN, 2003, str. 115)

Venkovský prostor byl v poslední době vnímán především jako základna pro zemědělský sektor, a většina venkovského obyvatelstva byla zaměstnána právě v zemědělství. Z tohoto důvodu byla i zemědělská politika považována za dostatečnou regionální politiku pro venkov. (MAHÉ, ORTALO-MAGNÉ, 1999)

Současné trendy však ukazují, že díky rychlým změnám v mezinárodní ekonomice musí venkovské oblasti čelit několika zjevným hrozbám, ale také významným příležitostem. K příležitostem venkovských oblastí patří globalizace a její vliv, lepší komunikace ve smyslu zdokonalení informačních technologií, snižování dopravních nákladů, změna zažitých obchodních schémat a zvyšování vah nezemědělských aktivit ve venkovských oblastech. (OECD, 2006)

Otázkou tedy je, jak přizpůsobit současné strategie politiky rozvoje venkova tak, aby vedly k optimálnímu stavu ve venkovských oblastech v dlouhodobém horizontu. V souvislosti s tím vzniká obecný problém, jak definovat optimální stav ve venkovských oblastech. (PĚLUCHA, VIKTOROVÁ, BEDNAŘÍKOVÁ, 2009)

2.2.2 Změny venkova po roce 1989

Po roce 1989 došlo nejen na venkově, ale v celé české společnosti k mnoha významným změnám. Zákonem o obcích došlo k znovuzavedení obecní samosprávy, reakcí na něj došlo k masivní desintegraci obcí a v období od roku 1990 a na počátku roku 1991 vzniklo téměř 2000 nových obcí. Transformačním zákonem došlo v roce 1991 k transformaci původních zemědělských družstev, což v praxi znamenalo především vypořádání zákonných nároků původních členů družstev nebo jejich dědiců a jasné vymezení vlastnických podílů současných členů družstev. (PERLÍN, 1996)

Došlo také k návratu zemědělských pozemků původním majitelům. Vzhledem k tomu, že pozemky sloučené v družstvo nikdy formálně jednotlivým vlastníkům zabaveny nebyly, bylo možné je vydat původním majitelům, resp. jejich potomkům. Vlastnická struktura zemědělské a i lesní půdy se tedy vrátila do stavu před rokem 1949.

Důsledkem transformace zemědělské výroby bylo mj. i snížení intenzity využívání zemědělských pozemků. Některé nevhodné pozemky pro rostlinnou výrobu byly např. z důvodu sklonitosti terénu nebo kvality půdního fondu opouštěny. Ačkoliv stát připravil některé dotační tituly umožňující zemědělcům zatravnění nebo zalesnění pozemků, neuplatnily se, neboť byly buď málo přístupné, nebo ne zcela výhodné. Ve větší míře došlo k tomu, že některé pozemky byly ponechány ladem, což vedlo mj. i k postupnému zaplevelení pozemků. Některé pozemky, zejm. v blízkosti velkých měst, byly využity k zástavbě. (VĚŽNÍK, 1993, 1995)

K velmi pozitivním změnám došlo v oblasti ochrany životního prostředí. Byla zavedena řada legislativních nástrojů, které řešily mj. problém obecních skládek nebo např. vymezení systémů ekologické stability. Do české legislativy byla také zavedena možnost hodnocení vlivu stavby na životní prostředí a došlo ke zlepšení ochrany životního prostředí a celé řady dílčích právních předpisů týkajících se ovzduší, lesa a krajiny.

Klíčovou roli pro vývoj venkova a zemědělství hrály po roce 1989 pozemkové úpravy, které nově vymezovaly vlastnické díly v zemědělské krajině. (PERLÍN, 2003)

Také veřejná doprava zaznamenala v novém období mnoho změn. Došlo k postupné redukci autobusových spojů, což mělo a stále má negativní dopad. V souvislosti se snížením intenzity spojů došlo i ke zrušení cenově výhodného jízdného, které ani před rokem 1990 neodpovídalo nákladům na provoz. Hrozba dalšího omezení spojů tlačí některé obce k tomu, aby se spolupodílely na uhrazování ztrát dopravců ze svého obecního rozpočtu, což výrazně jednotlivé obce zatěžuje. Omezení veřejné dopravy má i sociální dopad, zejm. na děti a starší obyvatelstvo. (BIČÍK, JANČÁK, 2001)

2.2.3 Struktura politiky rozvoje venkova

Venkovské oblasti představují 91 % území 27 členských států Evropské unie a jsou domovem více než 56 % jejich obyvatel, což z rozvoje venkova činí politiku prvořadého významu. Jestliže dříve znamenal venkov zemědělství a zemědělskou politiku, od roku 2000, kdy Evropská unie zavedla v akčním programu Agenda 2000 pojem rozvoj venkova, se dostává do popředí problematika venkova a jeho rozvoje jako

samostatná otázka (AGENDA 2000). Evropská unie se snaží snižovat meziregionální disparity a řešit problémy pomocí svých hlavních nástrojů hospodářské a sociální soudržnosti, jimiž jsou fondy EU. Poprvé se opatření pro venkov uplatnila v programovacím období 2000 - 2006. (HRABÁNKOVÁ, 1999)

Předmětem politiky EU v oblasti rozvoje venkova je tedy řešení problémů venkova a využívání jeho potenciálu. Mnoho venkovských oblastí totiž čelí značným problémům. Specifickým problémem je nejen u nás ale i ve většině států Evropské unie opouštění venkova. Mezi hlavní příčiny opouštění venkova patří zejména nedostatek pracovních míst a nedostatečná občanská, technická a kulturní vybavenost ve srovnání s městy. (POLITIKA ROZVOJE VENKOVA V OBDOBÍ 2007 – 2013, 2008)

Díky změnám po roce 1989, navrácení zabaveného majetku původním majitelům, odchodu lidí pracujících v zemědělství do jiných odvětví, se některé ze zemědělských a lesnických podniků snaží pracovat na dosažení konkurenceschopnosti. Průměrný příjem na obyvatele je ve venkovských oblastech nižší než ve městech. Také zde ubývá kvalifikovaných pracovníků a vývoj v odvětví služeb zaostává. Péče o venkovské prostředí je navíc často spojena s finančními náklady. Některé obce se snaží tyto příčiny řešit rozvíjením své vybavenosti a ekonomického potenciálu pomocí různých dotací z Evropské unie a také dotací ze státního rozpočtu. (POLITIKA ROZVOJE VENKOVA V OBDOBÍ 2007 – 2013)

Jednotlivé státy Evropské unie samy sice částečně politiku rozvoje venkova uskutečňují, nicméně z několika důvodů je efektivnější, aby přístup k rozvoji venkova byl celoevropský. Ne všechny země si mohou ze svých rozpočtů dovolit financovat politiku rozvoje venkova tak, jak by potřebovaly. Dalším důvodem je to, že některé problémy přesahují hranice států nebo regionů a dokonce mohou mít dopad i na vzdálenější oblasti (např. v oblasti životního prostředí). Politika rozvoje venkova také může souviset s dalšími politikami, které jsou na úrovni Evropské unie utvářeny. Politika rozvoje venkova je financována z centrálního rozpočtu EU a částečně ze státních a regionálních rozpočtů jednotlivých členských států. (POLITIKA ROZVOJE VENKOVA V OBDOBÍ 2007 – 2013)

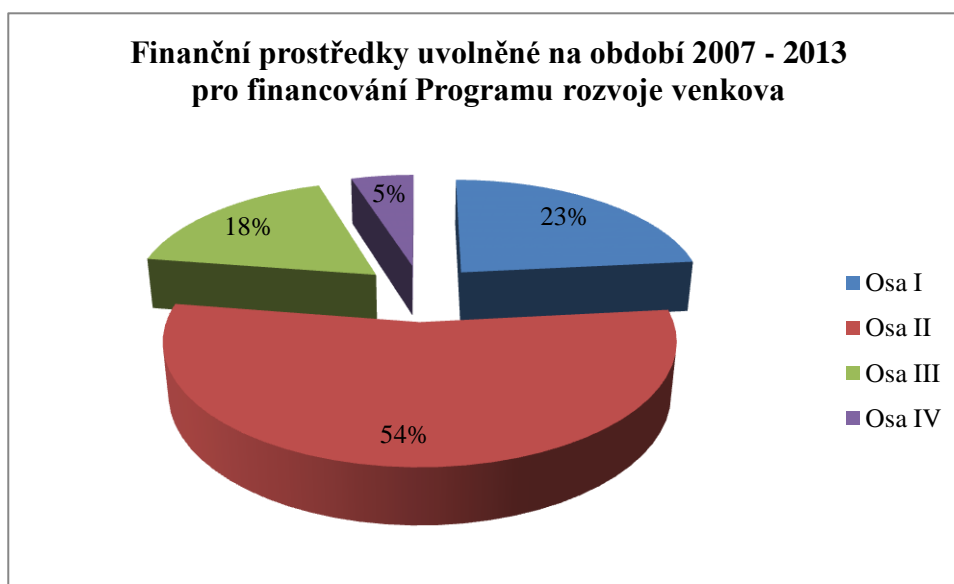
2.2.4 Program rozvoje venkova České republiky

Strategickým plánem rozvoje venkova je Politika rozvoje venkova pro období 2007 – 2013. Dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 je Politika rozvoje venkova na současné období rozdělena do čtyř tematických os:

- zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví,
- zlepšování životního prostředí a krajiny,
- kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova,
- LEADER.

Rozdělení finančních prostředků pro Program rozvoje venkova podle os zobrazuje Graf 1.

Graf 1 Rozdělení finančních prostředků pro Program rozvoje venkova podle os



Zdroj: Program rozvoje venkova, vlastní zpracování

Osa I: Zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Osa I se zaměřuje na podporu konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a posílení dynamiky podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství. Finanční alokace na osu I činí 22,39 % celkových prostředků Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova.

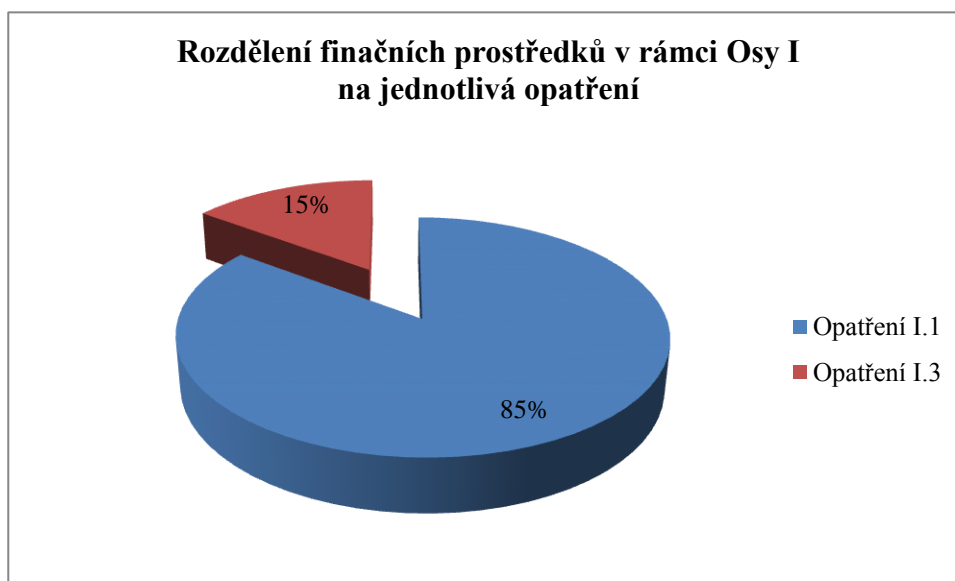
Prioritní oblastí této osy je modernizace zemědělských podniků, pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům. Z tohoto důvodu je na tyto účely soustředěno největší množství finančních prostředků (Graf 2).

Jednotlivá opatření v rámci Osy I jsou:

- I.1
 - I.1.1 Modernizace zemědělských podniků
 - I.1.2 Investice do lesů
 - I.1.3 Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům
 - I.1.4 Pozemkové úpravy

- I.3
 - I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost
 - I.3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců
 - I.3.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti
 - I.3.4 Využívání poradenských služeb

Graf 2 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy I



Zdroj: PRV str. 59, vlastní zpracování

Cílem této osy je vytvořit konkurenceschopné zemědělské a potravinářské podniky, modernizovat je zaváděním inovací a zlepšováním kvality a dále rozšiřovat vzdělání a poradenství v oboru. Podpořeny jsou tedy projekty zaměřené na modernizaci a inovaci potravinářských provozů, vývoji nových postupů a technologií a vzdělávací projekty. (SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA, 2012)

OSA II: Zlepšování životního prostředí a krajiny

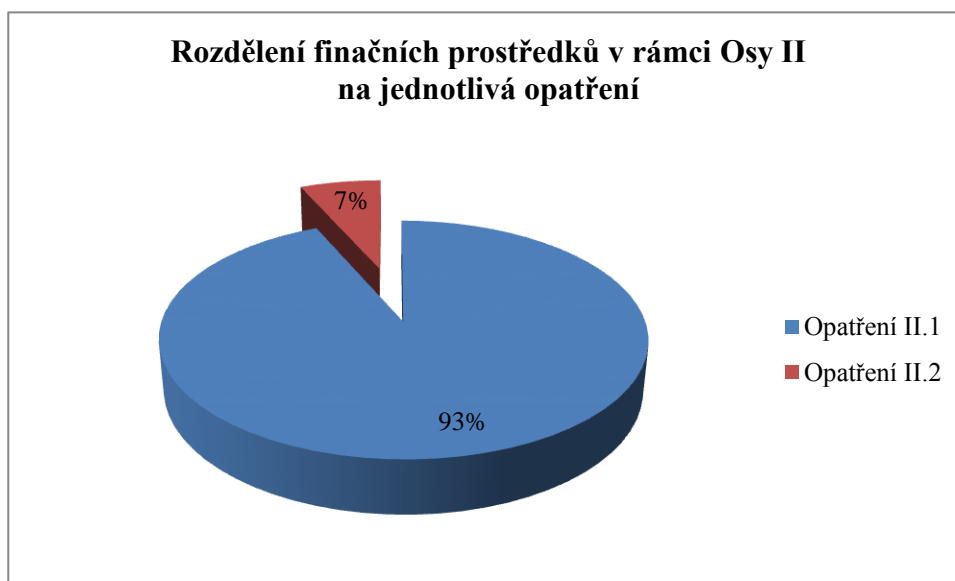
„Druhá tematická osa nazvaná Zlepšování životního prostředí a krajiny má dvě prioritní oblasti. Tou první jsou opatření zaměřená na udržitelné využívání zemědělské půdy, kde se podporují zemědělci hospodařící v oblastech s méně příznivými podmínkami, zejména v horských a jiných znevýhodněných oblastech (LFA). Druhá část této tematické osy obsahuje opatření na udržitelné využívání lesnické půdy. Umožňuje zemědělcům a lesníkům získat finanční prostředky např. na zalesnění pozemků. Dále podporuje zvýšení environmentální hodnoty lesů nebo trvale udržitelné využití lesní půdy. Z tohoto opatření je možné také získat prostředky na obnovu lesního potenciálu po kalamitách a na zavádění preventivních opatření v lesích.“ (EAGRI: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA 2007 - 2013, 2012)

- II.1
 - II.1.1 Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech (LFA)
 - II.1.2 Platby v rámci oblastí NATURA 2000 a Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES (WFD)
 - II.1.3 Agroenvironmentální opatření

- II.2
 - II.2.1 Zalesňování zemědělské půdy
 - II.2.2 Platby v rámci NATURA 2000 v lesích
 - II.2.3 Lesnicko-environmentální platby
 - II.2.4 Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů

Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy II ukazuje Graf 3.

Graf 3 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy II



Zdroj: PRV, str. 82-83, vlastní zpracování

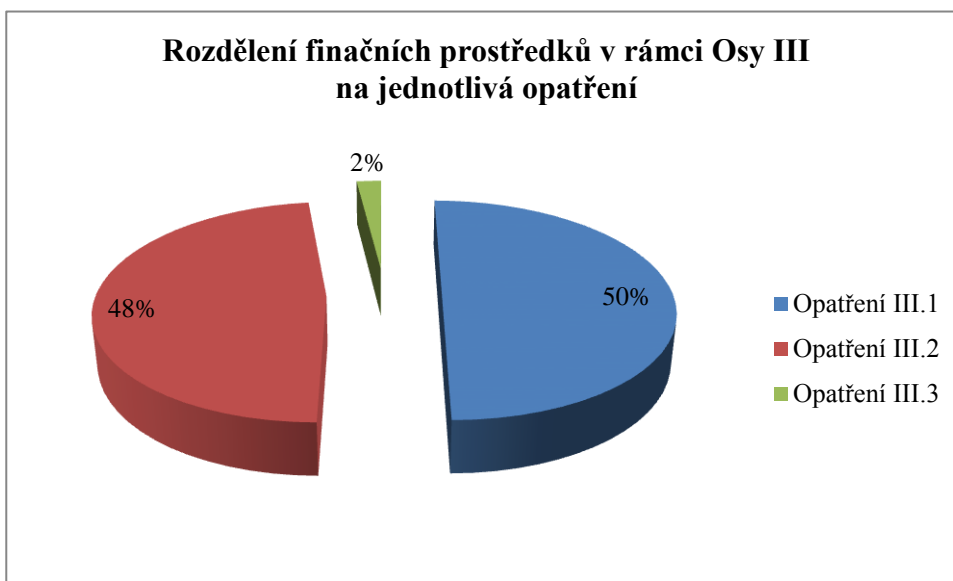
Osa III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

„Třetí tematická osa podporuje rozvoj životních podmínek na venkově a diverzifikaci ekonomických aktivit. Tyto cíle vycházejí z analýz problémů venkova a jeho potřeb v oblasti vzniku nových pracovních příležitostí, dostupnosti místních služeb a úrovně kvality života obecně. Tato osa řeší dlouhodobé negativní trendy snižování populace ve venkovských obcích, které jsou částečně spojeny s obecnými demografickými trendy vývoje a částečně se ztrátou pracovních příležitostí v zemědělství, která je důsledkem zvyšování efektivnosti a celkové konkurenceschopnosti.“ (SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA, 2012)

- III.1
 - III.1.1 Diverzifikace činností nezemědělské povahy
 - III.1.2 Podpora zakládání a rozvoje podniků
 - III.1.3 Podpora cestovního ruchu

- III.2
 - III.2.1 Obnova a rozvoj vesnic
- III.3
 - III.3.1 Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova
 - III.3.2 Vzdělávání a informace

Graf 4 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy III



Zdroj: PRV str. 123, vlastní zpracování

V této tematické ose jsou tři opatření a jejich finanční alokaci můžeme vidět v Grafu 4. Za prvé je to opatření vedoucí k diverzifikaci hospodářství venkova, jehož cílem je vytvoření pracovních míst a zajištění vyšší příjmové úrovně obyvatel žijících na venkově, dále podporuje diverzifikaci aktivit na venkově a venkovskou turistiku.

Druhé opatření je zaměřeno na zlepšení kvality života ve venkovských oblastech. Financuje projekty zaměřené na zlepšení vybavení a vzhledu vesnic, veřejných prostranství, zabezpečení rozvoje venkovské infrastruktury s cílem rozvoje malého a středního podnikání a zlepšení životního prostředí venkovských sídel.

Poslední, třetí opatření se týká financování vzdělávacích aktivit za účelem informování hospodářských subjektů, které působí nebo hodlají působit na venkově. (SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA, 2012)

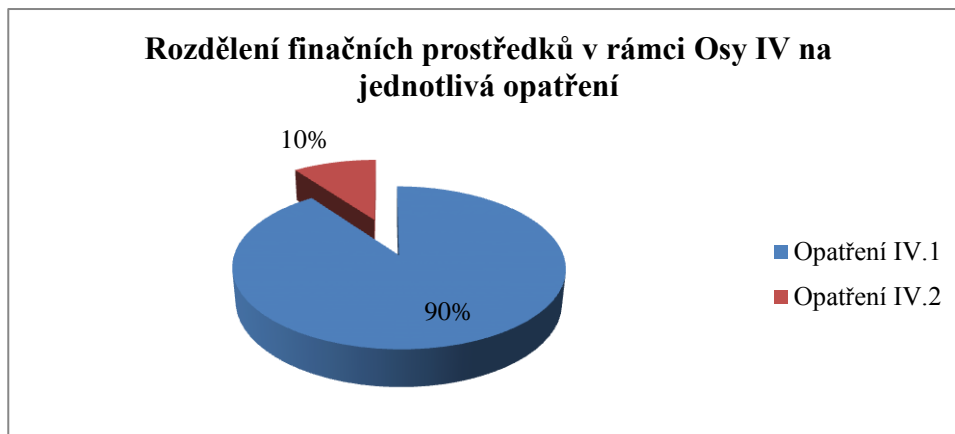
Osa IV: LEADER

„Účelem osy IV Leader je především zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického potenciálu a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví venkova, spolu s posílením řídicích a administrativních schopností na venkově. Principy Leaderu jsou pro rozvoj venkova zvláště dobrou metodou, neboť vedou k pozitivním efektům, plynoucím ze spojení různých subjektů, které ve venkovském prostoru působí. Místní akční skupiny, využívající principu Leaderu, nejsou protikladem k místní samosprávě, ale vhodněji doplňují v úsilí o obnovu a rozvoj obcí a přispívají k rozvoji zemědělství a péči o přírodu a krajinu.“ (SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA, 2012)

- IV.1
 - IV.1.1 Místní akční skupina
 - IV.1.2 Realizace místní rozvojové strategie
- IV.2
 - IV.2.1 Realizace projektů spolupráce

Rozdělení finančních prostředků v rámci Osy IV zobrazuje Graf 5.

Graf 5 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy IV



Zdroj: PRV str. 143, vlastní zpracování

IV.1.1 Místní akční skupina

V rámci tohoto opatření realizují místní akční skupiny svůj Strategický plán Leader. Podpora je poskytována místním akčním skupinám, které splní kritéria přijatelnosti, posuzovaná SZIF, a jsou vybrána Hodnotitelskou komisí složenou ze jmenovaných expertů. Opatření se realizuje na základě principů Leader.

IV.1.2 Realizace místní rozvojové strategie

Podporu je možné poskytnout na projekty, které jsou v souladu se schváleným Strategickým plánem Leader místní akční skupiny a příslušnými podmínkami opatření programu rozvoje venkova. Projekty k realizaci vybírá na základě předem stanovených bodovacích kritérií místní akční skupina prostřednictvím své výběrové komise. Podpora je poskytována na projekty spolupráce mezi územími na úrovni národní nebo nadnárodní spolupráce s cílem povzbudit spolupráci mezi místními akčními skupinami v rámci členských států a na území třetích zemí. (SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA, 2012)

2.2.5 Nástroje politiky rozvoje venkova

Mezi nástroje politiky rozvoje venkova můžeme zařadit především fondy Evropské unie. Do roku 2006 bylo možné opatření rozvoje venkova financovat z těchto evropských fondů:

- Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu,
- Finančního nástroje pro podporu rybolovu.

Významným nástrojem byl také Horizontální plán rozvoje venkova, který byl zaměřen na rozvoj aktivit ve venkovském prostoru.

Jako první fond pro financování venkova byl v roce 1962 vytvořen Evropský zemědělský orientační a záruční fond (*European Agriculture Guidance and Guarantee Fund*). Tento fond se dělil na dvě části – záruční a orientační. Záruční část byla tvořena okolo 95 % všech výdajů fondu a sloužila pro financování Společné zemědělské politiky. Druhá, orientační část byla až do roku 2006 součástí strukturálních fondů a finanční prostředky z něj byly určeny na zlepšování a podporu konkurenceschopnosti zemědělství, což v té době bylo jednou z klíčových aktivit ve venkovských oblastech. (BOHÁČKOVÁ, HRABÁNKOVÁ, 2008)

Dalším nástrojem, který fungoval do roku 2006 a patřil ke strukturálním fondům, byl Finanční nástroj pro podporu rybolovu (*Financial Instrument for Fisheries Guidance*). Tento fond sloužil na podporu v oblasti rybolovu a akvakultury. (WOKOUN, MALINOVSKÝ A KOL., 2008)

Počínaje rokem 2007 došlo k výrazné změně v podporách strukturální politiky v oblasti zemědělství a venkova. Evropský zemědělský orientační a záruční fond a Finanční nástroj pro podporu rybolovu byly zrušeny, resp. nahrazeny fondy jinými. Novým fondem pro podporu venkova je Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (*European Agriculture Fund for Rural Development*). Ten byl vytvořen z orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu a z Horizontálního plánu rozvoje venkova.

Dalším fondem je Evropský zemědělský garanční fond, který vznikl z garanční sekce EAGGF. Tento fond financuje např. přímé platby zemědělcům nebo třeba podporu exportu zemědělských produktů do třetích zemí.

K roku 2006 byl zrušen i Finanční nástroj na podporu rybolovu. Nahradil ho Evropský rybářský fond (*European Fisheries Fund*), který pokračoval ve financování rybolovu, ale ke strukturálním fondům již nepatří. V programovacím období 2007 – 2013 je Evropský rybářský fond finančním nástrojem pro Společnou rybolovnou politiku a měl by také posilovat kohezi oblastí a obyvatel, kteří jsou do rybolovu zapojeni. (BOHÁČKOVÁ, HRABÁNKOVÁ, 2008)

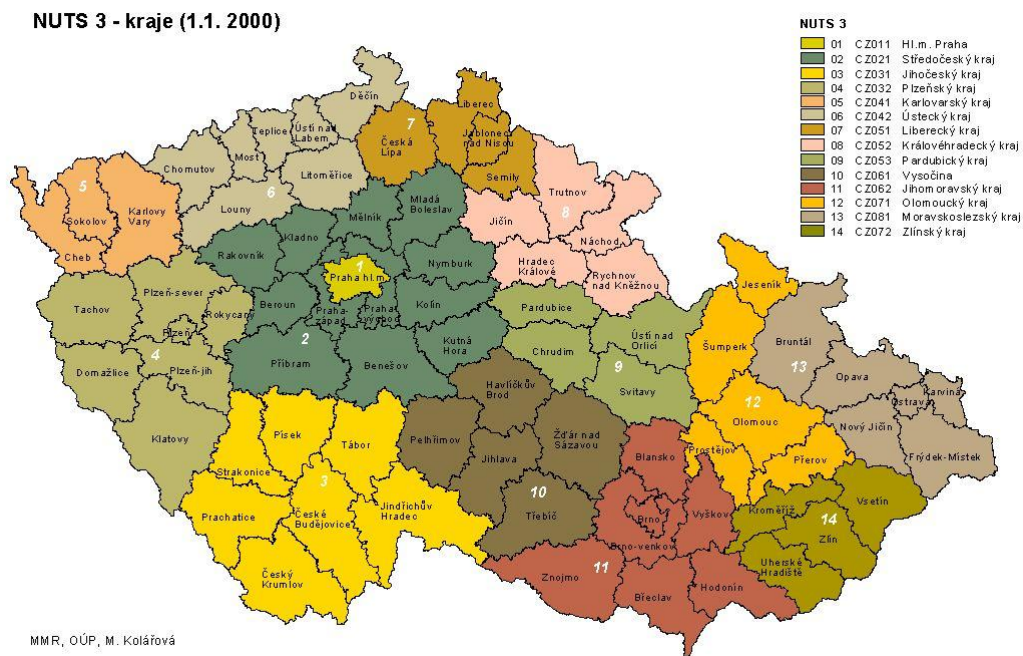
2.3 Finance územní samosprávy

2.3.1 Struktura územních samosprávných celků

Kraje

V sedmé hlavě Ústavy ČR z 1. ledna 1993, která se týká územní samosprávy, je, že Česká republika se člení na obce, které jsou základními samosprávnými celky a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. (ÚSTAVA ČR, 1993)

Obrázek 2 NUTS 3 - Kraje v České republice



Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR, 2000.

V roce 1997 bylo vytvořeno 14 vyšších územních samosprávných celků (VÚSC) úrovně NUTS III – kraje a hlavní město Praha (Obrázek 2). Bylo stanoveno jejich území, názvy a počty.

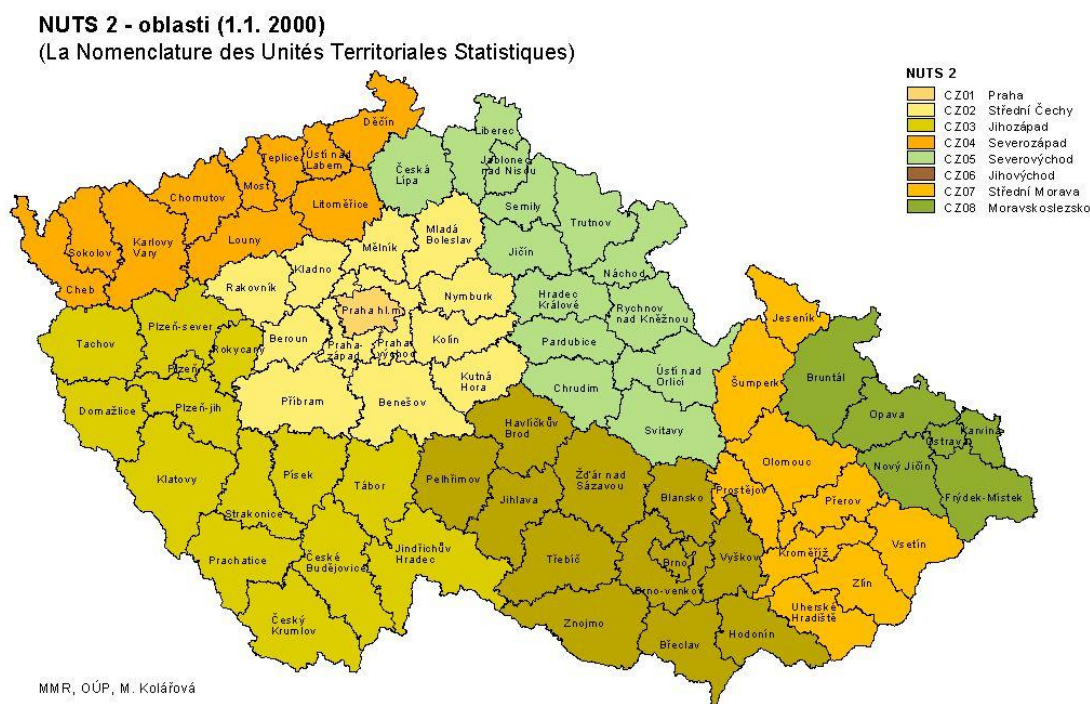
K uzákonění tohoto krajského zřízení došlo v roce 2000. Kraje mají od té doby samostatnou a přenesenou působnost, vlastní rozpočty, majetek, přímo volené zastupitelstvo, nepřímo volenou radu kraje a hejtmana. V tomto roce byly také první

volby do krajských zastupitelstev a od roku 2001 začaly kraje fungovat. (ZÁKON Č. 129/2000 SB., O KRAJÍCH, 2000)

Regiony soudržnosti

Od roku 2000 dochází také k regionalizaci ekonomické. Zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, došlo k vytvoření osmi regionů soudržnosti úrovně NUTS II, které se skládají z jednotlivých krajů (Obrázek 3). Tyto regiony hrají velmi důležitou roli při přípravě, realizaci a sledování rozvojových programů podpořených z fondů EU. Tyto regiony mají své orgány složené ze zástupců krajů. (ZÁKON Č. 248/2000 SB., O PODPOŘE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE, 2000)

Obrázek 3 NUTS 2 - Regiony soudržnosti v České republice



Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR, 2000.

Okresy

Okresy jsou dle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, v České republice územní jednotky středního stupně, na něž se dělí území státu s výjimkou hl. města Prahy. Okresy se dále dělí na obce a vojenské újezdy. Do 31. prosince 2007 byly okresy jednotkou NUTS 4, od 1. ledna 2008 byla v rámci Evropské unie tato úroveň převedena do soustavy lokálních administrativních jednotek (LAU). Okresy jsou tedy jednotkou úrovně LAU 1 (lokální administrativní jednotka první hierarchické úrovně – není legislativně vymezena a v řadě států EU není jako územní jednotka určena). (WOKOUN, 2008)

Okresní úřady na území České republiky ukončily svoji činnost 31. prosince 2002 v rámci druhé fáze reformy územní správy. Po 1. lednu 2003 se proto okresy využívají především jako statistická jednotka, někdy i jako rozlišovací údaj k názvu obce. Územními obvody zůstaly už jen pro úřady práce, okresní správy sociálního zabezpečení a pozemkové úřady. Pozemkové úřady je však využívají jen v tom rozsahu, jak byly vymezeny k 1. 1. 2000., zůstávají tedy názvy pozemkových úřadů a jejich územní působnost. (ZÁKON Č. 139/ 2002 SB., O POZEMKOVÝCH ÚPRAVÁCH A POZEMKOVÝCH ÚŘADECH, 2002)

Kromě těchto zbytků státní správy na okresní úrovni hrají okresy i nadále roli pro fungování profesní samosprávy, konkrétně pro okresní sdružení lékařů, stomatologů, lékárníků a veterinárních lékařů. Systém soudů a státních zastupitelství sice zachoval uspořádání vycházející z dosavadních krajů a okresů a jejich sídel i názvy „krajský“ a „okresní“, avšak soudní obvody těchto soudů byly redefinovány speciálním zákonem a postupem času se od nich vymezení okresů dle zákona o územním členění státu odchýlilo.

Kompetence okresních úřadů převzaly zčásti krajské úřady a zčásti obecní úřady obcí s rozšířenou působností státní správy, jejichž správní obvody jsou zpravidla o něco menší než okresy a v některých případech přesahovaly i přes hranice okresů. (ZÁKON Č. 147/2000 SB., O OKRESNÍCH ÚŘADECH, 2000; ZÁKON Č. 128/2000 SB., O OBCÍCH, 2000)

Obce

Česká sídelní struktura a stejně tak struktura veřejné správy na municipální úrovni je extrémně rozdrobená. Příčiny tohoto rozčlenění můžeme nalézt v historickém utváření struktury měst a obcí a také na ně měly vliv vnější faktory, zejména fyzicko-geografické podmínky a kvalita zemědělské půdy. V druhé polovině 19. století se v českých zemích začala utvářet organizace veřejné správy, navázala rozdrobenou sídelní strukturu a i přes různé změny ve vedení státu se rozdrobené obce udržely dodnes. (PERLÍN, 1996)

O tom, jak změnit systém veřejné správy k co možná největší efektivnosti, se vedou velké debaty a na toto téma se konají i konference (MODELY VÝKONU SOUDOBÉ VEŘEJNÉ SPRÁVY, 2009). Při ministerstvu pro místní rozvoj existuje několik pracovních skupin, které se zabývají vytvářením nových návrhů na efektivnější rozložení veřejné správy. Pokud bychom se podívali na země západní Evropy, např. Švédsko, zjistili bychom, že na základě příkazu shora byl zredukován počet obcí na desetinu. V době, kdy jsme my usilovali o střediskové obce, už v západní Evropě běžně fungovaly. Většina odborníků se shoduje na tom, že nejefektivnějším systémem pro Českou republiku je systém střediskových obcí. V případě sloučení by měly malé obce větší šanci pro získání dotací z Evropské unie, k nimž jim chybí dostatek finančních prostředků na kofinancování. Obce by také mohly ušetřit část peněz ze svých rozpočtů, neboť v případě střediskové obce se administrativa přesouvá na obec větší. V poměru k celkovým výdajům obce jsou totiž náklady na administrativu malých obcí astronomické. To v případě sloučení s větší obcí odpadá. Úspory v tomto ohledu byly nejsilnějším důvodem, proč se obce v minulosti slučovaly. Některé obce se také potýkají s problémem sehnat dostatečný počet zastupitelů, příp. v nich není žádný kandidát na starostu. (MALÉ OBCE, NECHCEME BÝT VESNIČKAMI STŘEDISKOVÝMI, 2012)

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, umožňuje slučování obcí, nicméně vzhledem ke zkušenostem ze 70. – 90. let minulého století, kdy střediskové obce v České republice fungovaly, se obce slučovat nechtějí. Tento fakt je dán několika důvody, resp. negativními jevy, kterými byla preference střediskových obcí před periferními, násilná integrace malých obcí, ztráta jejich identity, rušení aktivit, apod. (STŘEDISKOVÁ SOUSTAVA OSÍDLENÍ, 2006)

Určitým způsobem, který by efektivnosti napomohl, by bylo následování francouzského modelu „společenství obcí“. Zde funguje přenesená působnost nejen jako u nás v České republice, ale obce vytvářejí společenství – profesionalizované svazky obcí. (JÜPTNER A KOL., 2007)

Jedinou schůdnou cestou pro všechny zúčastněné se v současné době jeví horizontální spolupráce obcí, tedy spolupráce ve formě mikroregionů, které vznikly v rámci programu obnovy venkova nebo místních akčních skupin, které vznikly v souvislosti s čerpáním finančních prostředků z EU.

Mikroregiony

Mikroregion neboli svazek či sdružení obcí je sdružení několika obcí za účelem vzájemné spolupráce, ochrany a prosazování svých společných zájmů. Typickým rysem takového svazku je vznik z vlastní iniciativy.

Spolupráce mezi obcemi se uskutečňuje na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu, na základě smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, nebo zakládáním právnických osob podle obchodního zákoníku dvěma nebo více obcemi.

V České republice jsou svazky primárně uzavírány mezi obcemi, sekundárně mezi obcemi a organizacemi. (ZÁKON Č. 128/2000 SB., O OBCÍCH, 2000)

Nevýhodou mikroregionu je především to, že má cca 10 – 15 členů, což je málo efektivní. V rámci mikroregionu chybí profesionální aparát a ze svazku těží především vůdčí obec. Cílem svazku je zisk dotací pro vlastní obec a nikoli meziregionální spolupráce a mikroregionální projekty. Mikroregiony nepoužívají strategické dokumenty ve své činnosti, ačkoli je většina z nich má zpracované.

Místní akční skupiny

Místní akční skupiny (MAS) jsou společenství občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry a veřejné správy (obcí, svazků obcí a institucí veřejné moci), které spolupracují na rozvoji venkova, zemědělství a při získávání finanční podpory z EU a z národních programů, pro svůj region, metodou LEADER (Liaison

Entre Actions Développement de l'Économie Rurale neboli Propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku).

Metoda LEADER spočívá v přístupu zdola nahoru, to znamená, že o budoucnosti regionu rozhodují lidé žijící a pracující v území, znající jeho tradice a potřeby. Jako další charakteristické rysy metody LEADER je možné zmínit partnerství veřejných a soukromých subjektů, místní rozvojová strategie, integrované a vícesektorové akce, inovativnost – nalézání nových řešení problémů venkovských regionů, síťování – výměna zkušeností mezi skupinami LEADER a spolupráce – společné projekty MAS v rámci státu, EU a dalších zemích.

Metoda LEADER byla v České republice známá už od 90. let minulého století. První MAS začaly v České republice vznikat v roce 2002 v souvislosti s Programem obnovy venkova. Další příležitostí pro vznik MAS byl Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství v programovém období 2004–2006 (LEADER+), který byl spolufinancován Evropskou unií, a dále samostatný národní program LEADER ČR financovaný výhradně ze státního rozpočtu ČR. Od r. 2007 je LEADER jednou z Os Programu rozvoje venkova ČR na období 2007–2013, konkrétně Osy IV. LEADER.

Mezi základní parametry MAS můžeme zařadit:

- geograficky homogenní území,
- počet obyvatel od 10 000 do 100 000 mimo města s počtem obyvatel větším než 25 000,
- hustota obyvatel do 150 obyv./km²,
- účast zástupců veřejné správy v MAS je maximálně 50% (týká se i řídicího orgánu), druhá polovina je tvořena zástupci podnikatelů a neziskových organizací,

V současné době existuje na území ČR více než 150 MAS. (MIKROREGIONY A MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY, 2008)

2.3.2 Systém územních rozpočtů

Důvod pro existenci systému místních rozpočtů můžeme nalézt v drtivé většině případů v historickém vývoji. S vývojem státnosti na území České republiky je nerozlučně spojena existence různých typů územních samosprávných celků – měst, zemí, žup, apod. K určité eliminaci vlivu vyšších územně samosprávných celků došlo v 17. a 18. století zejména v souvislosti s centralizací habsburské monarchie a s tereziánskými reformami. Naproti tomu obecní samospráva nebyla s výjimkou velkých měst těmito centralizačními procesy příliš dotčena a především v 19. století se úspěšně rozvíjela.

Další důvody můžeme nalézt i v ekonomické teorii. Proces vytváření nižších úrovní veřejných rozpočtů, tedy fiskální decentralizace, vychází z konceptu subsidiarity¹. Tento koncept je založen na předpokladu, že poskytování veřejných statků na místní úrovni je efektivnější a hospodárnější, než pokud by bylo zajišťováno na centrální úrovni. Je zřejmé, že v případě místní úrovně budou kompetentní orgány lépe obeznámeny s preferencemi občanů a budou se jim moci snáze přizpůsobit.

Posledními důvody jsou důvody ryze praktické. Systém veřejných financí je velmi náchylný k deficitnímu financování. Důvodem je fakt, že občané po svých politicích požadují nízké daně na jedné straně a vysokou úroveň veřejných statků a služeb na straně druhé. Politici, vzhledem k tomu, že chtějí být opět zvoleni, jim takovou kombinaci nabízejí. Nízké daně a vysoká úroveň veřejných statků a služeb však logicky vede k deficitům veřejných rozpočtů, které mají v dlouhém období negativní ekonomické dopady. Přitom se ukazuje, že občané jsou na deficity podstatně citlivější, pokud se týkají přímo jejich obce, než když je vytváří centrální vláda. Z tohoto důvodu může proces fiskální decentralizace snižovat riziko vysokých deficitů veřejných rozpočtů a podporuje tak makroekonomickou stabilitu. (PEKOVÁ, 2004)

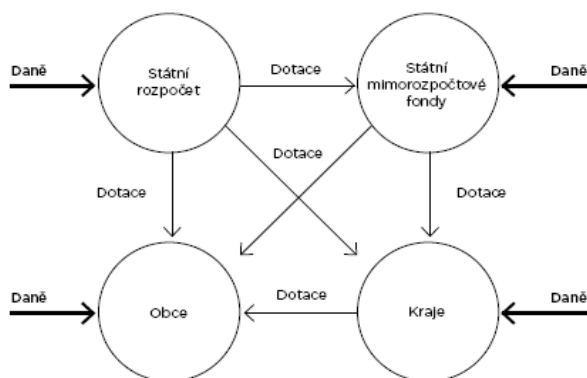
Struktura obecního rozpočtu

Strukturou soustavy veřejných rozpočtů se zabývá teorie fiskálního federalismu (Obrázek 4). Úkolem této teorie je najít takové rozdělení příjmů a odpovědnosti

¹ Princip subsidiarity je jedním ze sedmi principů, kterými se řídí regionální politika Evropské unie a dle něj by se problémy měly řešit na co nejnižší kompetentní úrovni.

za zajištění veřejných statků mezi jednotlivé úrovně rozpočtového systému, které přinese efektivní alokaci prostředků. Panuje všeobecná shoda o tom, že na místní úrovni by měla být naplňována především funkce alokační, tedy poskytování veřejných statků a eliminace negativních externalit a rozpočty centrální by měly plnit funkci redistribuce a makroekonomické stabilizace. (JÍLEK, 2008)

Obrázek 4 Fiskální federalismus v ČR



Zdroj: Průvodce komunálními rozpočty, 2008, str. 18

Existují tři základní modely fiskálního federalismu. Centralizovaný, decentralizovaný a kombinovaný. Česká republika je typickým zástupcem zemí se smíšeným modelem fiskálního federalismu. Jak ukazuje následující obrázek, můžeme rozlišit dva typy subjektů na centrální úrovni a dva typy subjektů na místní úrovni.

Obecní rozpočty, jako rozpočty územní samosprávy jsou důležitým článkem v soustavě veřejných rozpočtů. Obrázek 4 ukazuje jejich postavení.

Rozpočtový proces

„S rozpočtem velmi úzce souvisí pojem rozpočtový proces. V podstatě se jedná o množinu činností, které vedou k tvorbě, plnění a vykazování rozpočtu. Dělí se do čtyř základních fází, jimiž jsou příprava, schvalování, čerpání, zpětná kontrola a vyúčtování. Rozpočtový proces je tedy neustále se opakující sled kroků, které začínají sestavováním rozpočtu a končí jeho ex-post vyhodnocením a kontrolou. V jednom kalendářním roce se tak v rozpočtovém cyklu nacházejí až tři po sobě jdoucí rozpočty: jeden ve fázi přípravy a schvalování, druhý ve fázi plnění a třetí ve fázi kontroly. Příprava rozpočtu je ve

většinou případy prováděna zaměstnanci obecního/krajského úřadu, vesměs ekonomickým odborem.“ (PRŮVODCE KOMUNÁLNÍMI ROZPOČTY, 2008, str. 28)

2.3.3 Příjmy a výdaje územních rozpočtů

Příjmy územních rozpočtů

„Příjmy, které místní rozpočty získávají, lze dělit do několika skupin. Jedná se o příjmy daňové, dotační, nedaňové a z dluhových nástrojů. Z hlediska významnosti jsou nejdůležitější příjmy daňové.“ (PRŮVODCE KOMUNÁLNÍMI ROZPOČTY, 2008)

Zákon č. 243/ 2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, byl novelizován s účinností od 1. ledna 2013 a na období od roku 2013 do roku 2015 změnil způsob přerozdělování). Druhové rozdělení příjmů zobrazuje Obrázek 6.

Daňové příjmy

Daňové příjmy je možné rozdělit do dvou skupin.

- nárok obce na část celostátně uvalených daní, které vybírá stát a pak je dle přečíslovacích koeficientů posílá obcím. Tyto daňové příjmy můžeme rozdělit na dva druhy – daně výlučné a sdílené (průměrné údaje o sdílených daních zobrazuje Obrázek 5);
- výnosy tzv. místních daní, resp. místní poplatky. Místní poplatky představují vlastně správní poplatky, které obec vybírá za správní úkony. Mohou to být např. poplatky ze psů, za lázeňský nebo rekreační pobyt, zhodnocení stavebního pozemku, aj.

Obrázek 5 Průměrné údaje o sdílených daních

Průměrné údaje o sdílených daních (modelový propočít, Ø za kategorie v tis. Kč na 1 obyvatele)							
Obce s počtem obyvatel		Počet obcí	Počet obyvatel	Příjem na obyvatele (Ø za kategorii)			
OD	DO			Stávající systém	Návrh	Nárůst Pokles	
1	100	494	35 087	9,1	10,5	1,4	
101	200	1 056	157 814	7,9	9,5	1,6	
201	500	1 978	649 257	7,4	9,2	1,8	
501	1 000	1 340	944 823	7,1	9,2	2,1	
1 001	2 000	708	987 316	6,9	9,2	2,3	
2 001	5 000	395	1 198 772	6,8	9,2	2,4	
5 001	10 000	142	970 204	7,1	9,2	2,1	
10 001	20 000	69	969 037	7,7	9,2	1,5	
20 001	50 000	42	1 238 144	8,3	9,2	0,9	
50 001	100 000	15	1 055 958	9,4	9,7	0,3	
100 001	150 000	2	201 987	9,8	9,8	0	
OBCE ČR (bez Pr, Pl, Os a Br)		6 241	8 408 399				
Praha		1	1 249 026	29,6	27,8	-1,8	
Plzeň		1	169 935	17,9	12,6	-5,3	
Ostrava		1	306 006	17,9	14,9	-3,0	
Brno		1	371 399	17,9	15,4	-2,5	
OBCE ČR (celkem)		6 245	10 504 765				

Zdroj: Návrh novely o rozpočtovém určení daní, 2011

Dotace

Dotace patří mezi druhý nejvýznamnější zdroj prostředků místních rozpočtů. Obecným cílem dotací je snížení meziregionálních rozdílů. Dalším důvodem může být podpora poskytování určitých statků na netržní bázi, kdy užitek z nich mají i obyvatelé jiných obcí, příp. krajů.

Dotace můžeme rozdělit do dvou základních skupin:

- dotace nárokové, které představují povinné platby centrální vlády za služby, které si u obcí objedná v rámci přenesené působnosti (např. příspěvek na výkon státní správy);
- dotace nenárokové. U tohoto typu dotací je jejich získání vázáno na splnění určitých předpokladů a na rozhodnutí centrální nebo jiné autority. Jedná se

zejména o podporu investičních aktivit místních rozpočtů.
(PROVAZNÍKOVÁ, 2009)

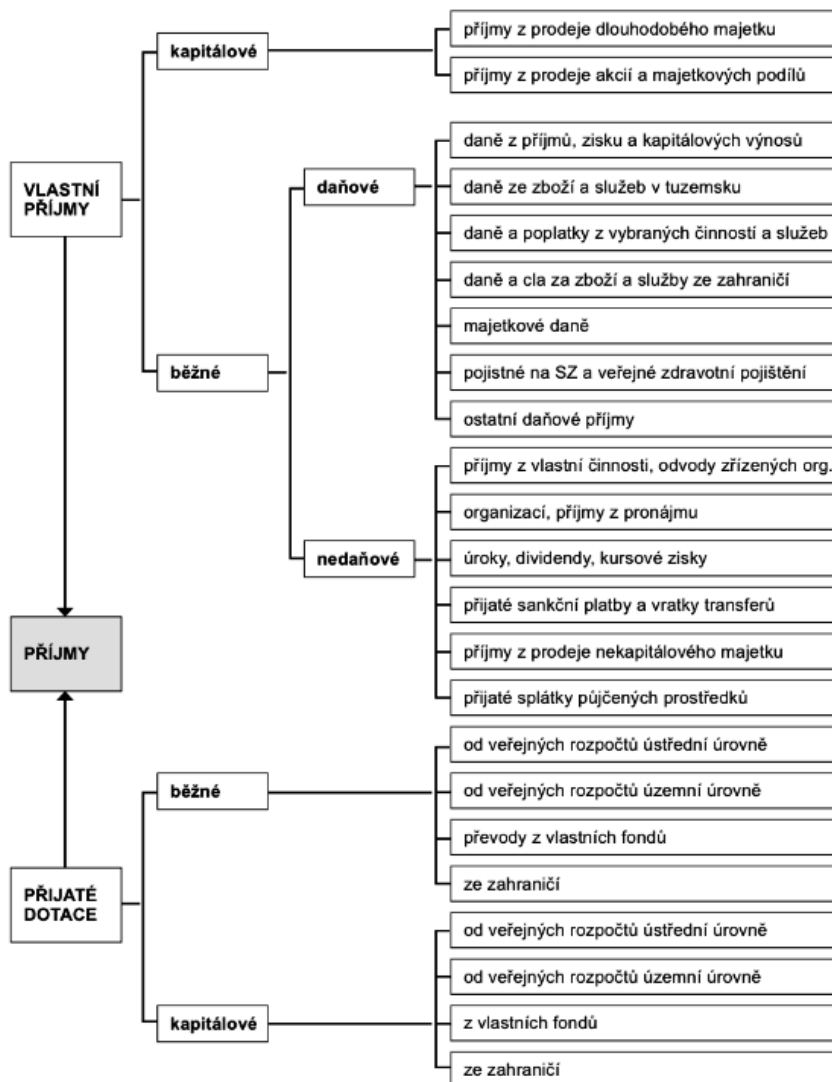
Nedaňové příjmy

„Třetí skupinou příjmů místních rozpočtů jsou nedaňové příjmy. Sem lze zahrnout především výnosy z vlastního podnikání, příjmy z podílů na zisku a dividend a další vesměs pravidelně se neopakující příjmy, jako např. dary nebo dědictví. Příjmy z podnikání nejsou příliš významným zdrojem. Většina činností obcí/krajů a jimi zřízených organizací má totiž primárně neziskový charakter a ziskové příležitosti jsou vesměs náhodné a z finančního hlediska nevýznamné. To platí i v případě, že obec zakládá obchodní společnost. Ta sice je ve své podstatě určena k podnikání a generování zisku, avšak obce/kraje je využívají spíše pro neziskové účely. Důvod, který je vede k použití právní formy a.s. nebo s.r.o., je vesměs povahy daňové a účetní, kdy současná daňová legislativa klade na neziskové organizace větší administrativní nároky než na klasické obchodní společnosti. Z výše uvedených důvodů jsou příjmy z dividend nebo majetkových podílů ovládaných obchodních společností při porovnání s celkovým rozpočtem zanedbatelné.“ (PRŮVODCE KOMUNÁLNÍMI ROZPOČTY, 2008, str. 37-38)

Příjmy z dluhových nástrojů

Čtvrtým typem příjmů místních rozpočtů jsou úvěry a půjčky. Úvěry a půjčky jsou příjmy návratné, což znamená, že po určité době musejí být vráceny a jejich inkasování je spojeno s úroky, které zatěžují výdajovou stránku rozpočtů obcí a mohou omezovat ostatní aktivity. (PROVAZNÍKOVÁ, 2008)

Obrázek 6 Druhové rozdělení příjmů



Zdroj: Provazníková, 2009, str. 116

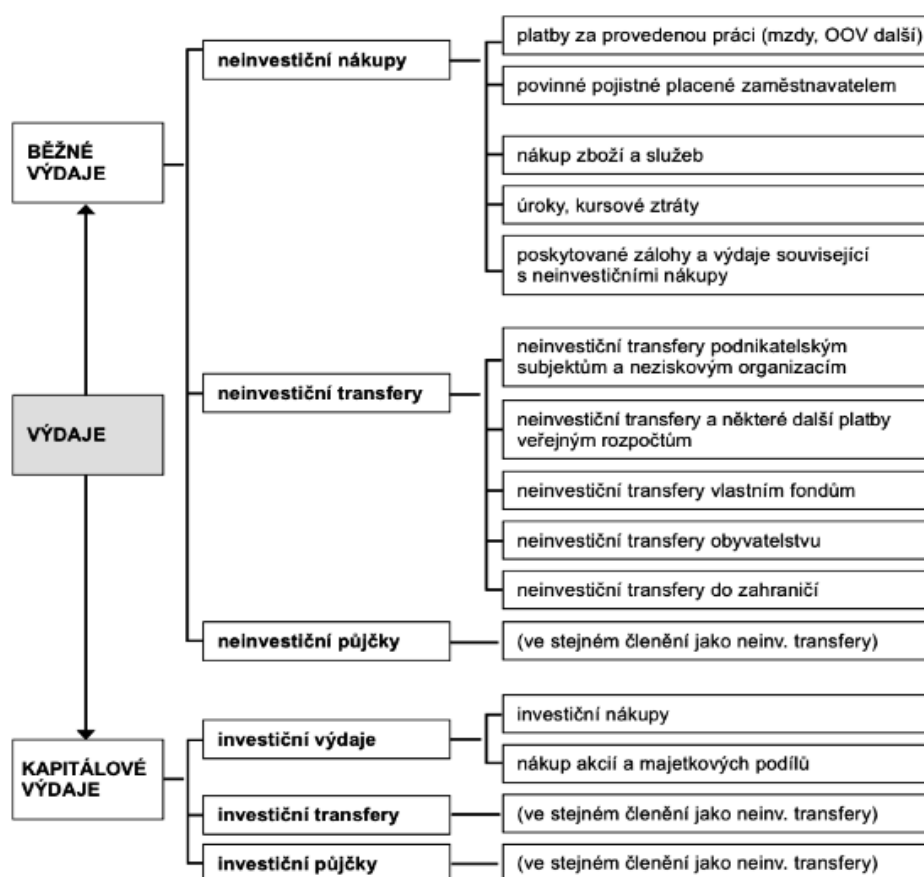
Výdaje územních rozpočtů

„Stejně jako je tomu u příjmů, i výdaje místních rozpočtů se dělí do několika kategorií. Nejjednodušší dělení je na výdaje běžné a kapitálové. V prvním případě se jedná o každoročně se opakující výdaje, které nemají investiční charakter. Je možné sem zahrnout například výdaje na platy zaměstnanců, na materiál, energie atd. Naproti tomu kapitálové výdaje slouží k financování dlouhodobého majetku a souvisí i se

splácením půjček, které byly na jejich pořízení získány. Vedle výše uvedeného dělení na běžné a kapitálové je možné výdaje místních rozpočtů rozdělovat i podle několika dalších hledisek. Zřejmě nejpraktičtější je použít dělení vycházející z rozpočtové skladby.“ (STRUKTURA VÝDAJŮ OBCÍ, 2001, str. 39)

Rozpočtová skladba je analytický nástroj, který slouží pro označování příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. V podstatě se jedná o systém kódů, které jsou přiřazovány jednotlivým finančním transakcím. Přiřazený kód umožňuje v případě místních rozpočtů zjistit, o jaký typ peněžní operace se jednalo a do jakého odvětví byl směřován. Druhé rozdělení výdajů ukazuje Obrázek 7. (PRŮVODCE KOMUNÁLNÍMI ROZPOČTY, 2008)

Obrázek 7 Druhé rozdělení výdajů



Zdroj: Provaníková, 2009, str. 117

2.4 Kapitál a kvalita života

2.4.1 Lidský blahobyt

Existuje mnoho definic lidského blahobytu. Je to termín používaný v mnoha významech, záleží na tom, z jakého pohledu ho budeme zkoumat. Pokud lidé běžně hovoří o svém blahobytu, mají pravděpodobně na mysli své zdraví a kvalitu života. Pokud pak mluví o životní úrovni, berou do úvahy spíše materiální bohatství. (HORIZONS, 2011)

Jako nástin vývoje různých definic tohoto pojmu, částečně odpovídající mikroekonomickému pohledu, může sloužit i jedna ze starších definic tohoto slova z přelomu 19. a 20. století: „*Slovem blahobyt vyjadřuje se určitý, a to příznivý poměr mezi potřebami a prostředky k jejich ukojení. V tomto širším smysle zahrnutý jsou v pojem blahobytu všeliké stupně příznivého poměru mezi potřebami a ukojením, tedy i bohatství a přebytek. V užším smysle značí blahobyt jeden ze stupňů těch, kteréž jsou asi následující: dostatek, blahobyt, bohatství, přebytečné bohatství.*“ (OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, 1908).

Z makroekonomického hlediska je blahobyt neměřitelná veličina, neboť zahrnuje takové neměřitelné věci, jako užitek z volného času nebo užitek z čistého vzduchu. (HOLMAN, 2004)

KUZNETZ (1933) tvrdil, že cílem shromažďování ekonomických informací (např. rozdělení příjmů, růst nebo produktivita) bylo zkoumat vliv těchto ukazatelů na blahobyt národa. Na druhou stranu však přiznává, že ekonomické byly pouze částí „skládačky“ blahobytu národa, a ten že lze sotva odvodit z měření národního důchodu. (KUZNETZ, 1934)

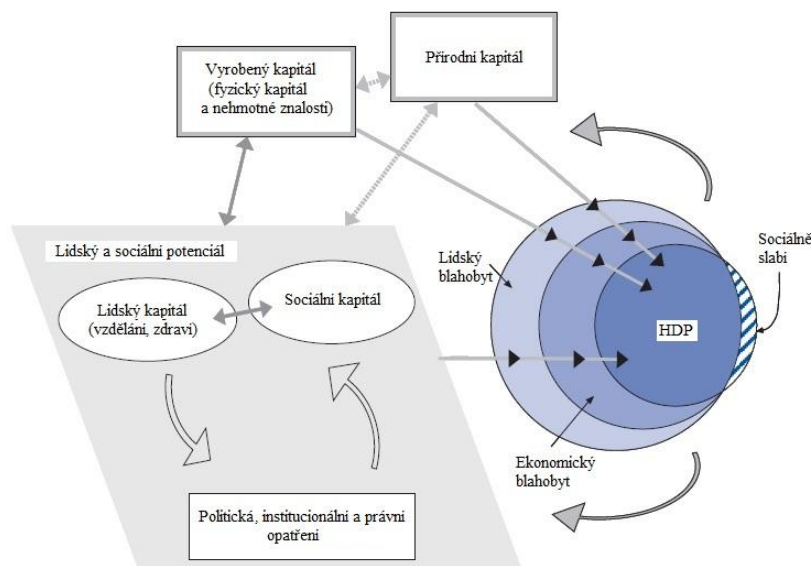
I přes KUZNETZOVU kritiku se využití ekonomických ukazatelů jako vhodných indikátorů ke stanovení blahobytu, stalo běžnou praxí 20. století. Jak uvedl DASGUPTA (2001), hrubý národní produkt na obyvatele je nadále považován za klíčový ukazatel životní úrovně dané země.

Podle Velkého sociologického slovníku (1996) je blahobyť „výraz pro takový stav společnosti, její části nebo rodiny, jednotlivce, který umožňuje v nadbytku uspokojovat všechny potřeby.“

FORGEARD (2011) chápe blahobyť jako mnohostranný jev, který může být stanoven měřením celou řadou subjektivních a objektivních konceptů.

Obrázek 8 znázorňuje role různých faktorů, které mají dopad na blahobyť a jejich vzájemné vztahy. Na straně vstupu jsou přírodní a fyzický kapitál a lidský a sociální potenciál. Lidský kapitál představuje znalosti, dovednosti a zdraví obsažené v jednotlivci a sociální kapitál se odkazuje na normy a sítě usnadňující spolupráci buď v rámci skupiny, nebo mezi nimi. Politická, institucionální a právní opatření na sebe vzájemně působí a ovlivňují blahobyť. Kromě toho lidský a sociální kapitál a politická, institucionální a právní opatření také čerpají z přímého spojení s přírodním a vyrobeným kapitálem. Z obrázku 8 je také patrná potenciální silná doplňkovost lidského kapitálu, sociálního kapitálu a politických, institucionálních a právních opatření. (OECD, 2001)

Obrázek 8 Hlavní vstupy lidského blahobytu a jejich vzájemný vztah



Zdroj: OECD - *The Well-Being of Nations: The Role of Human and Social Capital*, 2001, str. 12

Kapitál je, vedle práce a půdy, třetím výrobním faktorem v národní ekonomii. V přeneseném významu se také pojem kapitál používá pro vyjádření sociálních dispozic jako sociální kapitál, kulturních dispozic jako kulturní kapitál a psychických dispozic jako lidský kapitál.

2.4.2 Sociální kapitál

Sociální kapitál je specifickým faktorem, který ovlivňuje lokální rozvoj obcí a stal se jedním z nejméně frekventovaných pojmů v oblasti současných sociálních věd a nejen jich. Prvopočátky definice sociálního kapitálu je možné hledat u P. BORDIEU (1986) a J. COLEMANA (1980). V devadesátých letech minulého století tento koncept opět zaznamenal boom, k čemuž se přičinil zejména R. PUTNAM (1995).

COLEMAN ve své práci o sociálním kapitálu v roce 1980 zdůraznil význam silných komunit a vazeb mezi rodiči, pedagogy a žáky v podpoře vzdělávání. Na druhé straně, vzdělávání a školství může podporovat návyky, dovednosti a hodnoty usnadňující sociální spolupráci a účast. Kvalitní instituce, vysoce kvalifikovaná pracovní síla a prevalence norem a spolupráce usnadňující sociální sítě jsou základem vyšší úrovně investic do fyzického kapitálu a může potenciálně vylepšit strategie obnovující životní prostředí. Zdraví je také důležitým vstupem pro blahobyt a ekonomickou výkonnost spojenou s věkem, životním stylem, sociálním postavením, učením, rozsahem sociálních vazeb a interpersonální podporou. (COLEMAN, 1988)

„Sociální kapitál je součtem skutečných nebo potenciálních zdrojů, které jsou napojeny na vlastní trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů vzájemné známosti a uznání nebo jinými slovy členstvím ve skupině. Ta poskytuje každému z jejích členů podporu z kolektivního vlastnictví kapitálu, jakési „pověření“, které je opravňuje k prospěchu z těchto vztahů. Tyto vztahy mohou existovat v praktickém stavu, v materiálním anebo jako společenská výměna, která napomáhá je udržovat.“ (BOURDIEU, 1984, str. 51)

Sociální kapitál je definován svou funkcí. Není jednoduše celkem, ale skládá se z množství různých subjektů – společenských struktur. Sociální kapitál stejně jako jiné formy kapitálu je produktivní, což umožní dosažení určitých cílů. V jeho nepřítomnosti

by nebylo možné jich dosáhnout. Stejně jako fyzický a lidský kapitál, i sociální kapitál není zcela zastupitelný a je specifický pro určité činnosti. Určitá forma sociálního kapitálu je cenná pro jednoho člověka, ale může být škodlivá pro jiného. Sociální kapitál je tedy velmi individuální. (COLEMAN, 1988)

Analogicky s pojmy fyzický kapitál a lidský kapitál, tedy nástroje a školení, které zvyšují individuální produktivitu, sociální kapitál odkazuje na rysy společenské organizace jako jsou sítě, normy a sociální důvěra, které usnadňují koordinaci a spolupráci k vzájemnému prospěchu. Sociální spojení a občanská angažovanost ovlivňují náš veřejný život stejně jako soukromý. (PUTNAM, 1995)

PUTNAMOVU myšlenku vysvětluje PAXTON (1999) tak, že sociální kapitál se zakládá na myšlence, že jednotlivci i skupiny mohou získat prostředky (užitek) ze vzájemných vztahů a jejich druhů. Tyto prostředky potom mohou být využity dále. Jako příklad uvádí čtvrť s vysokým sociálním kapitálem. V ní a jejím okolí se sousedé znají, často spolu mluví a vzájemně si důvěřují. Matka se zde nebojí pustit své dítě hrát si do parku nebo na procházku. Naopak v sousedství s nízkým sociálním kapitálem kde o sobě sousedé nevědí a nevěří jeden druhému, by matka buď musela jít s dítětem sama, nebo by si musela někoho, komu důvěřuje, najmout, např. chůvu. (PAXTON, 1999)

Sociální kapitál můžeme rozdělit na individuální a kolektivní. Individuální potenciál vyjadřuje potenciál jedince zapojit se do sítí (kolektivního sociálního kapitálu), resp. subjektivní podobu vazeb mezi jedinci, jejich kvalitu, reciprocitu, důvěryhodnost nebo výsledky, naopak kolektivní sociální kapitál vyjadřuje objektivní vytváření sítí jednotlivci, tj. jak jsou jednotlivci v daném prostředí navzájem spojeni. (VAN DETH, 2003, 2008)

Pokud budeme chtít do budoucna sledovat sociální kapitál z pohledu geografie, je nutné se podrobněji věnovat teoretickému vymezení a prohloubení spojitosti sociální geografie a sociálního kapitálu. V rámci vývoje geografického myšlení a regionálního výzkumu je vidět naznačení spojitosti tří relativně příbuzných přístupů, nikde však není sociální kapitál zmiňován. Další oblastí, na kterou by se měl výzkum sociálního kapitálu v současné době zaměřit, je jeho role v územním rozvoji, jak z teoretického pohledu, tak v rámci konkrétních empirických šetření. S tím také souvisí vymezení

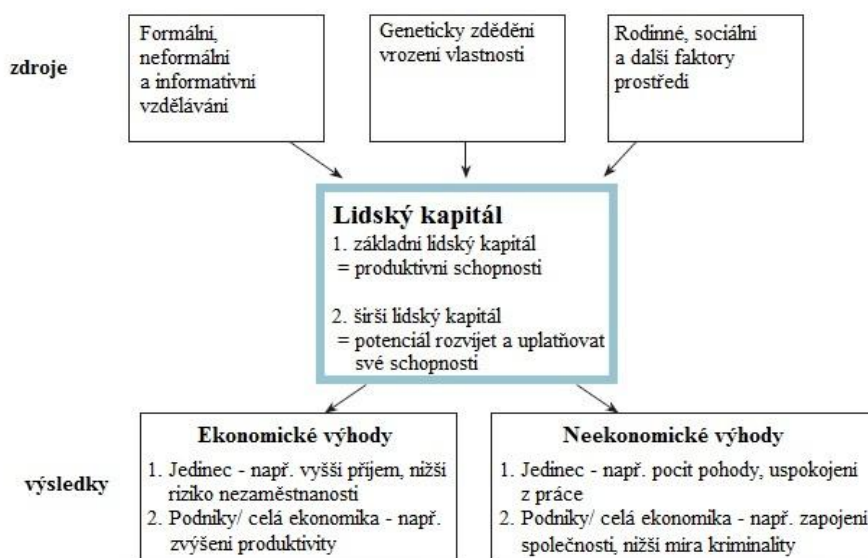
vztahu sociálního kapitálu k ostatním druhům kapitálu, zejm. ke kapitálu lidskému a také jeho měření a definování vhodných indikátorů. (PILEČEK, 2010)

Na základě provedeného výzkumu GA ČR č. 403/07/0743 „Role lidského a sociálního kapitálu v procesu integrace periferií regionálních struktur Česka v kontextu nové Evropy“, který prováděli JANČÁK, CHROMÝ, MARADA, HAVLÍČEK a VONDRÁČKOVÁ, bylo zjištěno, že *„to, co pravděpodobně ovlivňuje život v periferních oblastech, je také populační velikost obcí, od které se odvíjejí mj. jejich finanční možnosti. Lze tedy předpokládat, že poloha obce v hierarchii osídlení je klíčovým faktorem ovlivňujícím život v obcích a kvalitní lidský a sociální kapitál zajišťuje uspokojivý život místních komunit.“* (JANČÁK, CHROMÝ, MARADA, HAVLÍČEK a VONDRÁČKOVÁ, 2010, str. 218)

2.4.3 Lidský kapitál

Lidský kapitál je termín, který je starý jen několik málo desetiletí, a není to ještě zcela ustálený pojem. To znamená, že ho různí autoři interpretují různě. Jedno z takových víceméně obecně přijímaných vymezení je, že lidský kapitál jsou znalosti a dovednosti, kterými jedinec disponuje. OECD rozděluje lidský kapitál na dvě části (viz Obrázek 9), a to základní kapitál, který tvoří produktivní schopnosti, a širší lidský kapitál, který představuje potenciál rozvíjet a uplatňovat své schopnosti. (OECD, 2002)

Obrázek 9 Lidský kapitál - zdroje, aspekty, výsledky



Zdroj: OECD – Education Policy Analysis, 2002, str. 120, vlastní úprava

Koncept lidského kapitálu byl definován P. BOURDIEREM a J. C. PASSERONEM za účelem analýzy dopadu kultury na systém třídy a na vztah mezi děním a sociální strukturou. Lidským kapitálem se zabývali také MINCER (1958), FRIEDMAN, ROSEN a několik dalších vědců např. Chicagské univerzity.

Aktivity lidského kapitálu v sobě nezahrnují pouze přenos a ztělesnění u lidí dostupných znalostí, ale přispívají také k „výrobě“ nových poznatků, které jsou zdrojem inovací a technických změn, které pohání všechny faktory výroby. Tato druhá funkce lidského kapitálu vytváří celosvětový ekonomický růst bez ohledu na jeho počáteční geografické místo. Na rozdíl od myšlenky R. MALTHUSE, jehož ekonomický růst nebyl eliminován růstem počtu obyvatel, demografický růst se zdá být v souladu s růstem ekonomickým. Lidský kapitál tvoří jakési spojení, které zahrnuje obě příčiny a důsledky těchto ekonomicko – demografických změn. (MINCER, 1981)

Výuka, různá počítačová školení, výdaje na zdravotní péči a schopnosti a dovednosti člověka jsou také kapitálem, v tom smyslu, že zlepšují zdraví, zvyšují příjmy nebo oceňují člověka vzhledem ke schopnostem, které nasbíral v průběhu života. V důsledku toho je možné zařadit výdaje na vzdělávání, odbornou přípravu, zdravotní péči, apod.

k investicím do kapitálu. Nicméně na rozdíl od finančního nebo fyzického kapitálu je nemožné lidský kapitál, tedy znalosti, dovednosti nebo hodnoty, oddělit od člověka, jako to lze udělat v případě kapitálu finančního nebo hmotného. Nejdůležitějšími investicemi jsou investice do vzdělání a školení nebo kurzů. (BECKER, 1964)

Na konferenci OECD o ekonomickém růstu a investicích do vzdělání v říjnu 1961 byly teorie lidského kapitálu vyvinuté BECKEREM, SCHULTZEM a dalšími přeneseny do středu zájmu v rámci mezinárodního dialogu. Důkazy k podložení jejich teorií nicméně předneseny nebyly, a tak se lidský kapitál dočkal většího zájmu až po roce 1980 s teoriemi endogenního růstu (ROMER, LUCAS, BARRO). V rámci modelu endogenního růstu byly testovány modely měření pozitivní asociace mezi růstem na národní úrovni a hrubých ukazatelů lidského kapitálu zejm. s ohledem na vzdělávání. (OECD, 2011)

V dalších letech docházelo k upřesňování a rozšiřování pojmu lidský kapitál. I P. BORDIEU se mj. v knize *Outline of a Theory of Practice* snažil o definici pojmu lidský kapitál. BOURDIEU jej definoval jako „*jakoukoli kapacitu schopnou produkovat zisk a reprodukovat sama sebe ve stejné či rozšířené podobě, schopnou nejen akumulace, ale i směny, konverze a rozšířené produkce*“. (BOURDIEU, 1977, str. 87)

Lidským kapitálem můžeme rozumět i produktivní schopnosti člověka, tedy to, co se investuje do produkce. Takto chápaný lidský kapitál je označován jako základní lidský kapitál. Jeho rozšířením je pak tak zvaný širší lidský kapitál, kterým se rozumí potenciál rozvíjet a uplatňovat své schopnosti. (OECD, 2002)

Role lidského kapitálu v podpoře hospodářského a sociálního rozvoje je dlouholetým předmětem diskuzí, mj. zde pokračuje spor o jeho nepřesném významu. V posledních letech jsme také byli svědky rostoucí pozornosti k roli sociálního kapitálu – rozvinutím myšlenky, že sociální vztahy, a vztahy jedinců hrají klíčovou roli v ekonomické činnosti a lidském blahobytu. (OECD, 2001)

OECD zdůrazňuje již od dob svého založení důležitost lidských kompetencí pro hospodářský a sociální rozvoj. Mezinárodní průzkum gramotnosti dospělých (OECD,

2011) v polovině 90. let ukázal, že dospělí, kteří dosáhli vyšší úrovně vzdělání, mají v průměru vyšší úroveň gramotnosti. Pokud bychom porovnali ty, kteří mají stejnou úroveň vzdělání v rámci zemí, zjistíme velmi odlišný rozsah gramotnosti, resp. znalostí. (COULOMBE, ET AL., 2004) Lidský kapitál pak definuje jako znalosti, dovednosti, kompetence a atributy obsažené v jednotlivcích, které usnadňují vytváření osobního, sociálního a ekonomického blahobytu. (OECD, 2001)

2.4.4 Kulturní kapitál

Kulturní kapitál je zvláštní forma získaných předpokladů jedince nebo skupiny k dosažení určitého sociálního statusu, která je vázána na charakter a úroveň enkulturace. Od 70. let je kulturní kapitál jedním z klíčových pojmů analýzy úlohy systému vzdělávání v sociální reprodukci. Jeho výklad navazuje na ekonomizující chápání tzv. lidského kapitálu, jehož důležitou složkou je vzdělání jako nemateriální kapitál, který analogicky k finančnímu kapitálu přináší svému vlastníku zisk v podobě privilegovaného společenského postavení a z něho plynoucích ekonomických a sociálních výhod. V tomto smyslu byl termín kulturní kapitál poprvé použit A. R. J. TOURGOTEM, nicméně základní principy kulturního kapitálu zformuloval až P. BOURDIEU. (VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996)

Definice P. BOURDIERA z konce osmdesátých let 20. století říká, že stejným způsobem jako lidé spatřují výhodu v akumulaci ekonomického kapitálu, spatřují výhodu i v akumulaci osobního kapitálu v podobě kulturního dědictví, které má podobu vědomostí, dovedností, kulturní tradice, zkušeností apod. Tento kulturní kapitál je jakýmsi osobním průvodcem jednotlivce, který mu umožňuje orientaci ve společnosti. (BOURDIEU, 1986)

Kulturní kapitál můžeme chápat podobně jako roli lidského potenciálu v rozvoji obce. SVATOŠOVÁ (2003) se ve svém článku „Rozvojový potenciál regionů a možnosti kvantifikace jeho využití“ věnuje vymezení proměnných nezbytných k analýze potenciálu lidských zdrojů. Mezi nejvýraznější proměnné, jejichž závislost slouží jako podklad pro sestavení indexu rozvojového potenciálu, kterým je možné charakterizovat úroveň rozvojového potenciálu regionů, zařadila podíl obyvatel v obcích do 2000 obyvatel, index stáří, míru nezaměstnanosti, podíl nezaměstnaných

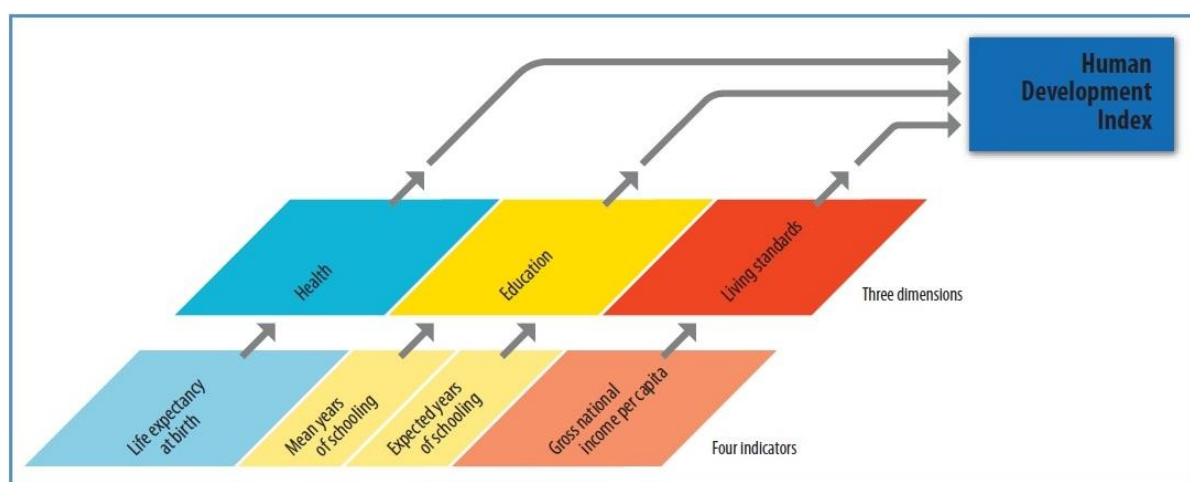
ve věku do 25 let, podíl vysokoškoláků, relativní přírůstek obyvatelstva, migraci na tisíc obyvatel kraje, podíl městského obyvatelstva a podíl žen na počtu obyvatel kraje.

Lidský potenciál si pro tuto práci zjednodušeně charakterizují jako kombinaci věku, vzdělanosti a ekonomických podmínek vyjádřených výší mezd a úrovní nezaměstnanosti. Migrační saldo a přirozený přírůstek už jsou dané metodikou projektu NAZV – Venkovský prostor, prostor pro žití nebo dožití, ze které disertační práce vychází.

2.4.5 Kvalita života a její měření

Jedním z nejrozšířenějších ukazatelů, pomocí nichž měříme kvalitu života, je Human Development Index, Index lidského rozvoje (Obrázek 10). Index lidského rozvoje (HDI) je složený index, který měří průměrný výsledek zemí ve třech základních dimenzích lidského rozvoje: zdraví s indikátorem délky života, vzdělání s indikátory průměrné délky edukace a předpokládané doby edukace a životního standardu – hrubý národní produkt na obyvatele měřený paritou kupní síly (UNDP, 2010). HDI je dnes široce používán v akademické sféře, v médiích a v politických kruzích k měření a porovnávání pokroku v lidském rozvoji mezi zeměmi a v čase.

Obrázek 10 HDI - tři dimenze, čtyři indikátory



Zdroj: UNDP, 2010

Měření kvality života před vznikem HDI

Období 70. let 20. století se stalo stěžejním pro budoucí vznik HDI. Kolem roku 1970 rostla nespokojenost s převažujícím použitím HDP na obyvatele coby převažujícího údaje pro měření hospodářského pokroku a rozvoje. (STANTON, 2007) Odpovědí na tuto nespokojenost, která byla patrná již v dřívějším období (zejména ve zprávě OSN), bylo zahájení dvou oddělených vývojů. Na jedné straně zde byly snahy o to, aby se příjem na obyvatele pomocí kupní síly přizpůsobil reálnému HDP a stal se tak mnohem užitečnějším ukazatelem pro mezinárodní srovnávání. Pro stále větší počet zemí je reálný HDP na obyvatele odhadován, i když přesnost těchto odhadů se zlepšuje

(SUMMER, HESTON, 1984). Na druhé straně byl rozpoznán význam zavedení doplňkových ukazatelů pro HDP na obyvatele jako jednotky pro měření rozvoje a tak se část ekonomů začala soustřeďovat na vývoj specifických ukazatelů rozvoje. Někteří však vymysleli index, který postihuje pouze jeden aspekt rozvoje. (ATKINSON, 1970; SEN, 1976) Zřejmě prvním významnějším ukazatelem tohoto typu byl index materiální kvality života. (MORRIS, 1979)

Atkinsonův index nerovnosti

Anthony B. Atkinson se v 60. letech 20. století zabýval měřením nerovnosti v rozdělení příjmů (alter. spotřebě nebo bohatství). Do té doby bylo na tento problém nahlíženo pomocí souhrnných statistik, např. Giniho koeficient, rozptyl nebo relativní průměrná odchylka. Atkinson říká, že tento tradiční přístup je zavádějící z několika důvodů. Za prvé použití těchto způsobů měření slouží k zakrytí skutečnosti, že nemůže být dosaženo kompletního hodnocení, aniž by se plně specifikovala forma sociálního bohatství. Za druhé při podrobném šetření implicitní funkce sociálního blahobytu v tomto měření ukazuje, že má v mnoha případech nepravděpodobné a nepřípustné vlastnosti. Všeobecně zde není důvod se domnívat, že by byly v souladu se sociálními hodnotami. (ATKINSON, 1970)

Atkinson proto navrhl index založený na výpočtu tzv. spravedlivého průměrného příjmu y_e , který definoval jako takový příjem na skupinu, který je-li rovnoměrně rozdělený mezi příjemce, vytvoří stejnou úroveň společenského blahobytu jako současná distribuce příjmů. Matematicky je možné jej znázornit následovně:

$$y_e = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n y_i^{1-\varepsilon} \frac{1}{1-\varepsilon}, \text{ kde} \quad (1)$$

y_i je vyrovnaný příjem i-té skupiny

ε je parametr averze vůči nerovnosti

n je počet příjmových skupin.

Parametr averze vůči nerovnosti ϵ odráží intenzitu preference společnosti k rovnosti a může nabývat hodnot v intervalu $[0; \infty)$. Hodnota 0 značí lhostejný postoj společnosti k rozdělení důchodů. Naopak čím větších hodnot parametr nabývá, tím větší důraz je ve společnosti kladen na transfery příjmu ve spodní části příjmového rozdělení a menší důraz na transfery příjmu v horní části příjmového rozdělení. Lze tedy konstatovat, že parametr ϵ odráží míru sociálního cítění společnosti.

Samotný Atkinsonův index lze spočítat následovně:

$$I = 1 - \frac{y_e}{\mu} \quad , \text{ kde} \quad (2)$$

y_e je spravedlivý příjem²,

μ je současný příjem na skupinu.

Možné hodnoty Atkinsonova indexu spadají do intervalu $[0; 1]$. Z matematického vzorce pro výpočet je jasné, že čím více se bude současný průměrný příjem na osobu blížit spravedlivému, tím nižší bude hodnota indexu. Jestliže tedy index nabude hodnoty 0, bude rozdělení příjmů ve společnosti naprosto rovné a naopak, nabude-li hodnoty 1, je rozdělení příjmů ve společnosti naprosto nerovné. Z logiky věci tedy vyplývá, jestliže se $I = 0,3$, můžeme říci, že bude pro společnost třeba pouze 70 % výše současného příjmu, aby bylo dosaženo stejné úrovně blahobytu.

Senův index chudoby

Amartya Sen je indický ekonom a filozof, autor společenské funkce blahobytu, oceněný Nobelovou cenou, resp. Cenou Švédské národní banky za rozvoj ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela, za „příspěvek k ekonomii blahobytu“ (THE SVERIGES RIKSBANK PRIZE IN ECONOMIC SCIENCES IN MEMORY OF ALFRED NOBEL 1998, 2013), tedy za své práce o teorii lidského rozvoje, státu blahobytu a mechanismech vzniku chudoby.

² Atkinson ve své práci označuje y_{EDE} , kdy EDE je zkratka z „*equally distributed equivalent - level of income*“.

Na konci 70. let 20. století se Amartya Sen pokoušel sestavit index, který by jasněji měřil chudobu. V případě měření chudoby je dle něj totiž nutné čelit dvěma problémům: identifikovat chudobu v populaci a sestavit index chudoby pomocí dostupných informací o ní. Tento problém zahrnuje kritéria výběru chudoby (např. výběr „hranic chudoby“ v podmínkách reálného důchodu na osobu) a pak je třeba také vybrat ty, kteří splňují toto kritérium (tj. ti, kteří spadají pod „hranici chudoby“) a samozřejmě také ty, kteří tam nepatří. (SEN, 1976)

Nejjednodušší způsob změření chudoby dle Sena spočívá v součtu chudých a následného výpočtu procentuálního podílu na populaci. Takovýto poměr, nazvěme ho poměr H , je samozřejmě velmi hrubým indexem. Také je zcela necitlivý na rozdělení příjmů mezi chudými. Navzdory těmto omezením je poměr počtu osob široce používaný.

Senův index chudoby je vyjádřen následovně. Pokládejme společenství S n lidí. Soubor osob s příjmem ne vyšším, než x , nazvaný $S(x)$. Jestliže z je „hranice chudoby“, tj. výše příjmu, na které chudoba začíná, $S(z)$ je pak soubor „chudých“. $S(\infty)$ je samozřejmě soubor všech, tj. S . Rozdíl v příjmech g_i jednotlivce i je rozdíl mezi hranicí chudoby z a jeho příjmem y_i .

$$g_i = z - y_i \quad (3)$$

g_i je nezáporné pro chudé a záporné pro ostatní.

Pro jakékoli uspořádání příjmu znázorněné pomocí n -vektoru y , „celkový rozdíl“ $Q(x)$ souboru lidí S s příjmem ne vyšším než x je normalizovaný vážený součet rozdílů g_i každého v S , pomocí nezáporné váhy $v_i(z, y)$.

$$Q(x) = \sum_{i \in S(x)} g_i v_i(z, y) \quad (4)$$

Specifikace A a v_i budou záležet na souboru axiomů, které budou navrženy nyní. Je však třeba poznamenat, že v této fázi je vzorec (2) velmi obecný a v_i byl definován jako funkce vektoru y a ne samotného y_i (spolu se z).

Index chudoby P daného uspořádání příjmu y je definován jako maximální hodnota celkového rozdílu $Q(x)$ pro všechna x :

$$P = \max_x Q(x) \quad (5)$$

Od váhy v_i jsou všechny nezáporné, což je patrné ze vzorce (1) a (2), že:

$$P = Q(z) \quad (6)$$

To znamená, že index chudoby P společnosti je dán hodnotou vážené celkové mezery chudých ve společnosti.

Morrisův index materiální kvality života

Prvním nejvýznamnějším ukazatelem tohoto typu je pravděpodobně Morrisův index materiální kvality života, který se snaží měřit kvalitu života a blahobyt země a je průměrem tří statistik – základní gramotnosti, kojenecké úmrtnosti a očekávaná délka života. Všechny tyto statistiky jsou měřeny stejně, na škále od jedné do sta.

Tento index byl vyvinut v polovině 70. let pro Radu pro zámořský rozvoj jako jedno z řady opatření, která byla vyvinuta z důvodu nespokojenosti s využitím HDP jako ukazatele rozvoje. Ačkoliv byl index výrazným krokem vpřed, co se týče měření kvality života, základním problémem bylo měření kvality života v kvantitativní rovině. Kvůli tomu byl i často kritizován, protože statistiky kojenecké úmrtnosti a očekávané délky života se překrývají. (MORRIS, 1979)

Index materiální kvality života je možné vypočítat následovně:

- zjistit míru gramotnosti (jaká část populace je gramotná, v procentech),
- zjistit míru kojenecké úmrtnosti (na 1000 dětí), a z ní pak vypočítat indexovanou kojeneckou úmrtnost podle následující rovnice:

$$\text{Indexovaná kojenecká úmrtnost} = 166 - \text{míra kojenecké úmrtnosti} * 0,625; \quad (7)$$

- zjistit míru očekávané délky života a z ní pak vypočítat indexovanou délku života podle následující rovnice:

$$\text{Indexovaná délka života} = \text{míra očekávané délky života} - 47 * 2,7; \quad (8)$$

- materiální index kvality života pak vypočítáme následovně:

$$PQLI = \frac{\text{míra gramotnosti} + \text{indexovaná kojenecká úmrtnost} + \text{indexovaná délka života}}{3}. \quad (9)$$

Index lidského rozvoje

Vznik indexu lidského rozvoje se datuje k roku 1990. Rozvojový program organizace spojených národů (UNDP) představil Index lidského rozvoje (HDI) ve své první výroční zprávě. Zpráva HDR v roce 1990 prezentovala koncept „lidského rozvoje“ jako pokrok směrem k lidskému blahobytu stanovený na základě dat jednotlivých zemí a pro celou řadu indikátorů blahobytu. Vedení UNDP rozšířilo nástroje pro měření a porovnávání tak, aby je mohly využívat jednotlivé vlády, nevládní organizace, výzkumníci i běžná veřejnost. (UNDP, 1990)

Index lidského rozvoje byl strategickým prvkem nového přístupu, což symbolizuje posun v myšlení, i když úplně nezachycoval vývoj bohatství. Jako kompozitní měření zdravotní péče, vzdělávání a příjmů HDI hodnotí úroveň a pokrok za použití koncepce rozvoje mnohem širěji, než je možné u příjmů. A stejně jako u souhrnného měření a mezinárodního srovnávání se zjednoduší a zachytí pouze část toho, co s sebou nese lidský rozvoj.

Za posledních 20 let byl HDI velmi kritizován. Některým vadil způsob jeho konstrukce a kompozice (MC GILLIVRAY, 1991; NOORKBAKSH, 1998; SAGAR, NAJAM, 1998), jiní se domnívají, že by měl být rozšířen a měl by obsahovat více dimenzí (MORSE, 2003), od rovnosti pohlaví přes biodiverzitu. Další kritika je o tom, že index nebere v úvahu nerovnosti mezi jednotlivými zeměmi (GRIMM, HARTTGEN, KLASSEN, MISSELHORN, 2008) nebo že nezahrnuje otázku životního prostředí a udržitelného rozvoje. (MORSE, 2003)

Výpočet indexu lidského rozvoje

Jak již bylo uvedeno, základním kamenem indexu lidského rozvoje jsou jeho tři složky – délka života, vzdělání a životní úroveň. Výpočet HDI pak probíhá ve čtyřech krocích: operacionalizace konceptu, standardizace ukazatelů, výpočet dílčích indexů a výpočet celkového HDI.

Výpočet indexu do roku 2010

Operacionalizace konceptu

Aby bylo možné měřit lidský rozvoj, je nutné tento koncept operacionalizovat. Koncept se skládá ze tří rozměrů, které však není možné přímo měřit. Proto je nutné najít takový ukazatel nebo ukazatele, které co nejpřesněji vyjadřují jeho podstatu a současně neznamenaají příliš velké nároky na vstupní data. (UNDP, 1990)

Human Development Report z roku 1990 (UNDP, 1990) zdůvodňuje volbu těchto tří dimenzí a jejich operacionalizaci:

- „vést dlouhý a zdravý život“ – dlouhý život je hodnotný sám o sobě a jelikož těsně koreluje s jevy jako dostatečná výživa nebo dobré zdraví, je také zprostředkujícím ukazatelem pro několik dalších proměnných, které jsou významné v konceptu lidského rozvoje;
- „získat vzdělání“ – gramotnost je prvním krokem k získávání dalších znalostí, ačkoli je pouze hrubým odrazem přístupu ke vzdělání;
- „mít přístup k prostředkům nezbytným k dosažení slušné životní úrovně“ – přesnější měření by vyžadovalo údaje o přístupu k půdě, k příjmu, k úvěru,

- a dalším zdrojům, nicméně některé z těchto údajů by byly velmi obtížně dosažitelné. Proto je tato dimenze měřena prostřednictvím logaritmovaného HDP na obyvatele v paritě kupní síly. (UNDP, 1990)

Standardizace ukazatelů

Dva rozměry lidského rozvoje jsou operacionalizovány prostřednictvím jednoho ukazatele a jeden rozměr prostřednictvím dvou ukazatelů. Navíc jsou tyto čtyři ukazatele vyjádřeny ve třech různých jednotkách - zdraví v letech, vzdělání v procentech a životní úroveň v dolarech, takže je velmi obtížné je mezi sebou porovnat. Z tohoto důvodu je nutné standardizovat hodnoty každého ukazatele na stupnici od nuly do jedné. K tomu, abychom mohli převést hodnoty na tuto stupnici, je třeba stanovit minimální a maximální hodnotu každého ukazatele. Pro výpočet standardizované hodnoty ukazatelů, kromě HDP na obyvatele, je použit následující vzorec:

$$\text{standardizovaná hodnota} = \frac{\text{skutečná hodnota} - \text{minimální hodnota}}{\text{maximální hodnota} - \text{minimální hodnota}} \quad (10)$$

Ukazatel HDP na obyvatele se počítá stejným způsobem, pouze jsou všechny hodnoty ve zlomku logaritmovány. Tento postup je odůvodněn tím, že se zvyšujícím se příjmem stoupají lidské možnosti/ schopnosti pomaleji.

Výpočet dílčích indexů

U ukazatelů očekávané délky života a HDP na obyvatele jsou standardizované hodnoty zároveň hodnotami dílčích indexů. Pro index vzdělání jsou ale ukazatele dva, je tedy nutné ho ze dvou ukazatelů vypočítat. Jelikož metodika dává podílu gramotných

na dospělé populaci váhu dvou třetin a složenému podílu zapsaných jednu třetinu, je index vzdělání vypočten takto:

$$\begin{aligned} \text{index vzdělání} = & \\ & \frac{2}{3} * \\ & \text{standardizovaná hodnota ukazatele podílu gramotných na dospělé populaci} + \\ & \left(\frac{1}{3} * \text{standardizovaná hodnota ukazatele podílu zapsaných ke studiu}\right) \end{aligned} \quad (11)$$

Výpočet celkového indexu

Dílčí indexy mají v celkovém indexu stejnou váhu, a proto je jeho hodnota vypočítána jako aritmetický průměr těchto tří dílčích indexů:

$$HDI = \frac{(\text{index očekávané délky života} + \text{index vzdělání} + \text{index HDP})}{3} . \quad (12)$$

Výpočet indexu od roku 2010

Od roku 2010 UNDP používá nový způsob výpočtu jednotlivých indexů (UNDP, 2010):

Index očekávané délky života (*Life Expectancy Index*) vypočítáme podle následujícího vzorce:

$$LEI = \frac{LE - 20}{83,2 - 20}, \quad (13)$$

kde *LE* je očekávaná délka života (*Life expectancy at birth*);

Index vzdělání (*Education Index*) je složený index ze dvou dílčích „podindexů“:

$$EI = \frac{\overline{MYSI * EYSI} - 0}{0,951 - 0}, \quad (14)$$

„podindex“ střední délky edukace (*Mean Years of Schooling Index*)

$$MYSI = \frac{MYS - 0}{13,2 - 0}, \quad (15)$$

kde *MYS* je střední délka edukace (*Mean Years of Schooling*), tj. počet roků, které strávil ve škole 25-ti letý občan;

„podindex“ očekávané délky edukace (*Expected Years of Schooling Index*)

$$EYSI = \frac{EYS - 0}{20,6 - 0}, \quad (16)$$

kde, *EYS* je očekávaná délka edukace (*Expected Years of Schooling*), tj. počet roků, které ve škole stráví 5ti leté dítě během celého života;

Index HNP (Income Index)

$$II = \frac{\ln GNIpc - \ln(163)}{\ln 108,211 - \ln(163)}, \quad (17)$$

kde $GNIpc$ je HNP na obyvatele v amerických dolarech.

Konečná hodnota HDI je pak dána vzorcem:

$$HDI = \sqrt[3]{LEI * EI * II} \quad (18)$$

3 Metodika práce

3.1 Hypotéza

Práce ověřuje následující hypotézy:

Prosperita obcí³ (z hlediska přírůstku obyvatel ve zkoumaném desetiletém období) souvisí s čerpáním dotací EU - v čerpání dotací jsou prosperující obce úspěšnější než obce neprosperující.

Obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o využívání dotací EU.

³ Definice prosperujících obcí je převzata z metodiky projektu NAZV QI92A023 „Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití? (Modelové strategie rozvoje venkovských obcí)“, kde jsou prosperujícími obcemi obce, kde přibývá počet obyvatel díky migraci nebo přirozenému přírůstku. Celkový přírůstek obyvatelstva obce je tedy možné považovat za primární ukazatel rozvoje obce.

3.2 Cíle práce

3.2.1 Hlavní cíl práce

Cílem práce je zhodnotit souvislost mezi prosperitou obce definovanou v metodice projektu NAZV a čerpáním dotací z Evropské unie. Jinými slovy zjistit, jakou roli hrají dotace z EU v rozvoji a strategii venkovských obcí. Práce chce dále zjistit, jaký vliv má lidský potenciál obcí – definovaný jako kulturní kapitál – na čerpání fondů EU.

3.2.2 Aktuální stav řešené problematiky

V současné době nejsou v ČR k dispozici žádné aktuální studie, které by se zabývaly čerpáním dotací z Evropské unie v souvislosti s lidským potenciálem sídel.

Studii zabývajících se problematikou rozvoje venkova je celá řada, ať už se věnují vymezení venkova (PERLÍN, 2008; MAJEROVÁ, 2005), klasifikací disparit na venkově (KUTSCHERAUER, HUČKA, SUCHÁČEK, 2009) nebo finančními podporami regionálního rozvoje (BOHÁČKOVÁ A KOL., 2011). Podobnými indikátory, které jsou v této dizertační práci použity jako lidský potenciál sídel, se jako indikátory konkurenceschopnosti regionů zabývali autoři na úrovni NUTS 3, tedy krajů ČR (ŽÍTEK, KUNC, TONEV, 2006).

Lidským potenciálem ve venkovských oblastech se zabývala SVATOŠOVÁ (2003, 2005 a 2009), indikátory kvality života ve spojení s udržitelným rozvojem řešili MEDERLY, TOPERCER a NOVÁČEK (2004) a zpracováním a využitím sady indikátorů pro rozvoj malých obcí HŘEBÍK a TŘEBICKÝ (2007).

Zahraniční autoři se zabývají regionálním rozvojem spíše z pohledu institucí a podniků. (COE, HESS, 2009; RODRÍGUEZ-POSE, 2013; PIKE, RODRIGUEZ-POSE, TOMANEY, TORRISI AND TSELIOS, 2012). Souvislosti lidského kapitálu a regionálního rozvoje věnovala pozornost také celá řada autorů. Lidským kapitálem a regionálním rozvojem v podnicích se zabývali např. GENNAIOLI, LA PORTA, LOPEZ DE-SILANES, SHLEIFER (2013). LEONARDI (1995) se naopak zaměřuje na

role sociálních norem jako prvků zjednodušení regionálního hospodářského rozvoje v málo rozvinutých oblastech.

Přínos přístupu vymezeného v praktické části disertační práce spočívá ve snaze definovat lidský potenciál nejmenších územních celků a dát ho do spojitosti nejaktuálnější otázky jejich financování – dotacemi Evropské unie, které jsou jedním z nejpálčivějších témat v souvislosti s blížícím se koncem současného programovacího období 2007 – 2013 a současně přípravami na programovací období budoucí 2014 – 2020.

Výpočet Human Development Indexu na úrovni obcí je reakcí na jednu z kritik klasického HDI sledovaného mezi jednotlivými státy světa. Nebere do úvahy rozdíly mezi jednotlivými regiony uvnitř států a Česká republika je jedním z typických příkladů těch států, které se sice řadí mezi vyspělé země s vysokou úrovní kvality života (dle Human Development Report, 2013 je Česká republika na 28. místě a hodnota jejího HDI je 0,873), ale tento výsledek nedokáže vyjádřit rozdíly mezi jednotlivými oblastmi kvality života (sociálními, ekonomickými, aj.) ani mezi regiony, městy a obcemi.

Modifikovaný HDI pro obce by se mohl stát indikátorem pro široké spektrum aktérů místního rozvoje. Bylo by možné jej využívat např. při rozhodování o přerozdělování dotací ať už z národních nebo nadnárodních zdrojů.

V současné době můžeme sledovat, že koncepce kvality života se neustále rozvíjí. Odborníci i široká veřejnost se ji snaží aplikovat na celou řadu oblastí. Z hlediska prostoru jsou však obce značně opomíjeny.

3.3 Metodický postup

Práce navazuje a dále prohlubuje metodiku použitou v projektu NAZV QI92A023 „Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití? (Modelové strategie rozvoje venkovských obcí)“ a GA JU O29/2011/S „Institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji“ a dále je prohlubuje o komparativní analýzu indexu lidského rozvoje a míry čerpání dotací EU ve 100 vybraných obcích v období 2007 – 2011.

3.3.1 Metody práce, použité výzkumné techniky

Při zpracování dizertační práce jsou použity tyto výzkumné techniky:

- deskripce,
- kvantitativní analýza sekundárních dat,
- komparace korelační a regresní analýzy,
- upravený ukazatel HDI pro úroveň obcí.

Základní použitou metodou disertační práce je analýza. Při hodnocení obcí z hlediska čerpání dotací a lidského rozvoje dle Human Development Indexu (HDI) lze hovořit o časové komparativní analýze, neboť srovnáváme data o jednotlivých obcích v určitém časovém období. Statistické zpracování dat a jejich vyjádření ve formě tabulek a grafů usnadní nejen vizuální analýzu dat, ale napomůže i odhalení dalších vztahů a závislostí.

Nejdůležitější pro zpracování této disertační práce je výběr ukazatelů, které by umožnily kvantitativní analýzu. V první kapitole praktické části bude provedena analýza rozpočtů vybraných obcí (ze čtyř klastrů obcí) rozdělených v projektu NAZV podle kombinace přirozeného přírůstku obyvatel a migračního salda. Předmětem analýzy bude podíl dotací z evropských fondů na rozpočtu obcí. Tato část práce prověří hypotézu, zda jsou v čerpání dotací prosperující obce úspěšnější než obce neprosperující.

V druhé kapitole pro analýzu vlivu kvality lidského potenciálu na čerpání dotací bude použit modifikovaný Human Development Index (HDI), který se používá pro měření lidského rozvoje na úrovni jednotlivých států světa. Vzhledem k tomu, že ne všechna data, která se k měření Human Development Indexu používají, jsou dostupná i na úrovni obcí, bude Human Development Index ještě modifikován.

Výpočet HDI do roku 2010:

$$HDI = \frac{LEI + EI + II}{3} \quad (19)$$

Výpočet HDI od roku 2010:

$$HDI = \sqrt[3]{LEI * EI * II} \quad (20)$$

Tato modifikace spočívá ve výběru alternativních ukazatelů, které se na úrovni obcí zkoumají. Za dimenzi gramotnosti - úroveň vzdělání (*Education Index - EI*) byl vybrán jako indikátor počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, za dimenzi pravděpodobné délky dožití (*Life Expectancy Index - LEI*), tedy zdraví, indikátor hrubé míry úmrtnosti a za dimenzi ekonomických podmínek – HDP nebo HNP per capita⁴ (*Income Index - II*) indikátor míry nezaměstnanosti.

Indikátor dimenze vzdělání je počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel k obyvatelstvu 15+. Ten se na úrovni obcí nesleduje pravidelně, pouze v rámci tzv. Sčítání, které je prováděné jednou za deset let. Pro účely této práce jsou proto vybrány roky 2001 a 2011, ve kterých bude HDI pro obce vypočten. Tyto dva roky mohou ukázat zajímavý posun ve financování jednotlivých obcí z toho důvodu, že v roce 2001 Česká republika nebyla součástí Evropské unie⁵, a tudíž žádné prostředky z EU nebylo možné čerpat. V roce 2011 již ČR plně ovládala čerpání dotačních titulů a obce si tak mohly díky nim výrazně finančně polepšit.

⁴ Dle metodiky výpočtu do roku 2010 nebo od roku 2010.

⁵ Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004.

Dimenze zdraví je reprezentována indikátorem - hrubou mírou úmrtnosti (hmú). Hmú je nejjednodušší ukazatel vyjadřující úroveň úmrtnosti, který je definován jako počet zemřelých připadajících na 1 000 obyvatel (středního stavu). Tento demografický údaj se na úrovni obcí nesleduje, ale ze sledovaných údajů je možné ho vypočítat. Nejdříve tedy bude vypočten střední stav obyvatelstva jako aritmetický průměr počtu obyvatel na začátku a na konci každého sledovaného roku. Hrubá míra úmrtnosti pak bude vypočtena dle následujícího vzorce:

$$hmú = \frac{\text{počet zemřelých}}{\text{střední stav obyvatelstva}} \cdot 1000 \quad (21)$$

Dimenze ekonomických podmínek je reprezentována indikátorem – mírou nezaměstnanosti, tedy počtu nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Výsledný HDI bude vypočten dle metodiky výpočtu HDI do roku 2010. (OECD, 2011) Vzhledem k tomu, že podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel k obyvatelstvu 15+ je v jiných jednotkách než hrubá míra úmrtnosti a než nezaměstnanost, budou jednotlivé indikátory převedeny na standardizované hodnoty:

$$\text{standardizovaná hodnota} = \frac{\text{skutečná hodnota} - \text{minimální hodnota}}{\text{maximální hodnota} - \text{minimální hodnota}} \quad (22)$$

Standardizovaná hodnota pak nabývá hodnot od 0 do 1. (SYROVÁTKA, 2008)

Výsledný HDI bude vypočten aritmetickým průměrem standardizovaných hodnot jednotlivých indikátorů a bude nabývat hodnot od 0 do 1.

$$HDI = \frac{(\text{standardizovaný indikátor vzdělání} + \text{standardizovaný indikátor zdraví} + \text{standardizovaný indikátor ekonomických podmínek})}{3} \quad (23)$$

Pro indikátory zdraví i ekonomických podmínek platí, že čím je jeho výsledná hodnota nižší, tím je na tom obec lépe. Naopak pro indikátor vzdělání platí, že čím je jeho výsledná hodnota vyšší, tedy je vyšší počet VŠ vzdělaných obyvatel, tím je na tom

obec lépe. Pro jednodušší výpočet a interpretaci byla vzata obrácená standardizovaná hodnota indikátoru vzdělání (standardizovaná hodnota byla odečtena od jedné) a tudíž i pro indikátor vzdělání nakonec platí, že čím je jeho hodnota nižší, tím je na tom obec lépe. Z uvedeného vyplývá zásadní rozdíl oproti klasickému HDI, který za jednotlivé země vypočítává každý rok OSN, (INTERNATIONAL HUMAN DEVELOPMENT INDICATORS, 2013) a tedy to, že čím je hodnota modifikovaného HDI obce nižší (čím více se blíží 0), tím je na tom obec lépe a má vyšší lidský potenciál.

Analýza souvislosti lidského potenciálu (modifikovaného Human Development Indexu) a sumy dotací obcí bude provedena pomocí korelační a regresní analýzy. Zde je porovnávána suma dotací z let 2007 – 2011 s údajem HDI z roku 2011. Toto srovnání časové řady dotací s jednoletým údajem ze statistického šetření v roce 2011 je možné z toho důvodu, že hodnota HDI je výsledkem vývoje uplynulého období, zvláště úmrtnosti a vzdělání. To umožňuje srovnání bodových a intervalových dat, proto není brána v úvahu jen výše dotací roku 2011 s HDI v roce 2011.

Jak již bylo uvedeno výše, práce navazuje a dále prohlubuje metodiku použitou v projektu NAZV QI92A023 „Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití? (Modelové strategie rozvoje venkovských obcí)⁶. Navazuje také na metodiku projektu GAJU 029/2011/S Institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji.

3.3.2 Metodika - Projekt NAZV

V projektu NAZV byla typologie venkovských obcí „založena na základních charakteristikách populačního vývoje (hrubé míry přirozeného přírůstku a migračního salda), jež posloužily pro vytypování 5 odlišných skupin obcí z hlediska jejich populačního vývoje v období 1995–2009. Tyto skupiny byly vytypovány metodou shlukové analýzy na základě chronologických průměrů hrubé míry přirozeného přírůstku a čisté míry migrace.

Na základě chronologických průměrů hrubé míry přirozeného přírůstku a migračního salda, které vyjadřují trend dvou základních složek celkového populačního přírůstku,

⁶ Podrobněji viz FALTOVÁ LEITMANOVÁ, 2012

byly obce rozděleny do pěti. Před provedením shlukové analýzy byly ze souboru vyloučeny obce s extrémními hodnotami chronologických průměrů obou proměnných.

Celkový přírůstek obyvatelstva obce, který je tvořen dvěma složkami (přirozený přírůstek a migrací saldo), lze považovat za primární ukazatel rozvoje obce. Pokud se obec rozvíjí, přibývá v ní lidí ať už díky migraci nebo přirozenému přírůstku. Kombinace obou faktorů působí jako indikátor prosperující obce, kterou si lidé volí za své místo pro život. Svoji preferenci dané obce vyjadřují buďto tím, že se tam stěhují nebo tím, že tam zakládají rodinu.

„Na základě výše uvedeného lze jednotlivé skupiny - shluky, označit (s ohledem na trajektorii jejich populačního vývoje) následujícími pracovními názvy:

1. *„migračně ziskové“*,
2. *„migračně ztrátové“*,
3. *„přirozeně úbytkové“*,
4. *„výrazně migrace ziskové“*,
5. *„nestabilizované“*.

Shluk 1: „migračně ziskové“ obce

Zahrnuje 1369 obcí s malými přirozenými úbytky a dlouhodobě nadprůměrnými migračními zisky (v rádu několika promile), čemuž odpovídají i hodnoty hrubé míry přirozeného přírůstku a čisté míry migrace pro rok 2009 (o něco zvýšené v souladu s celkovým demografickým vývojem v české společnosti). Dlouhodobý index vývoje počtu obyvatel v období 1995 – 2009 lze označit jako mírně nadprůměrný, naznačuje nárůst počtu obyvatel. Jde převážně o větší obce (nad 500 obyvatel), převážně s větším počtem místních částí. Tento shluk bychom mohli označit jako obce s „příznivější“ věkovou strukturou, neboť vykazuje nižší hodnoty průměrného věku i indexu stáří v porovnání se shluky 3 a 5.

Shluk 2: „migračně ztrátové“ obce

Tento shluk zahrnuje 843 obcí vykazujících záporné hodnoty obou chronologických průměrů přírůstku obyvatel. Většina obcí této skupiny tedy dlouhodobě vykazovala nepatrné úbytky obyvatel přirozenou měnou. Obce tohoto shluku vykazují (spolu s obcemi shluku 3 a 5) nejnižší hodnoty indexu vývoje počtu obyvatelstva v období 1995 – 2009 (ve všech případech podprůměrné), tj. zaznamenaly ve sledovaném období úbytky počtu obyvatel řádově v jednotkách procent. V případě obou shluků se jedná převážně o malé obce, v průměru kolem 300 obyvatel.

Shluk 3: „přirozeně úbytkové“ obce

Shluk 3 tvoří 815 obcí, které vykazují dlouhodobý přirozený úbytek a malé migrační zisky. Tato skupina obcí vykazovala do roku 2004 celkové úbytky obyvatel, od roku 2004 zisky, což je dáno obecnou situací v rámci ČR, kdy se rodilo více dětí a zároveň vykazuje většina obcí migrační zisky. Určitou míru stagnace potvrzuje i hodnota indexu vývoje počtu obyvatel v období 1995 – 2009. Podobné jako u shluku 2 jde o převážně malé obce. Z hlediska administrativního uspořádání se jedná převážně o obce tvořené více částmi, obce postižené demografickým stárnutím, s nadprůměrným průměrným věkem i indexem stáří. Podíly starších osob jsou zde nejvyšší.

Shluk 4: „výrazně migračně ziskové“ obce

Je tvořen 628 obcemi vykazujícími do roku 2004 trend přirozených úbytků, od roku 2004 mírné přirozené přírůstky a výrazné migrační zisky. Určitou progresivitu vývoje potvrzuje také index vývoje počtu obyvatel v období 1995 – 2009, který je nadprůměrný (126,39).

Shluk 5: „nestabilizované“ obce

Pátý shluk představuje nejmenší skupinu 26 obcí. Tato skupina vyazuje extrémní hodnotu přirozeného úbytku a zároveň extrémní migrační zisky, největší výkyvy ve vývoji dvou základních složek demografického vývoje. Obce v této skupině vykazují mírný pokles počtu obyvatel v období 1995 – 2009. S demografickým a ekonomickým vývojem souvisí i výstavba domů a bytů, která zde vyazuje podprůměrné hodnoty, což

muže do jisté míry souviset s horší věkovou strukturou obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že se však jedná pouze o údaj vztahený k jednomu roku, nelze z tohoto usuzovat na významnou tendenci v rámci vývojové trajektorie.“ (FALTOVÁ LEITMANOVÁ A KOL., 2012, str. 34)

Ze všech analyzovaných obcí bylo vybráno 100 obcí náhodným výběrem, ve kterých bylo provedeno dotazníkové šetření za účelem zjištění podrobnějších informací o obyvatelích. V těchto vybraných 100 obcích byly zastoupeny čtyři shluky (počty obcí dle shluku: 1-39, 2-15, 3-29, 4-17), pátý shluk nebyl vzhledem ke své „extrémnosti“ do šetření zahrnut.

Tento vzorek 100 obcí byl použit v této disertační práci ke zkoumání čerpání dotací EU a lidského potenciálu.

3.3.3 Metodika - projekt GA JU

Cílem projektu GA JU 029/2011/S „Institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji“ je formulovat mechanismus, směr a míru působení institucionálních faktorů na rozvoj územních samosprávných celků. Projekt se zaměřuje na dílčí aspekty vlivu institucí na regionální rozvoj. Jeden z dílčích aspektů je analýza potenciálu územních samosprávných celků v oblasti venkova a praktické využití tohoto potenciálu s přihlédnutím ke stanovení HDI – konstrukce HDI a jeho alternativy pro regionální rozvoj, která je součástí této disertační práce. Pro stanovených 100 obcí je upraven HDI jako indikátor lidského potenciálu v obcích a bude sloužit k potvrzení či vyvrácení druhé hypotézy, zda obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o využívání dotací EU.

3.4 Použité statistické metody

Pro srovnání jednotlivých obcí dle čerpání dotací z Evropské unie byly použity základní statistické metody – aritmetický průměr, medián. Kromě těchto základních proměnných lze data použitá v disertační práci upravit pomocí standardizace zjištěného údaje, což vede k lepšímu srovnání a komparaci.

3.4.1 Regresní a korelační analýza

Pro potvrzení či vyvrácení druhé hypotézy, tedy že obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o využívání dotací EU, bude třeba zjistit, do jaké míry závisí nebo podmiňuje změna statistického znaku prvků jednoho výběru (čerpání dotací EU) změnu statistického znaku prvků druhého výběru (výše lidského potenciálu). Z tohoto důvodu bude pro tuto analýzu použita regresní a korelační analýza.

Korelace vyjadřuje vzájemný vztah mezi dvěma procesy. Pokud se jedna z nich mění, mění se i druhá a naopak. Pokud se mezi dvěma procesy ukáže korelace, je pravděpodobné, že na sobě závisí. Nicméně korelace samotná nedokáže posoudit, zda se procesy podmiňují či nikoliv. Regresní analýzou se rozumí statistické metody, jež slouží k odhalování hodnoty tzv. závislé veličiny na základě znalosti veličiny nezávislé. Korelace tedy slouží k analyzování těsnosti dvou náhodných veličin a regrese hledá způsob této závislosti a umožňuje předpovědi. (HINDLS, HRONOVÁ, NOVÁK, 2000)

4.2 Čerpání EU dotací v obcích 2007 - 2011

Tabulka 1 zobrazuje obce rozdělené do shluků dle typologie projektu NAZV. Ty byly podrobeny analýze čerpání dotačních titulů z Evropské unie programovacího období 2007 – 2013, konkrétně nástrojů 27 – 54. Tabulka 2 ukazuje, které konkrétní nástroje obce využívaly.

Tabulka 1 Počty obcí v jednotlivých shlucích

<i>Shluk</i>	<i>Počet obcí</i>
Shluk 1	39
Shluk 2	15
Shluk 3	29
Shluk 4	17

Zdroj: FALTOVÁ LEITMANOVÁ A KOL., 2012

Analýza čerpání dotací obcemi byla provedena pouze pro současné programovací období 2007 až 2013 (konkrétně pro období 2007 – 2011), a to proto, že až v tomto období se začala data o čerpání dotací obcemi shromažďovat. Obce ani Ministerstvo financí ČR nemají povinnost data o čerpání zveřejňovat a data shromažďuje Ministerstvo financí, u kterého jsou na vyžádání. Navíc ne všechny údaje z Ministerstva financí obsahují účel dotace, který tak bylo nutné dohledat přímo u vybraných institucí, jednotlivých řídicích orgánů operačních programů. Tyto skutečnosti ztížily získávání finančních dat pro praktickou část práce.

Tabulka 2 EU nástroje programovacího období 2007 - 2013

<i>Nástroj</i>	<i>Název</i>
27	Program rozvoje venkova
32	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
33	OP Lidské zdroje a zaměstnanost
36	Integrovaný operační program
38	Regionální operační programy
41	OP Přeshraniční spolupráce pro cíl EÚS
53	OP Životní prostředí - ERDF
54	OP Životní prostředí - CF

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní zpracování

Každá skupina (shluk) obcí byl posuzován ze dvou pohledů - čerpání EU dotací v přepočtu na obyvatele a % čerpání dotací z rozpočtu obce.

Přepočet na obyvatele je zde nutný k porovnání, neboť obce rozdělené do shluků nejsou velikostně stejné. Ve všech shlucích se vyskytla nějaká obec nebo skupina obcí, které se vymykají standardu a v celkovém čerpání notně převyšují ostatní obce. Tento fakt byl předmětem další analýzy zaměřené na určení příčin těchto disproporcí a míry vlivu kvality lidského potenciálu na tyto disproporce v druhé části praktické práce.

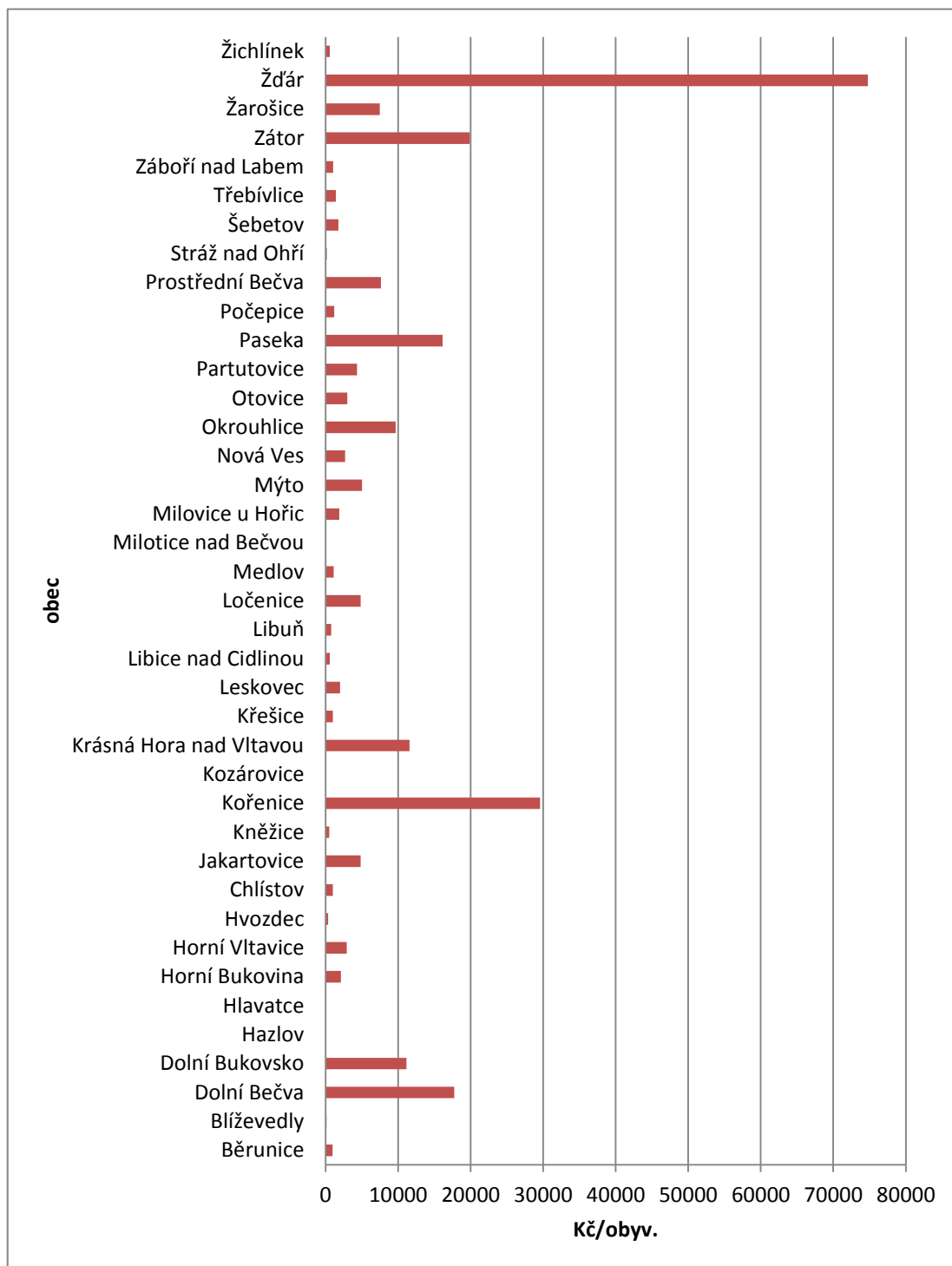
4.2.1 Shluk 1 – migračně ziskové obce

Obce zařazené do shluku 1 byly dle projektu NAZV nazvány jako migračně ziskové⁷.

⁷ Viz metodika disertační práce a Faltová Leitmanová, 2012

Čerpání EU dotací v Kč v přepočtu na 1 obyvatele

Graf 6 Shluk 1 - Migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 6 ukazuje součet čerpaných dotací z Evropské unie z let 2007 a 2011 u jednotlivých obcí v přepočtu na obyvatele.

První shluk je zastoupen celkem 39 obcemi a počty obyvatel v nich se pohybují nejčastěji mezi 800 a 1200. Samozřejmě je v této skupině i několik obcí nad i pod touto hranicí. V tomto shluku se vyskytuje sedm obcí (17,9 %), které čerpaly EU dotace nad 10 000 Kč/ obyvatele a čtyři obce (10,2 %), které nečerpaly EU dotace žádné.

Obrázek 12 Shluk 1 – migračně ziskové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.



Zdroj: Projekt NAZV, MF, ArcGIS, vlastní výpočty a zpracování

Obrázek 12 znázorňuje obce ze shluku 1, které čerpaly dotace EU za období 2007 – 2011 více jak 10 000 Kč/obyv.

Obec Dolní Bečva se nachází ve Zlínském kraji, 4 km východně od Rožnova pod Radhoštěm. K 31. 12. 2012 měla 1874 obyvatel. Tato obec získala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 32,5 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly čerpány z ROP II Střední Morava, Integrovaného operačního programu,

OP Životní prostředí na projekty: Alej podél komunikace, cyklostezku, dostavbu sportovního areálu, revitalizaci centra obce a obnovy aleje a ozelenění hřiště, a na upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

Dolní Bukovsko je městys nacházející se v Jihočeském kraji cca 25 km na sever od Českých Budějovic. K 31. 12. 2012 v něm žilo 1706 obyvatel. Absolutní částka, kterou obec čerpala z EU, je za období 2007 - 2011 17 milionů Kč. Tato suma dotací byla využita z ROP NUTS II Jihozápad, z Integrovaného operačního programu (dále jen OP) a z Programu rozvoje venkova na rekonstrukci místních komunikací, na upgrade kontaktního místa CzechPOINT a na realizaci místní rozvojové strategie.

Kořenice jsou obec ležící ve Středočeském kraji asi 8 km jihozápadně od Kolína. K 31. 12. 2012 má 602 obyvatel. Dotace EU, které obec získala, dosáhly v absolutní částce 18 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly alokovány z Integrovaného OP, OP Životní prostředí a z Programu rozvoje venkova na upgrade kontaktního místa CzechPOINT, na výstavbu čističky odpadních vod (ČOV) a splaškové kanalizace a zalesnění.

Krásná Hora nad Vltavou je město, které se nachází ve Středočeském kraji, asi 14 km jihozápadně od města Sedlčany. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 1096 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 12,5 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly získány z ROP II Střední Čechy, Integrovaného operačního programu, OP Životní prostředí a Programu rozvoje venkova na projekty změny zdroje vytápění a zateplení MŠ, ZŠ a obecního úřadu, upgrade kontaktního místa CzechPOINT, opravu místní komunikace a realizaci místní rozvojové strategie.

Obec Paseka se nachází v Olomouckém kraji a 10 km severovýchodně od Uničova. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 1260 obyvatel. Dotace EU, které obec získala, dosáhly v absolutní částce 20 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly čerpány z ROP II Střední Morava, Integrovaného operačního programu, OP Životní prostředí a Programu rozvoje venkova na projekty dvouetapové obnovy sídelní zeleně, úpravu návsi, realizace úspor energie – MŠ a ZŠ, úpravu návsi – dětská hřiště a in-line trasa, na dva

projekty kontaktního místa CzechPOINT – upgrade a plná verze a realizaci místní rozvojové strategie.

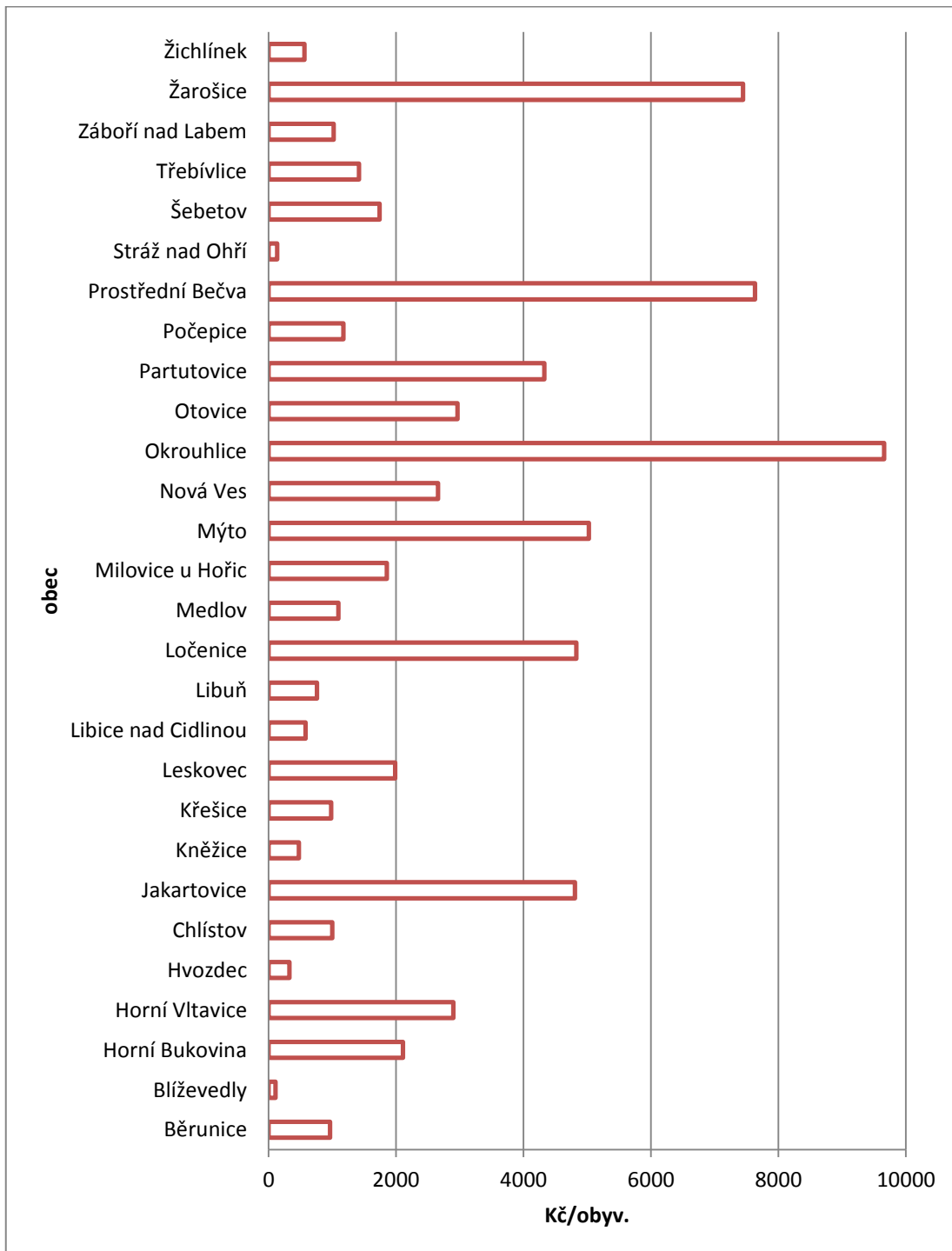
Obec Zátor se nachází v Moravskoslezském kraji, 11 km od Bruntálu. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 1191 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 24 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly využity z ROP II Moravskoslezsko, z Integrovaného operačního programu, OP Životní prostředí a Programu rozvoje venkova na projekty přístavby školní jídelny ZŠ, upgrade kontaktního místa CzechPOINT, zateplení obvodového pláště a výměnu výplně otvorů ZŠ a realizaci místní rozvojové strategie.

Obec Žďár se nachází ve Středočeském kraji, asi 21 km severovýchodně od Mladé Boleslavi. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 1297 obyvatel. Dotace EU, které obec čerpala, dosáhly v absolutní částce 94 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly získány z ROP II Střední Čechy, Integrovaného operačního programu, OP Životní prostředí na projekty kanalizace a ČOV, modernizace ordinace praktického lékaře, revitalizace MŠ a tři projekty (pro tři katastrální území) plné verze kontaktního místa CzechPOINT.

V tomto shluku se vyskytují čtyři obce (Hazlov, Hlavatce a Milotice nad Bečvou), které nečerpaly žádné dotace ve sledovaném období. Kromě Hazlova jsou to obce s nízkým počtem obyvatel, a tedy i nízkými rozpočty. Pro tyto obce je velmi náročné zajistit kofinancování projektů, na které musí najít peníze ať už ve svých rozpočtech nebo si případně vzít úvěr a nést s tím spojená rizika.

Hazlov je obec ležící v Karlovarském kraji, 12 km severozápadně od Chebu a ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 1628 obyvatel. Obec Hlavatce leží v Jihočeském kraji, 19 km severozápadně od Českých Budějovic a ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 147 obyvatel. Obec Kozárovice se nachází ve Středočeském kraji, asi 18 km jihovýchodně od Příbrami. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 397 obyvatel. Milotice nad Bečvou je obec ležící v Olomouckém kraji, 10 km východně od města Hranice. Ke dni 31. 12. 2013 zde žilo 305 obyvatel.

Graf 7 Shluk 1 – Migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv., bez extrémů

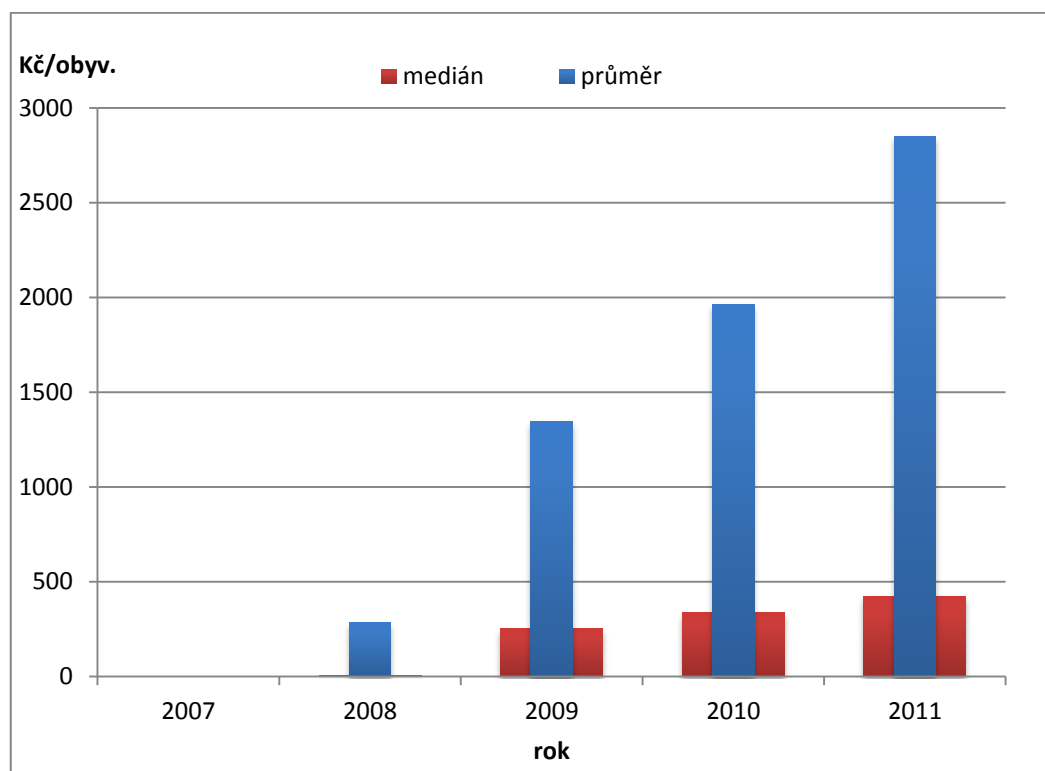


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 7 ukazuje situaci čerpání EU dotací v prvním shluku očištěnou od extrémů nejvíce a nejméně úspěšných obcí, které byly popsány výše – konkrétně byly vynechány

nejúspěšnější obce Dolní Bečva, Dolní Bukovsko, Kořenice, Krásná Hora nad Vltavou, Paseka, Zátor a Žďár a obce nejméně úspěšné Hazlov, Hlavatce, Kozárovice a Milotice nad Bečvou.

Graf 8 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 - 2011 v Kč/obyv.

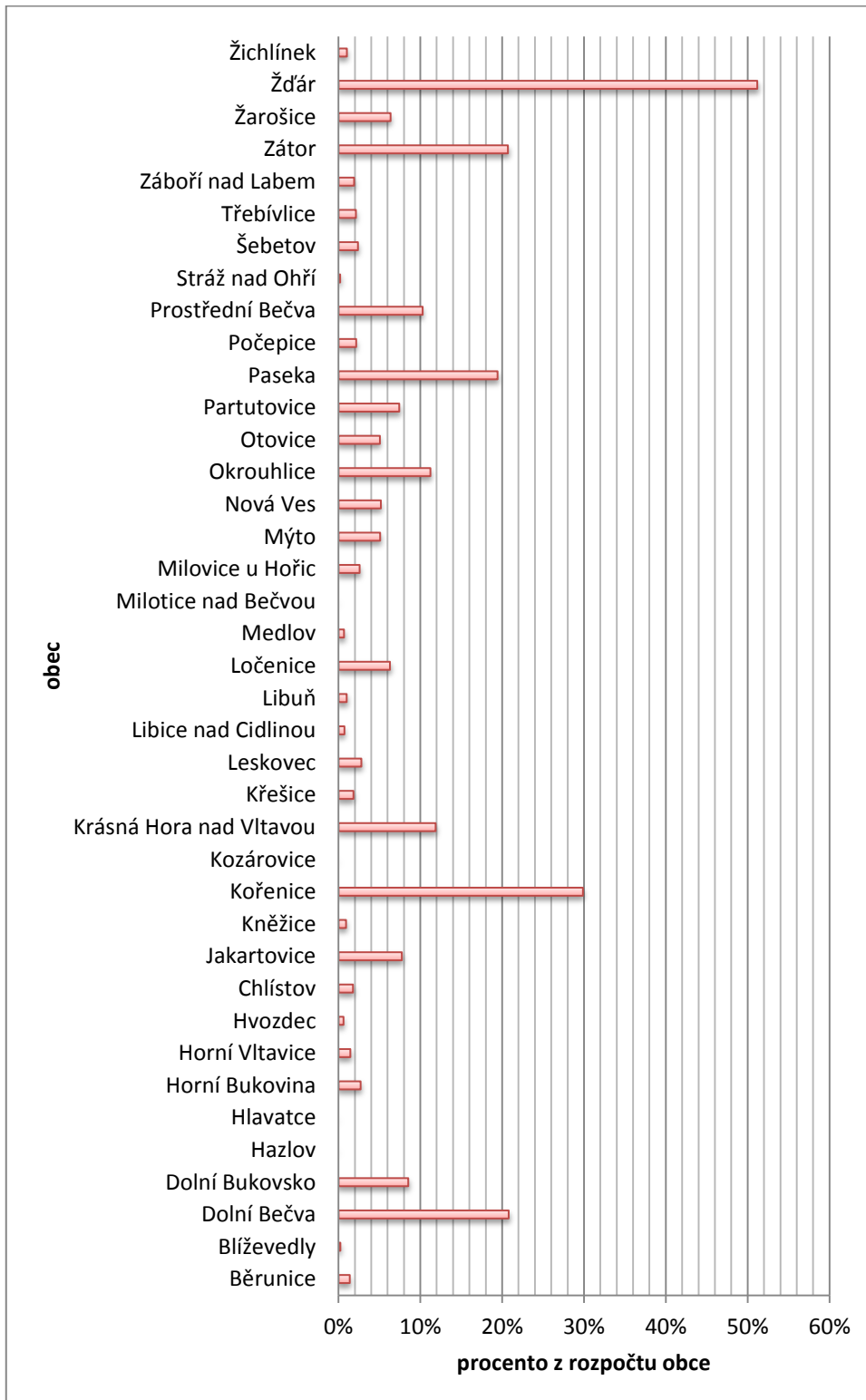


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 8 zobrazuje průměrné čerpání EU dotací obcí ve shluku 1 v jednotlivých letech 2007 – 2011. Na grafu je vidět, že obce ve shluku 1 s přibývajícím lety čerpaly částky vyšší, tedy že se naučily připravovat projekty a v získání finanční podpory byly i úspěšnější. Nicméně neplatí to u všech obcí. Graf 8 také znázorňuje hodnoty mediánů součtů čerpaných dotací v letech 2007 – 2011 v Kč na obyvatele, ze kterých vyplývá, že je pouze několik obcí, které převyšují průměr shluku 1, jinak ve shluku 1 je většina obcí z hlediska čerpání silně pod průměrem daného shluku. Ačkoli průměrná hodnota dotací na obyvatele ve zkoumaných obcích stoupá od cca 300 Kč na 2700 Kč, hodnota mediánu ukazuje, že výše dotací nepřevyšuje v celém zkoumaném období u většiny obcí souboru 500 Kč na obyvatele.

Získané dotace jako procento z rozpočtu obce

Graf 9 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

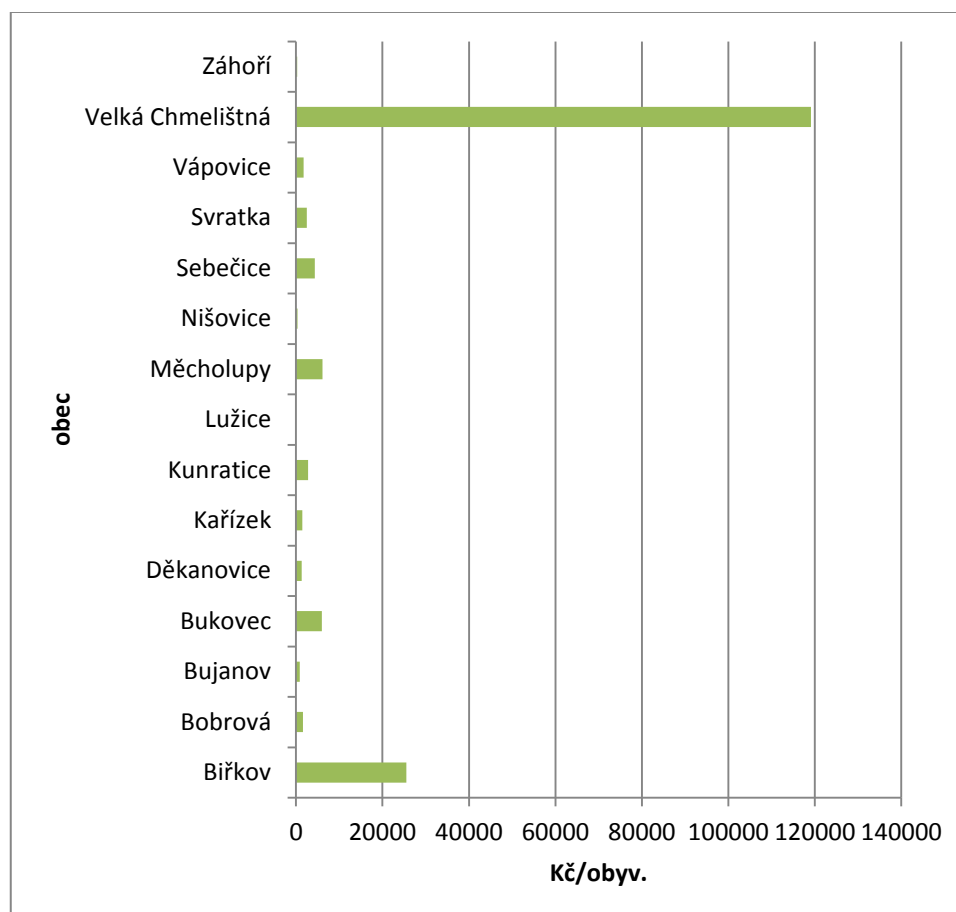
V rámci jednotlivých shluků jsou zkoumány i získané dotace jako procento z rozpočtu obce. Graf 9 znázorňuje, že pro 80 % obcí jsou dotace pouze doplňkem rozpočtu ve výši cca 10 % rozpočtu. Jen u několika výjimek, kde výše čerpání přesahuje 10 000 Kč na osobu, jak již bylo zmíněno výše, tvoří dotace značnou část rozpočtu 20 % u obce Dolní Bečva, 30 % u obce Kořenice a více jak 50 % u obce Žďár.

4.2.2 Shluk 2 – migračně ztrátové obce

Do druhého shluku byly zařazeny obce, které byly dle NAZV projektu nazvány jako migračně úbytkové. Jedná se především o malé obce v průměru kolem 300 obyvatel.⁸

Čerpání EU dotací v Kč v přepočtu na 1 obyvatele

Graf 10 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace RU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

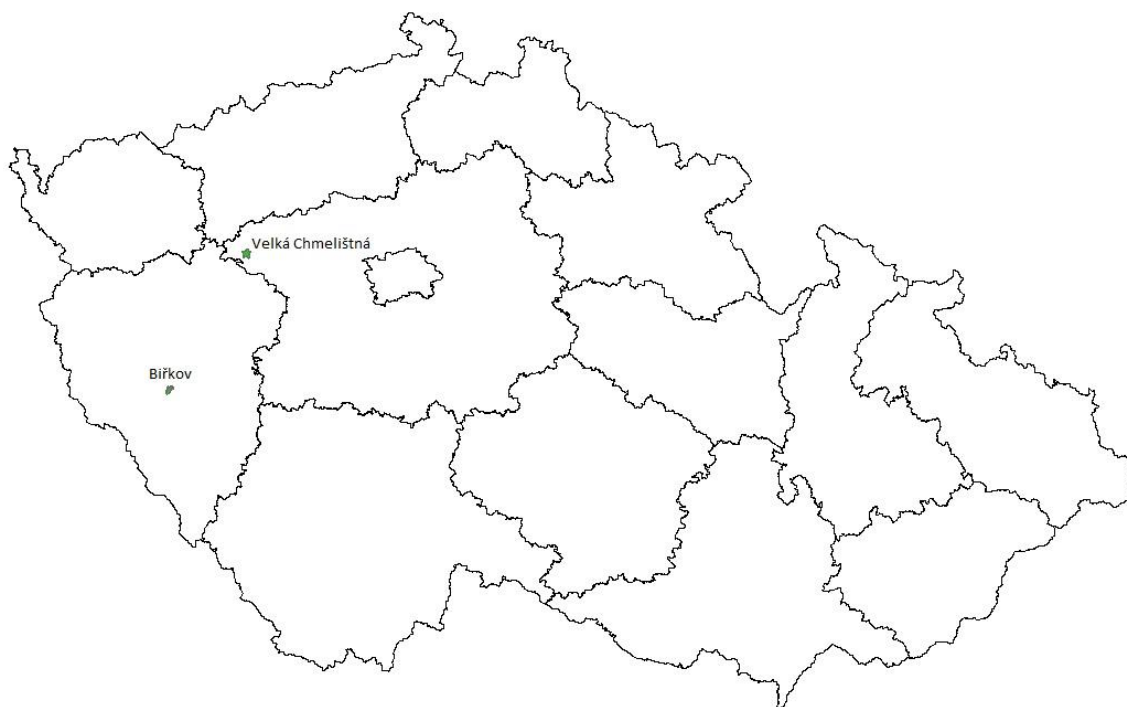
Graf 10 ukazuje součet čerpaných dotací z Evropské unie z let 2007 – 2011 u jednotlivých obcí shluku 2 v přepočtu na obyvatele.

Druhý shluk je zastoupen 15 obcemi, které byly podrobeny analýze čerpání dotací EU a šest z nich má počet obyvatel kolem 50, pět 120 – 550 a čtyři kolem 1000.

⁸ Podrobněji viz Faltová Leitmanová, 2012

V tomto shluku se vyskytují dvě obce (13 %), které čerpaly EU dotace ve sledovaném období nad 10 000 Kč/ obyv. a pouze jedna obec (cca 7 %), která nečerpala dotace žádné.

Obrázek 13 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.



Zdroj: Projekt NAZV, MF, ArcGIS, vlastní výpočty a zpracování

Obrázek 13 znázorňuje obce ze shluku 2, které čerpaly dotace EU za období 2007 – 2011 více jak 10 000 Kč/obyv.

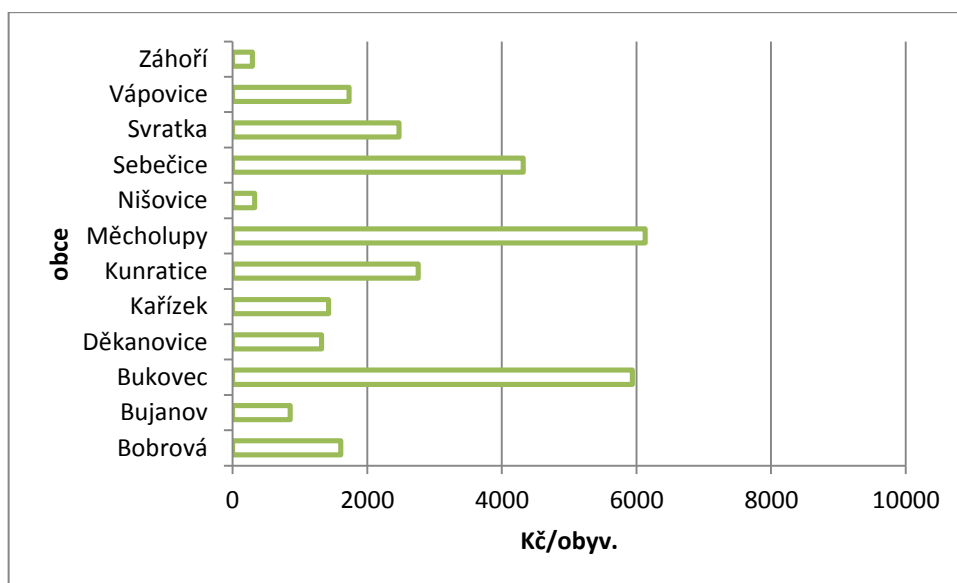
Obec Biřkov se nachází v Plzeňském kraji, 29 km severovýchodně od Domažlic a k 31. 12. 2012 zde žilo 135 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 3,5 milionu Kč. Dotace využila z OP Životní prostředí na projekt protipovodňové ochrany obce.

Velká Chmelištná je obec nacházející se ve Středočeském kraji zhruba 22 km jihozápadně od Rakovníka. Ke dni 31. 12. 2012 zde žilo 60 obyvatel. Absolutní částka, kterou obec čerpala z EU, tvořila za období 2007 – 2011 necelých 6 milionů Kč.

Jednalo se o podporu z Programu rozvoje venkova a Integrovaného operačního programu na Občanské vybavení a služby a upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

V tomto shluku nečerpala dotace EU pouze jediná obec – Lužice. Obec Lužice se nachází v Jihočeském kraji, 15 km východně od Prachatic. K 31. 12. 2012 v ní žilo 40 obyvatel. Tato obec vznikla v roce 1991, původně patřila ještě s dalšími 4 obcemi pod obec Němčice. V této obci má počet obyvatel od roku jejího vzniku klesající tendenci.

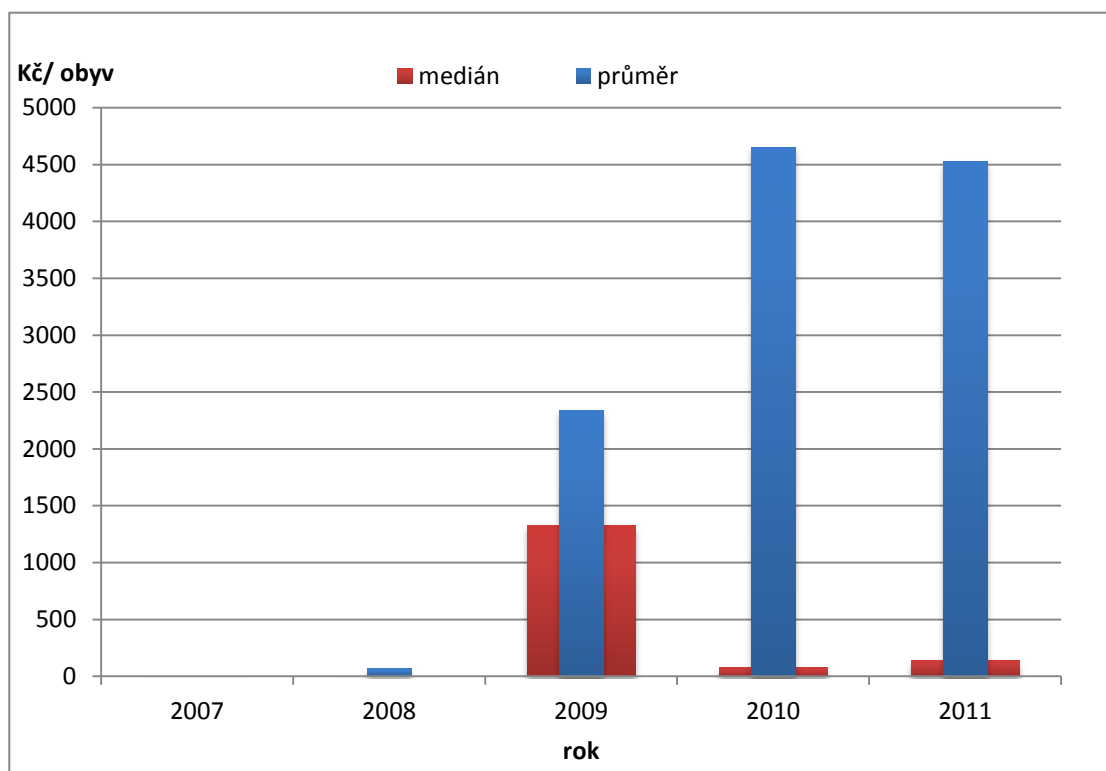
Graf 11 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv. bez extrémů



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 11 ukazuje situaci čerpání EU dotací v druhém shluku očištěnou od extrémů nejvýše a nejméně úspěšných obcí, které byly popsány výše (Bířkov, Velká Chmelištná) a nejméně úspěšné, té, která nečerpala dotace žádné (Lužice). Z hlediska celkového součtu přijatých dotací z EU byl tento shluk nejméně úspěšný. Většina obcí získala v přepočtu na obyvatele ve sledovaném období dotaci od 0 do 7 000 Kč/obyv.

Graf 12 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.

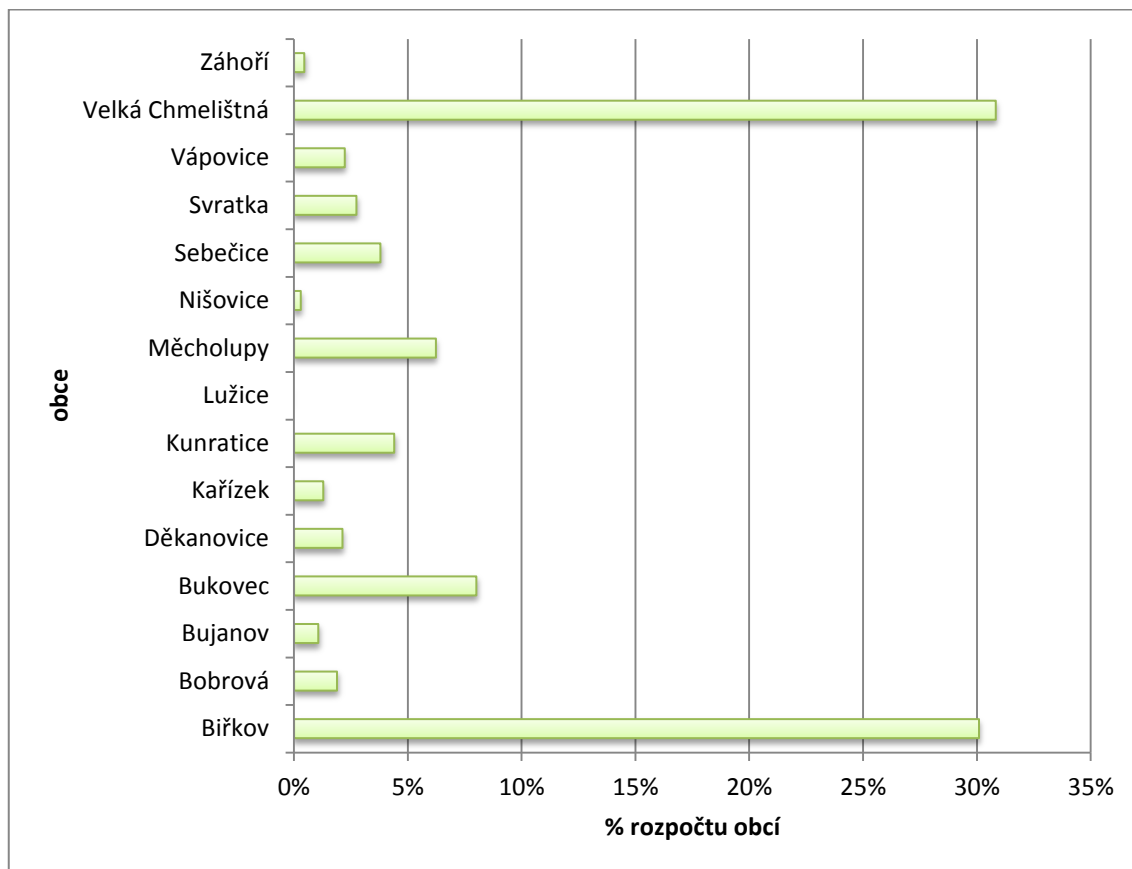


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 12 zobrazuje srovnání čerpání dle jednotlivých let. Jak je možné vidět, průměrné hodnoty čerpání se ve shluku 2 pohybují v rozmezí od 70 do 4700 Kč/obyv. Hodnoty mediánů v rozmezí od 0 do 1400 Kč/obyv.

Získané EU dotace jako procento z rozpočtu obce

Graf 13 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 13 ukazuje, že opět platí, že pro většinu obcí (87 %), jsou finanční prostředky z EU pouze doplňkem v rozpočtu. Jen u dvou obcí (13 %) tvoří dotace EU více jak třetinu rozpočtu. Těmito obcemi jsou Biřkov a Velká Chmelištná. Obec Biřkov je velmi malou obcí se 135 obyvateli a s nízkým rozpočtem a to samé platí i pro obec Velká Chmelištná. Proto je poměr dotací v rozpočtech tak výrazný.

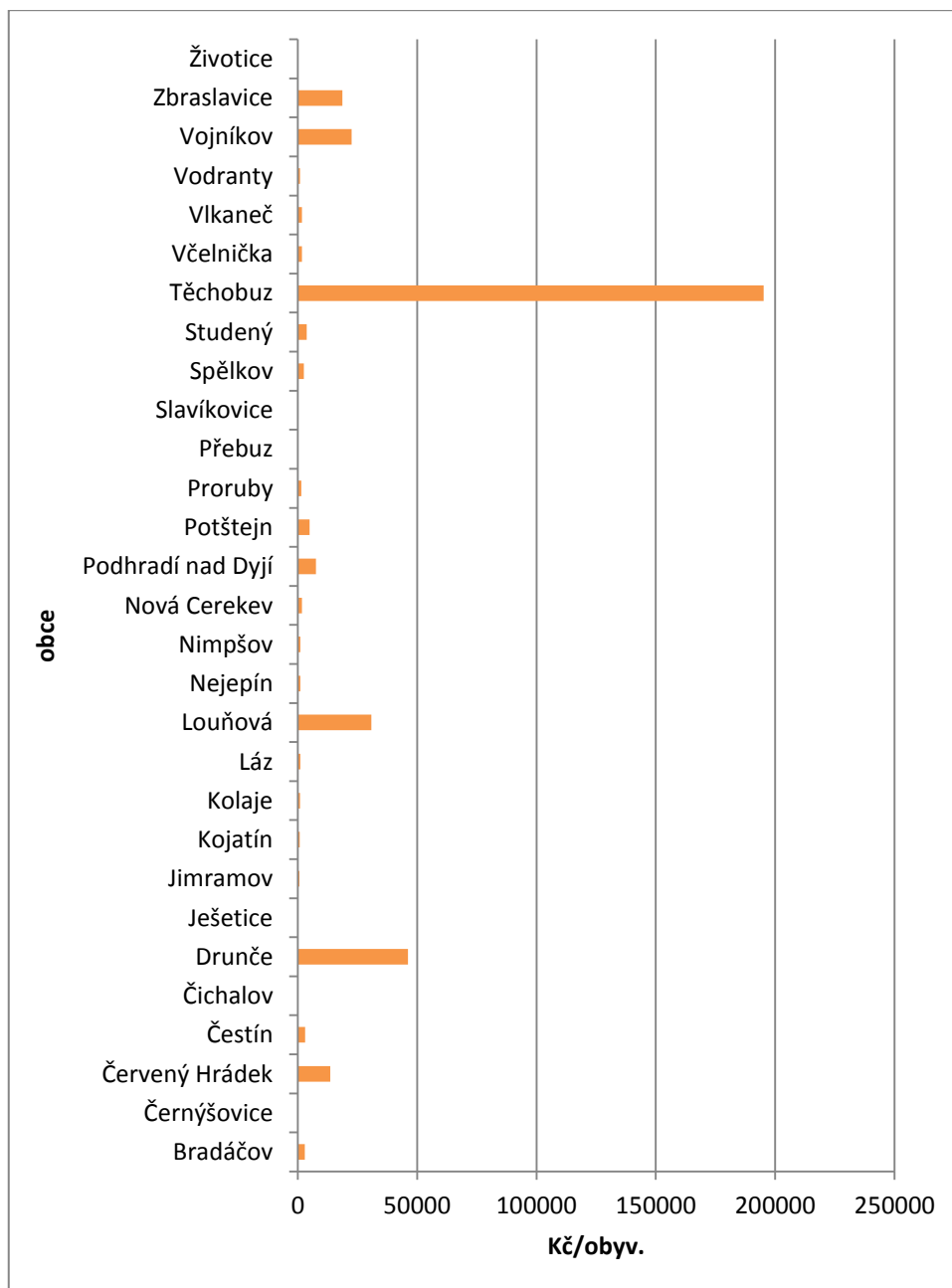
4.2.3 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce

Třetí shluk je zastoupen 29 obcemi označenými jako přirozeně úbytkové. Obce v tomto shluku vykazovaly dlouhodobý přirozený úbytek a malé migrační zisky. Z hlediska administrativního uspořádání se jedná především o malé obce tvořené více částmi s nadprůměrným věkem i indexem stáří.⁹

⁹ Podrobněji viz Faltová Leitmanová, 2012

Čerpání EU dotací v Kč v přepočtu na 1 obyvatele

Graf 14 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.

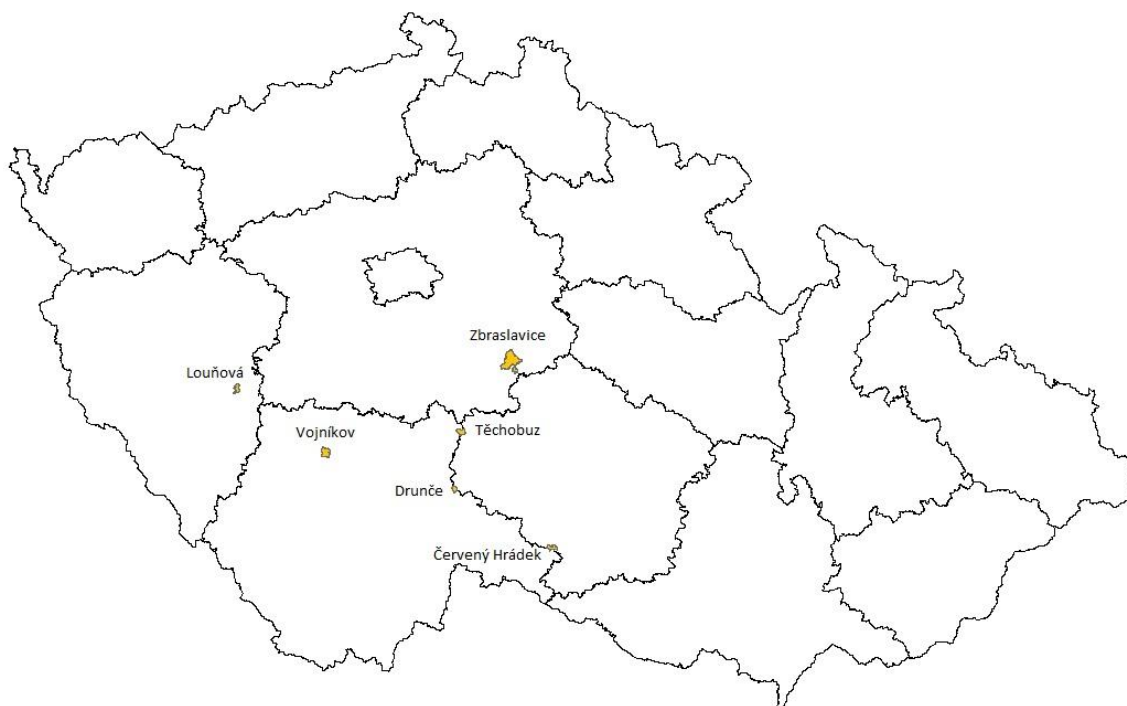


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 14 ukazuje součet čerpaných dotací z Evropské unie z let 2007 – 2011 u jednotlivých obcí v přepočtu na obyvatele. Ve třetím shluku, který je zastoupen 29 obcemi, dosahuje medián počtu obyvatel 88. Pouze tři obce mají více jak 1000

obyvatel, 16 obcí (55 %) nedosahuje ani 100 obyvatel, sedm obcí (24 %) má mezi 100 až 300 obyvatel a zbylé tři mají 400, 600 a 900 obyvatel. V tomto shluku se vyskytuje šest obcí (20,7 %), které čerpaly EU dotace nad 10 000 Kč/obyvatele a pět obcí (17,2 %), které nečerpaly EU dotace žádné.

Obrázek 14 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obv.



Zdroj: Projekt NAZV, MF, ArcGIS, vlastní výpočty a zpracování

Obrázek 14 znázorňuje obce ze shluku 3, které čerpaly dotace EU za období 2007 – 2011 více jak 10 000 Kč/obv.

Obec Červený Hrádek se nachází v Jihočeském kraji na hranici s krajem Vysočina, 46 km východně od okresního města Jindřichův Hradec. K 31. 12. 2012 měla 211 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 3 miliony Kč. Tyto finanční prostředky obec využila z Programu rozvoje venkova Integrovaného operačního programu na zlepšení dopravní a technické infrastruktury a vzhledu obcí a upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

I obec Drunče se nachází v Jihočeském kraji na hranici s krajem Vysočina. Drunče leží 22 km severně od města Jindřichův Hradec. K 31. 12. 2012 měla 50 obyvatel. Absolutní částka, kterou obec získala za období 2007 – 2011, je 2 miliony Kč. Tato suma dotací byla využita z Programu rozvoje venkova na zlepšení dopravní a technické infrastruktury a vzhledu obcí.

Louňová je obec nacházející se v Plzeňském kraji, 33 km jihovýchodně od města Plzeň. K 31. 12. 2012 měla 73 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 2 miliony Kč. Tyto finanční prostředky využila z Programu rozvoje venkova na zlepšení dopravní a technické infrastruktury a vzhledu obcí.

Obec Těchobuz se nachází v kraji Vysočina, 34 km jihovýchodně od Pehlřimova. K 31. 12. 2012 měla 134 obyvatel. Absolutní částka, kterou obec čerpala za období 2007 – 2011, je 25 milionů Kč. Tato suma dotací byla využita z Integrovaného operačního programu a Programu rozvoje venkova na stálé výstavní expozice a muzea, výstavbu, modernizaci, rekonstrukci a celkové opravy lesních cest včetně souvisejících objektů, zlepšení dopravní a technické infrastruktury a vzhledu obcí a upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

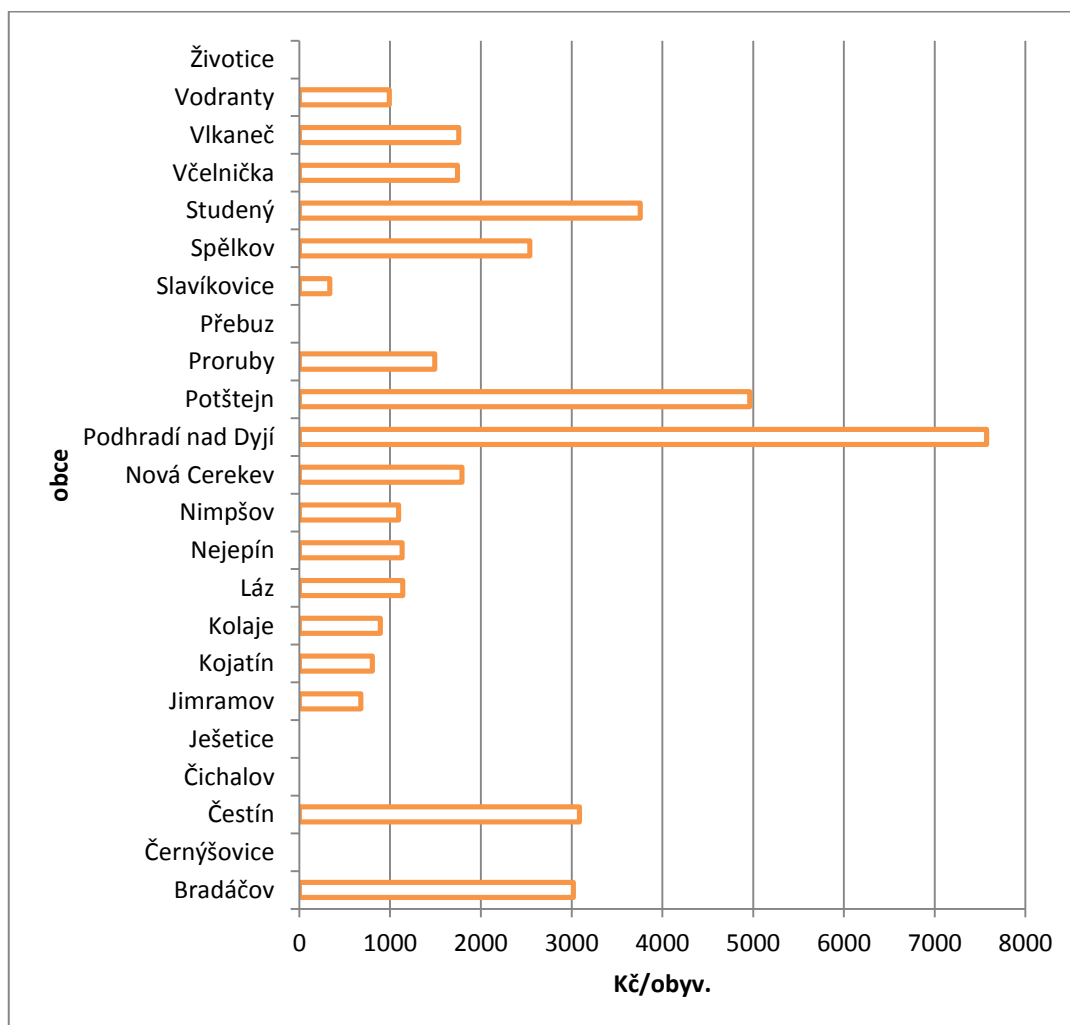
Vojníkov se nachází v Jihočeském kraji, 7 km severně od města Písek. K 31. 12. 2012 měla 86 obyvatel. Absolutní částka, kterou obec získala za období 2007 – 2011 je 1,5 milionu Kč. Tyto finanční prostředky využila z Programu rozvoje venkova a Integrovaného operačního programu na obnovu lesního potenciálu po kalamitách a na plnou verzi kontaktního místa CzechPOINT.

Obec Zbraslavice leží ve Středočeském kraji, 20 km jihozápadně od Kutné Hory. Ke dni 31. 12. 2012 měla 1406 obyvatel. Tato obec čerpala finanční prostředky z EU za období 2007 – 2011 v absolutní částce 26 milionů Kč. Tyto finanční prostředky obec čerpala z ROP NUTS II Střední Čechy, Integrovaného operačního programu, OP Životní prostředí a Programu rozvoje venkova na rekonstrukci ZŠ, zateplení MŠ a zdravotního střediska, zateplení a rekonstrukce otopné soustavy ZŠ a její vytápění tepelným čerpadlem, upgrade kontaktního místa CzechPOINT a realizaci místní rozvojové strategie.

V tomto shluku se vyskytuje 5 obcí (Černýšovice, Čichalov, Ješetice, Přebuz a Životice), které nečerpaly EU dotace ve sledovaném období žádné. Jedná se o velmi malé obce (44 – 155 obyvatel) ležící cca 30 km od bývalých okresních měst. Všechny tyto obce mají i velmi nízké rozpočty, tudíž se problém s kofinancováním projektů objevuje i zde.

Obec Černýšovice se nachází v Jihočeském kraji, 20 km severovýchodně od města Tábor. K 31. 12. 2012 měla 76 obyvatel. Obec Čichalov se nachází v Karlovarském kraji, cca 30 km jihovýchodně od města Karlovy Vary. K 31. 12. 2012 měla 155 obyvatel. Obec Ješetice leží ve Středočeském kraji, cca 30 km jižně od Benešova. K 31. 12. 2012 měla 124 obyvatel. Obec Přebuz se nachází v Karlovarském kraji 30 km severně od Sokolova. K 31. 12. 2012 měla 72 obyvatel. Obec Životice leží v Plzeňském kraji, cca 45 km jihovýchodně od Plzně. K 31. 12. 2012 měla 44 obyvatel.

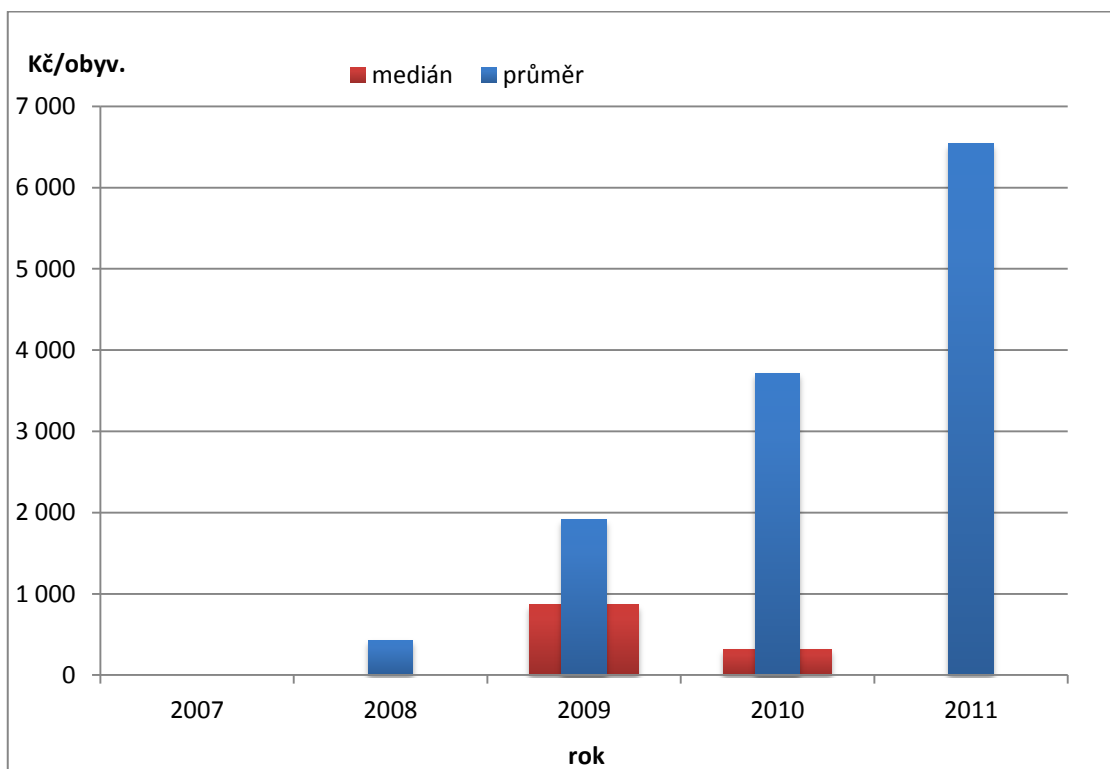
Graf 15 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv. bez extrémů



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 15 zobrazuje shluk 3 očištěný o obce, které dosahovaly extrémních hodnot (obce Těchobuz, Drunče, Louňová, Vojníkov, Zbraslavice a Červený Hrádek). Jak je možné vidět, většina obcí čerpala v rozmezí 0 až 8 000 Kč na obyvatele.

Graf 16 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.

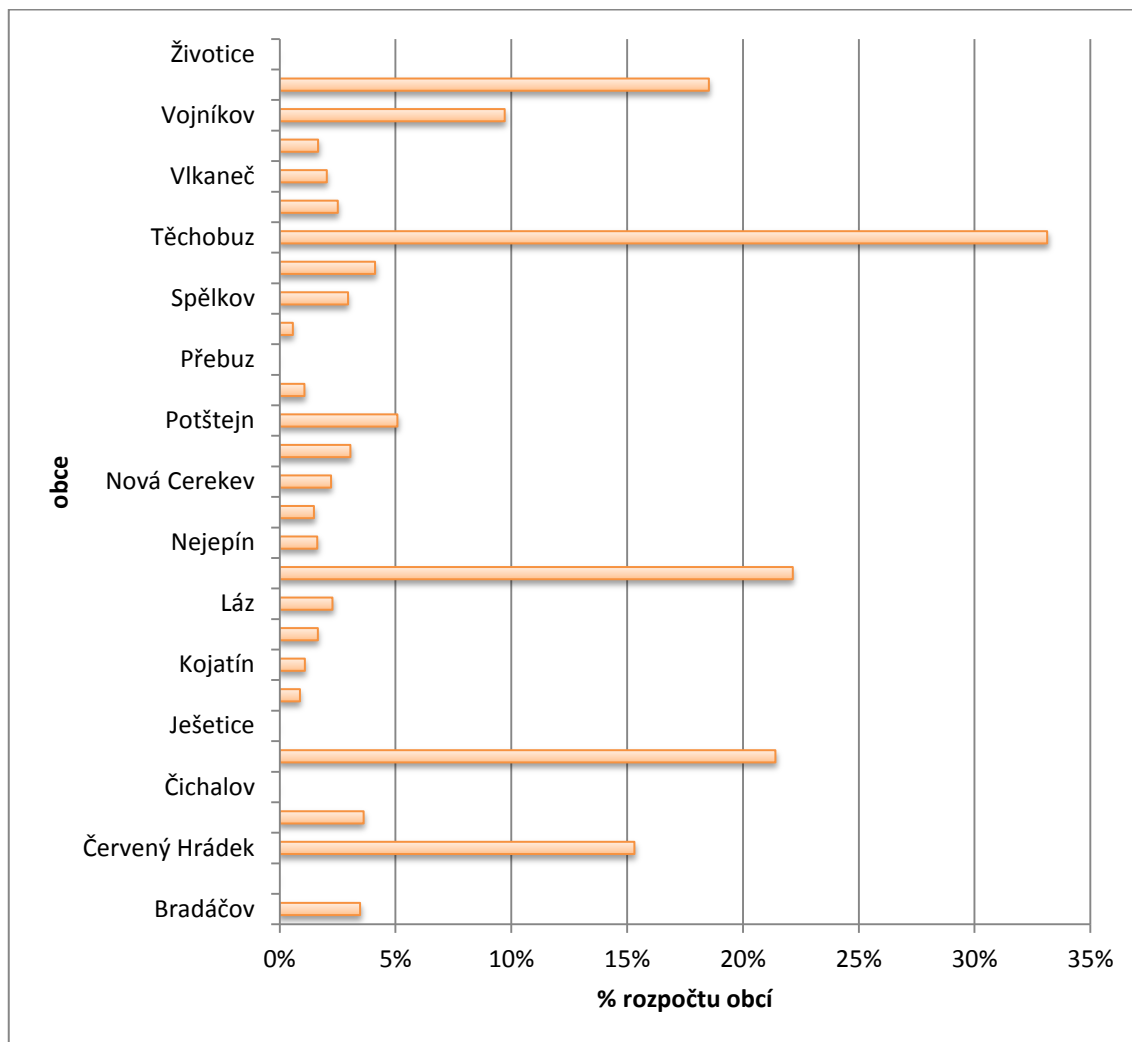


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Tento shluk má největší zastoupení obcí (17 %), které nečerpaly dotace vůbec žádné. Jedná se konkrétně o pět obcí s počtem obyvatel od 48 do 147. Graf 16 zobrazuje hodnoty mediánů a průměrů v jednotlivých letech. Zatímco v průměru obce s přibývajícimi roky čerpají částky stále vyšší, hodnoty mediánů naopak klesají. V roce 2009 většina obcí čerpala 871 Kč na obyvatele, v roce 2010 už je to jen 322 Kč na obyvatele a v roce 2011 0 Kč na obyvatele.

Získané EU dotace jako procento rozpočtu obce

Graf 17 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU jako % rozpočtu



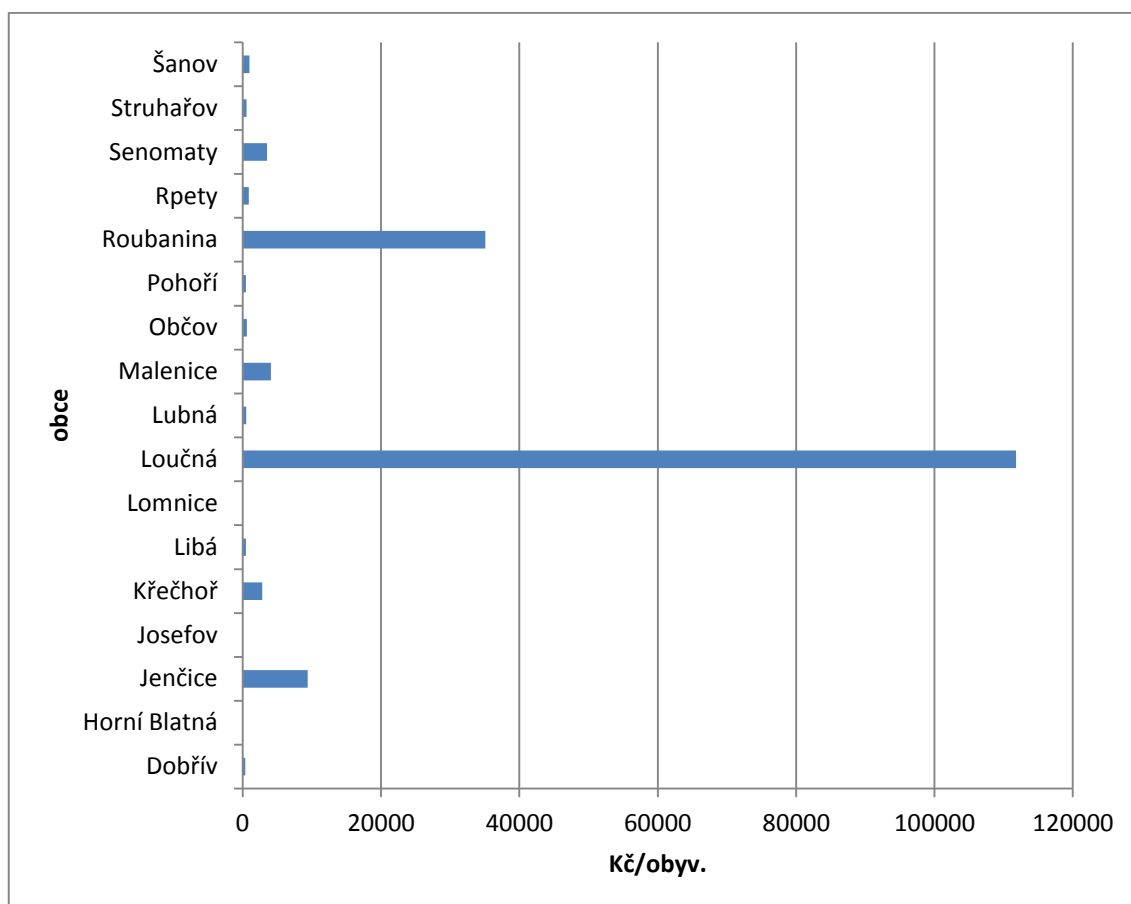
Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 17 zobrazuje dotace jako procento rozpočtu obce. Všechny šest obcí (21 %), které čerpaly nejvyšší částky na obyvatele, mají také největší procento dotací v rozpočtu. Je to způsobeno tím, že tyto obce mají, kromě Zbraslavic, velmi nízký počet obyvatel (52 – 211) a tudíž i nízké obecní rozpočty.

4.2.4 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce

Čtvrtý shluk je zastoupen 17 obcemi. Tento shluk má od roku 2004 mírné přirozené přírůstky a výrazné migrační zisky. Jedná se o obce s příznivou věkovou strukturou, výstavba domů a bytů zde vykazuje nejvyšší hodnoty ze všech shluků.¹⁰

Graf 18 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.



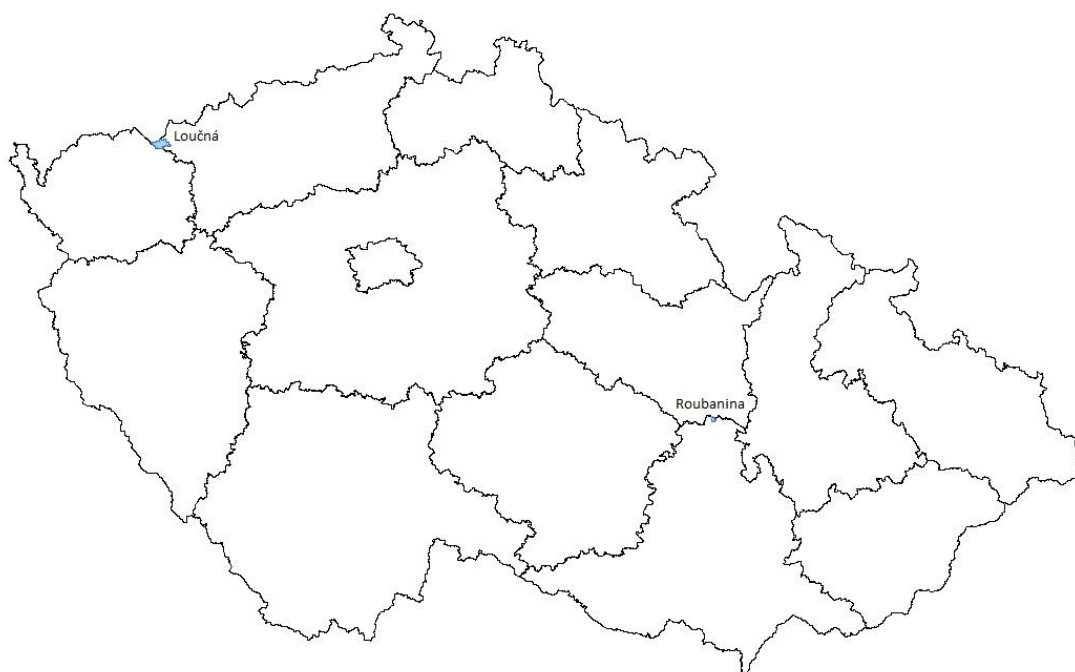
Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 18 zobrazuje sumu dotací EU čerpaných v období 2007 – 2011 jednotlivými obcemi v přepočtu na obyvatele. Počet obyvatel nad 1000 se vyskytuje u pěti obcí (30 %), pouze jedna obec má pod 100 obyvatel (necelých 6 %), většina se pohybuje mezi 300 až 800 obyvateli.

¹⁰ Podrobněji viz Faltová Leitmanová, 2012

V tomto shluku se vyskytují dvě obce, 11,8 %, (Loučná a Roubanina), které čerpaly více jak 10 000 Kč/ obyv. a tři, 17,6 %, (Horní Blatná, Josefov a Lomnice), které nečerpaly EU dotace žádné.

Obrázek 15 Shluk 4 - výrazně migračně ziskové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.



Zdroj: Projekt NAZV, MF, ArcGIS, vlastní výpočty a zpracování

Loučná, od roku 2004 dle místního referenda Loučná pod Klínovcem je město nacházející se v Ústeckém kraji, cca 40 km západně od Chomutova. K 31. 12. 2012 zde žilo 88 obyvatel. Tato obec získala dotace z EU v absolutní částce 10,5 milionu Kč. Částka byla čerpána z Integrovaného operačního programu, OP Lidské zdroje a zaměstnanost a OP Přeshraniční spolupráce zejména na rozvoj cestovního ruchu, zlepšení dopravní infrastruktury a požární bezpečnost a upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

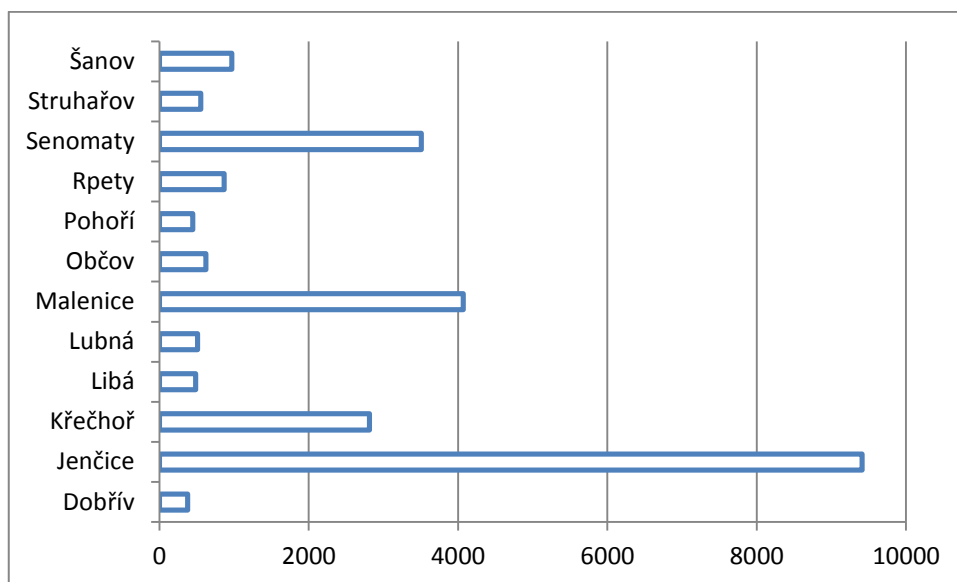
Obec Roubanina leží v Jihomoravském kraji, 50 km severně od Brna. K 31. 12. 2012 zde žilo 135 obyvatel. Tato obec získala dotace z EU v absolutní částce 5 milionů Kč. Tyto finanční prostředky byly čerpány z Programu rozvoje venkova, OP Lidské zdroje

a zaměstnanost a Integrovaného operačního programu na zlepšení dopravní a technické infrastruktury a vzhledu obcí a na upgrade kontaktního místa CzechPOINT.

V tomto shluku se vyskytují tři obce (Horní Blatná, Josefov, Lomnice), které nečerpaly dotace ve sledovaném období žádné.

Město Horní Blatná leží v Karlovarském kraji, cca 25 km severně od Karlových Varů. K 31. 12. 2012 zde žilo 491 obyvatel. Obec Josefov leží v Karlovarském kraji, 9 km severovýchodně od Sokolova. K 31. 12. 2012 zde žilo 358 obyvatel. Obec Lomnice leží v Karlovarském kraji, 6 km severně od Sokolova. K 31. 12. 2012 zde žilo 1021 obyvatel.

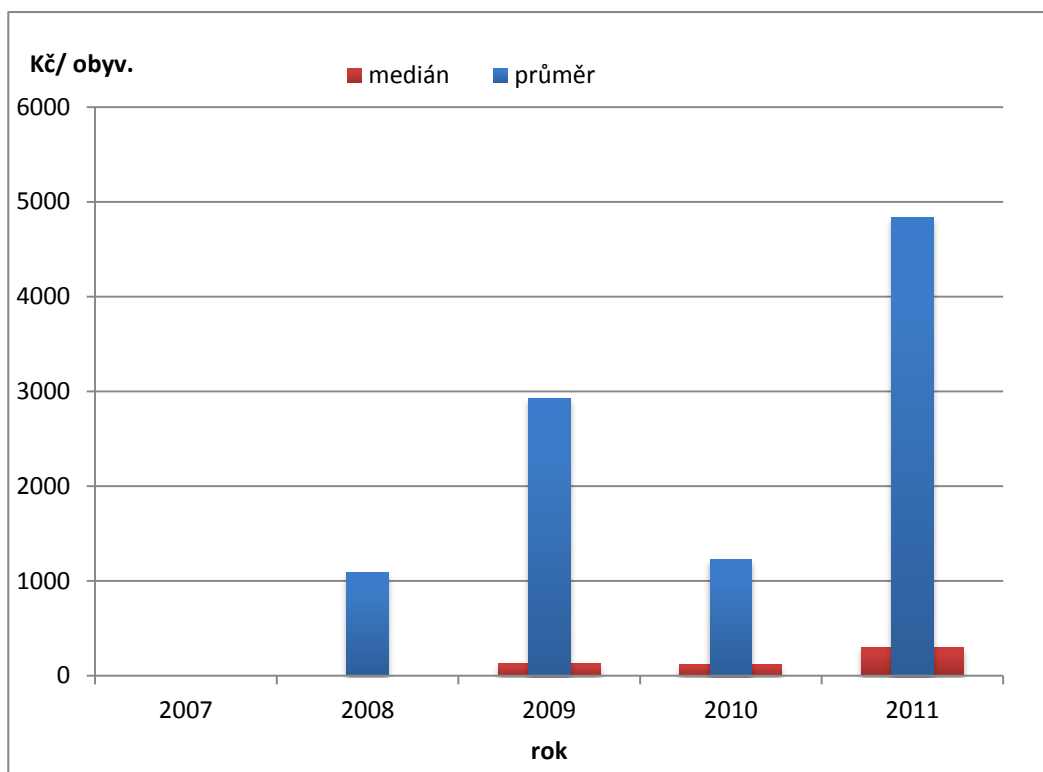
Graf 19 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv., bez extrémů



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 19 ilustruje obce shluku 4 očištěné o extrémů. Jak je možné vidět, většina obcí shluku 4 čerpá nejčastěji kolem 500 Kč na obyvatele.

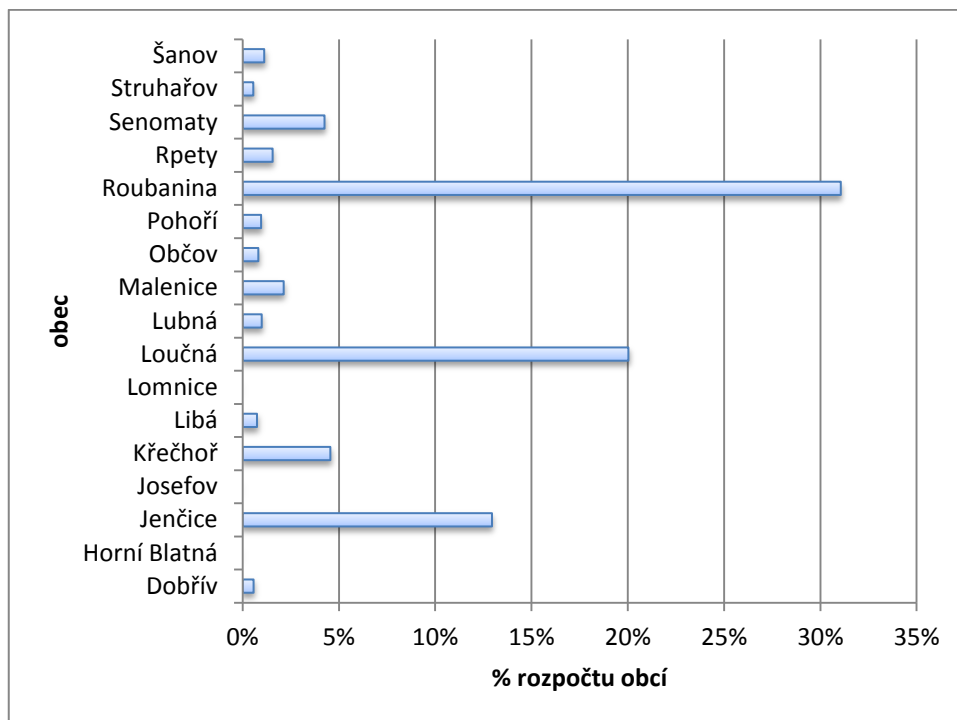
Graf 20 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 20 zobrazuje průměr a medián čerpaných dotací z EU v období 2007 – 2011 obcemi shluku 4. Jak je možné vidět, pouze několik obcí převyšuje průměr shluku 4, většina obcí je z hlediska čerpání silně pod průměrem daného shluku. Ačkoliv se průměrná hodnota pohybuje od 1000 Kč/obyv. až téměř k 5000 Kč/obyv., hodnota mediánu ukazuje, že výše dotací nepřevyšuje v celém zkoumaném období u většiny obcí souboru 600 Kč na obyvatele.

Graf 21 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí



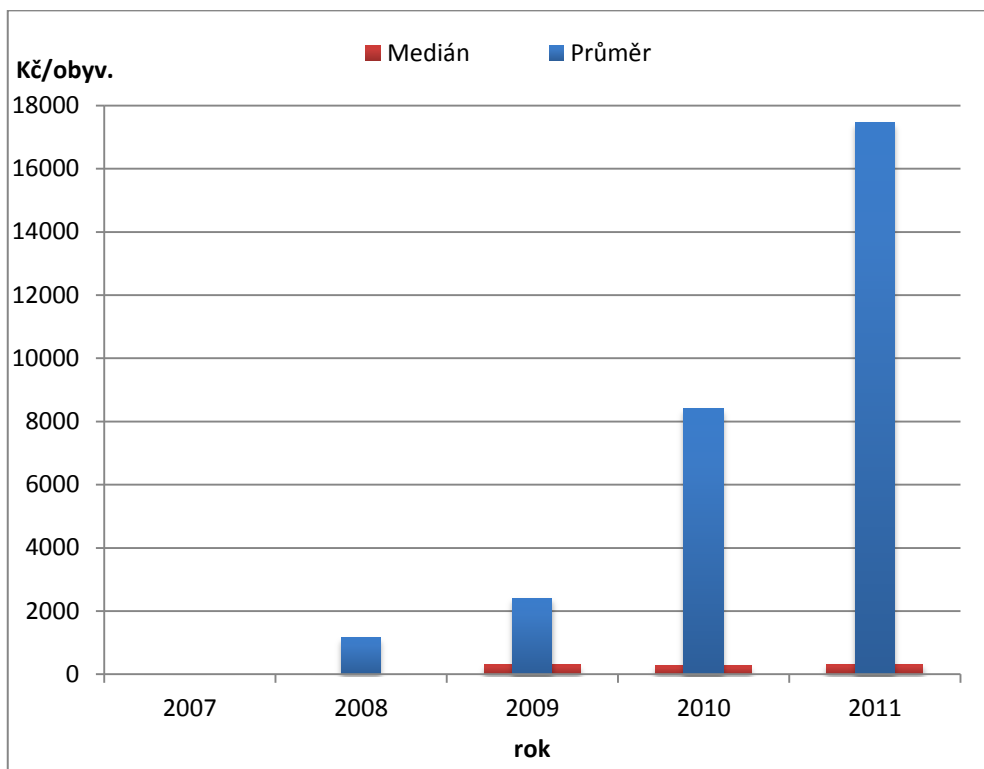
Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Graf 21 ukazuje dotace jako procento z rozpočtu. Průměrný počet obyvatel se v obcích čtvrtého shluku pohybuje kolem 600, takže i rozpočty těchto obcí jsou relativně nízké. Z tohoto důvodu můžeme vidět, že nejúspěšnější obce v čerpání mají také vysoké procento dotace v rozpočtu. Jsou to tedy finanční prostředky navíc, které obcím pomohly zvýšit svůj potenciál, bez kterých by nebylo možné určité projekty na zlepšení cestovního ruchu, občanské a technické vybavenosti realizovat.

4.2.5 Dílčí závěr k čerpání dotací EU dle shluků obcí

Graf 22 ukazuje průměr a medián celkové sumy dotací za období 2007 – 2011 ve všech shlucích dohromady. Většina obcí je, co se týče čerpání, silně podprůměrná. Existuje tedy několik málo obcí, které získaly na dotacích relativně vysoké částky, avšak měly pouze jednorázový charakter.

Graf 22 Dotace EU 2007 – 2011 ve všech shlucích dohromady, dle jednotlivých let v Kč/obyv.



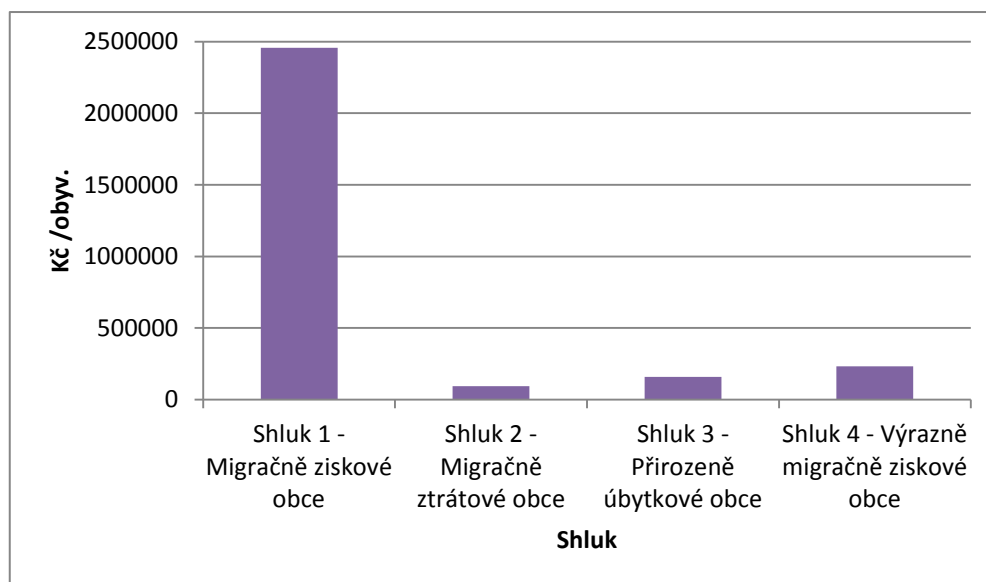
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Porovnání jednotlivých shluků v celkové částce dotace v Kč a v přepočtu na obyvatele

Graf 23 ukazuje porovnání jednotlivých shluků v celkové částce dotace v Kč v přepočtu na obyvatele. Shluk 1 se vymyká průměru. Má vyšší dotační příjmy než ostatní shluky. Tento shluk byl z hlediska migrace v období 1995 - 2009 nazván jako migračně ziskový. Jeho obce vykazují malé přirozené úbytky a dlouhodobě nadprůměrné migrační zisky (v rádu několika promile). Je tedy možné, že se obce

snažily využít dotačních titulů k „přilákání“ nových a zejména mladých obyvatel (tyto obce vykazovaly nižší průměrný věk a index stáří a také výstavba domů a bytů vykazovala nadprůměrné hodnoty) a také k vybudování, příp. vylepšení občanské a technické vybavenosti¹¹. Shluky 2, 3 a 4 vykazují hodnoty přibližně stejné.

Graf 23 Dotace EU v jednotlivých shlucích, celkem za roky 2007 - 2011 v Kč/obyv.



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

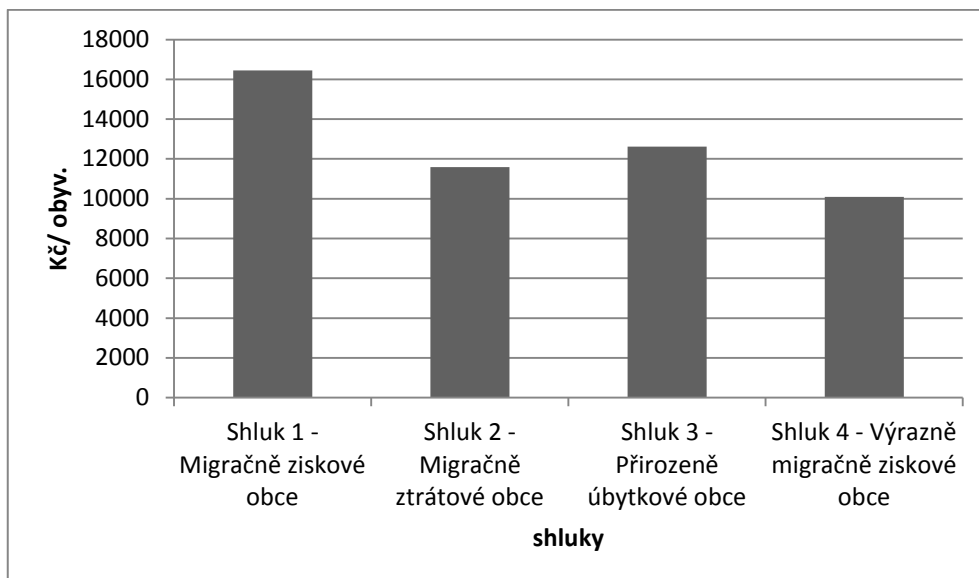
Podle srovnání celkových hodnot v Kč na obyvatele se potvrzuje hypotéza, že obce označené jako prosperující z pohledu demografického vývoje, jsou úspěšnější v čerpání dotací, i když shluk 1 výrazně převyšuje ostatní shluky, shluk 4 označený jako výrazně migračně ziskový je v čerpání dotací hned na druhém místě.

Porovnání průměrných hodnot čerpání dotačních titulů mezi shluky

Graf 24 zobrazuje srovnání průměrných hodnot dotací EU čerpaných jednotlivými shluky v Kč/obyv. V čerpání byl nejúspěšnější shluk 1 s průměrnou hodnotou 16 400 Kč/obyv., pak shluk 3, kde průměrně obce čerpaly 12 600 Kč/obyv., dále je shluk 2 s 11 600 Kč/obyv. a poslední shluk 4, kde obce čerpaly v průměru 10 000 Kč/obyv. Porovnání shluků dle průměrných hodnot čerpaných na obyvatele nepotvrzují hypotézu, že prosperující obce jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o čerpání dotací z EU.

¹¹ Podrobněji viz Faltová Leitmanová, 2012

Graf 24 Dotace EU v jednotlivých shlucích, průměr za roky 2007 – 2011 v Kč/obyv.

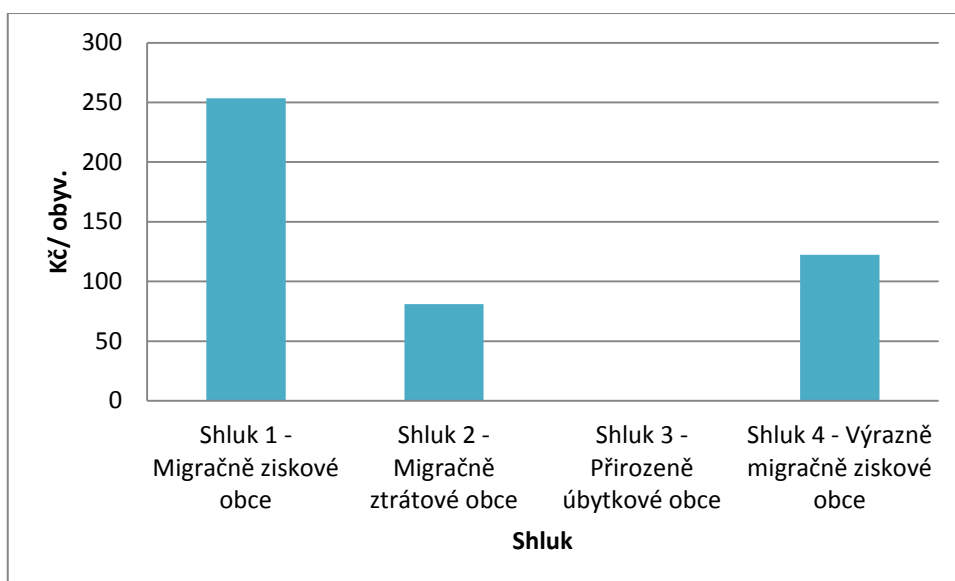


Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Porovnání hodnot mediánů čerpání dotačních titulů mezi shluky

Graf 25 zobrazuje srovnání hodnot mediánů čerpaných dotací v Kč/obyv. v jednotlivých shlucích a je možné seřadit jednotlivé shluky od nejúspěšnějšího po nejméně úspěšný a srovnat pořadí s jednotlivými charakteristikami migrace.

Graf 25 Dotace EU v jednotlivých shlucích, medián za roky 2007 – 2011 v Kč/obyv.



Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetření

Jako nejúspěšnější v čerpání na obyvatele je shluk 1 migračně ziskový, kde mediánová hodnota čerpaná na obyvatele je 254,4 Kč. Téměř poloviční částku, 122,4 Kč na obyvatele, čerpaly obce ve shluku 4 označeném jako výrazně migračně ziskový. Následuje shluk 2 migračně ztrátový s 80,9 Kč na obyvatele a poslední shluk 3 přirozeně úbytkový, kde se mediánová hodnota rovná nule. Z hlediska srovnání hodnot mediánů se potvrzuje hypotéza, že prosperující obce jsou v čerpání úspěšnější než obce neprosperující.

Ze zaslanych výkazů Ministerstva financí emailem a webových přehledů jednotlivých řídicích subjektů operačních programů vyplývá, že největší částky čerpaly obce na infrastrukturu – oprava silnic, rekonstrukce čistíren odpadních vod a jiné. Většina obcí však čerpala nejen na zlepšení infrastruktury, ale i na rozvoj obce – ať už na kontaktní místa CzechPOINT, která přibližují veřejnou správu občanům, tak na rozvojové plány obcí a např. na údržbu obcí.

Porovnání čerpání dotací z EU napříč všemi shluky

Tabulka 3 zobrazuje procentní zastoupení extrémních obcí v jednotlivých shlucích. Pokud bychom srovnali částky dotací EU čerpané na obyvatele ve sledovaném období napříč všemi shluky a jako spodní hranici vzali 10 000 Kč/obyv., dostali bychom celkem 17 obcí (17 %). U této skupiny obcí není možné jednoznačně říci, že by počet obyvatel nebo příslušnost k některému shluku měly vliv na výši EU dotací - nepotvrzuje se hypotéza č. 1.

Tabulka 3 Dotace EU 2007 – 2011 v jednotlivých shlucích, procentní zastoupení extrémních obcí

Shluk	Čerpání nad 10 000 Kč/obyv.	Čerpání 0 Kč/obyv.
Shluk 1: migračně ziskové obce	17,9 %	10,2 %
Shluk 2: migračně úbytkové	13,3 %	6,7 %
Shluk 3: přirozeně úbytkové	20,7 %	17,2 %
Shluk 4: výrazně migračně ziskové	11,8 %	17,6 %

Zdroj: Výzkum NAZV, MF, vlastní šetře

4.3 HDI v obcích rok 2001 a 2011

Pro měření lidského potenciálu a jeho vlivu na rozvoj jednotlivých obcí byl použit upravený Human Development Index (HDI). Úprava spočívala v určitém zjednodušení, neboť na úrovni státu se sleduje více ukazatelů než na úrovni obcí. Proto byl HDI upraven pouze na tři dimenze a tomu odpovídající tři indikátory.¹² Za dimenzi zdraví byla použita hrubá míra úmrtnosti, která se sice na úrovni obcí nesleduje, ale hodnoty nutné k jejímu výpočtu už dostupné byly. Za dimenzi vzdělání byl vybrán počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel k obyvatelům ve věkové skupině 15+ v obci. Tento ukazatel se na úrovni obcí nesleduje pravidelně, pouze v rámci sčítání lidí, domů a bytů. I z tohoto důvodu byly pro analýzu vybrány roky 2001 a 2011, tedy roky, ve kterých sčítání probíhalo. A třetí dimenze ekonomických podmínek je zde reprezentována mírou nezaměstnanosti, tedy počtem nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Tyto údaje bylo také možné dopočítat.

Výpočet HDI byl proveden pomocí vzorce používaného do roku 2010. Hodnoty všech tří indikátorů byly standardizovány. Uvedený modifikovaný HDI byl sledován vždy opět ve stejných shlucích jako v případě analýzy čerpání dotací EU za vybraná období 2001 a 2011. Hodnota HDI v obou obdobích byla mezi sebou porovnávána. Pro obce pak platí, že čím je hodnota modifikovaného HDI nižší, tím je v obci lidský potenciál vyšší.¹³

¹² Viz metodika disertační práce.

¹³ Viz metodika disertační práce.

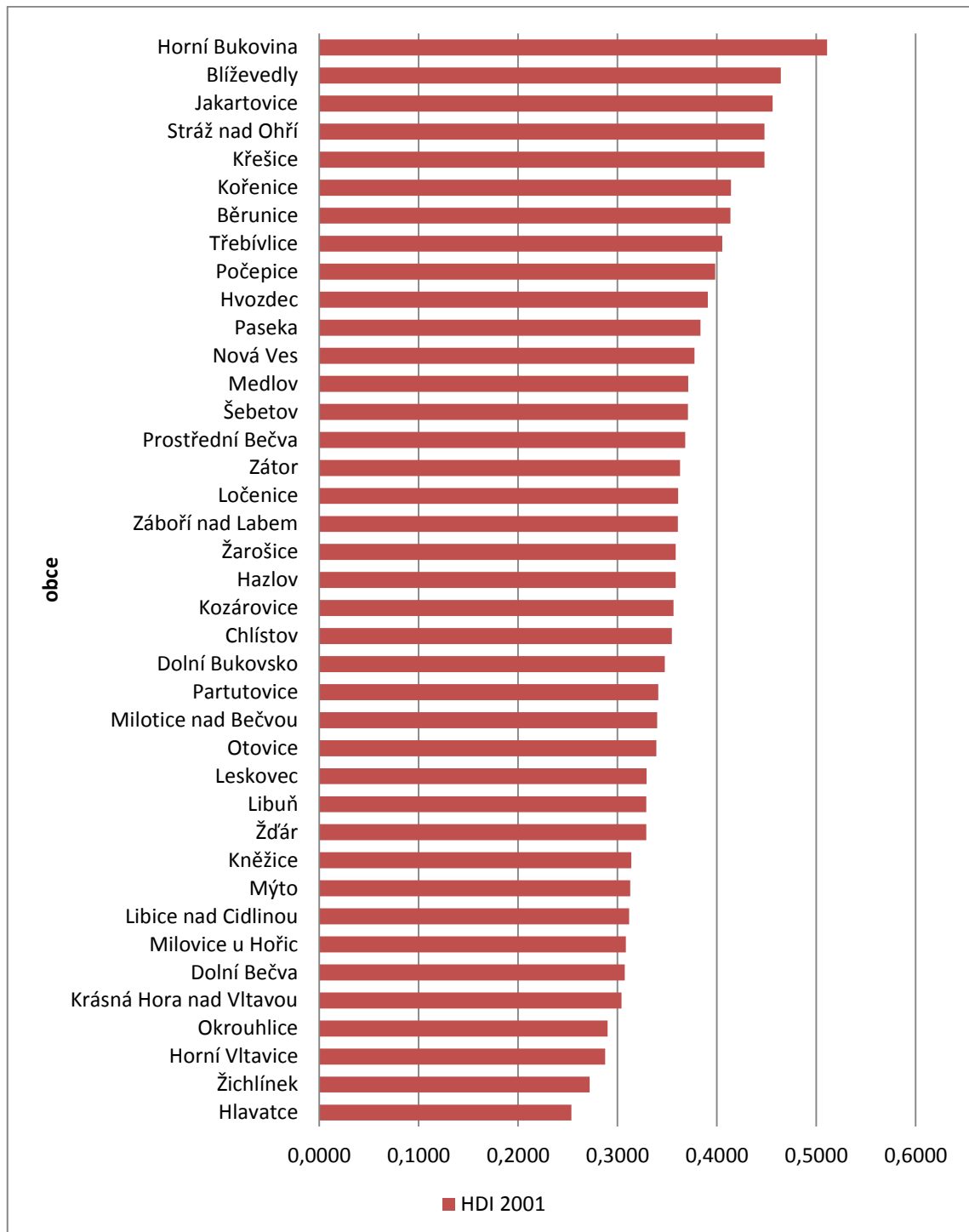
4.3.1 Výpočet HDI pro Shluk 1 – migračně ziskové obce

Do prvního shluku jsou zařazeny obce, které byly pracovními dle projektu NAZV označeny jako migračně ziskové¹⁴. Dá se tedy předpokládat, že se do těchto obcí stěhují spíše mladší lidé, příp. roste počet obyvatel přirozeným přírůstkem, o čemž svědčí nízká úmrtnost a nižší průměrný věk.¹⁵ Graf 26 ukazuje, že obec s nejlepší hodnotou modifikovaného HDI je obec Hlavatce. Tato obec má velmi nízkou nezaměstnanost 6,2 % a stejně tak hrubou mírou úmrtnosti 7,2 ‰. Počet obyvatel s vysokoškolským vzděláním je cca 5,6 %. Druhou obcí je obec Žichlínek s 4,5 % vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, 4,5 % nezaměstnaností a velmi nízkou hrubou mírou úmrtnosti 6,32 ‰. Tyto dvě obce jsou hodnotami velmi blízko. Obec Hlavatce je na tom lépe pouze v počtu VŠ vzdělaných obyvatel, a tato hodnota měla vliv na konečné umístění obcí. Třetích nejlepších hodnot dosáhla obec Horní Vltavice s 4,1 % VŠ vzdělaných obyvatel, 6,6 % nezaměstnaností a hrubou mírou úmrtnosti 5,17 ‰.

¹⁴ Viz metodika disertační práce.

¹⁵ Podrobněji viz Faltová Leitmanová, 2012

Graf 26 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI 2001

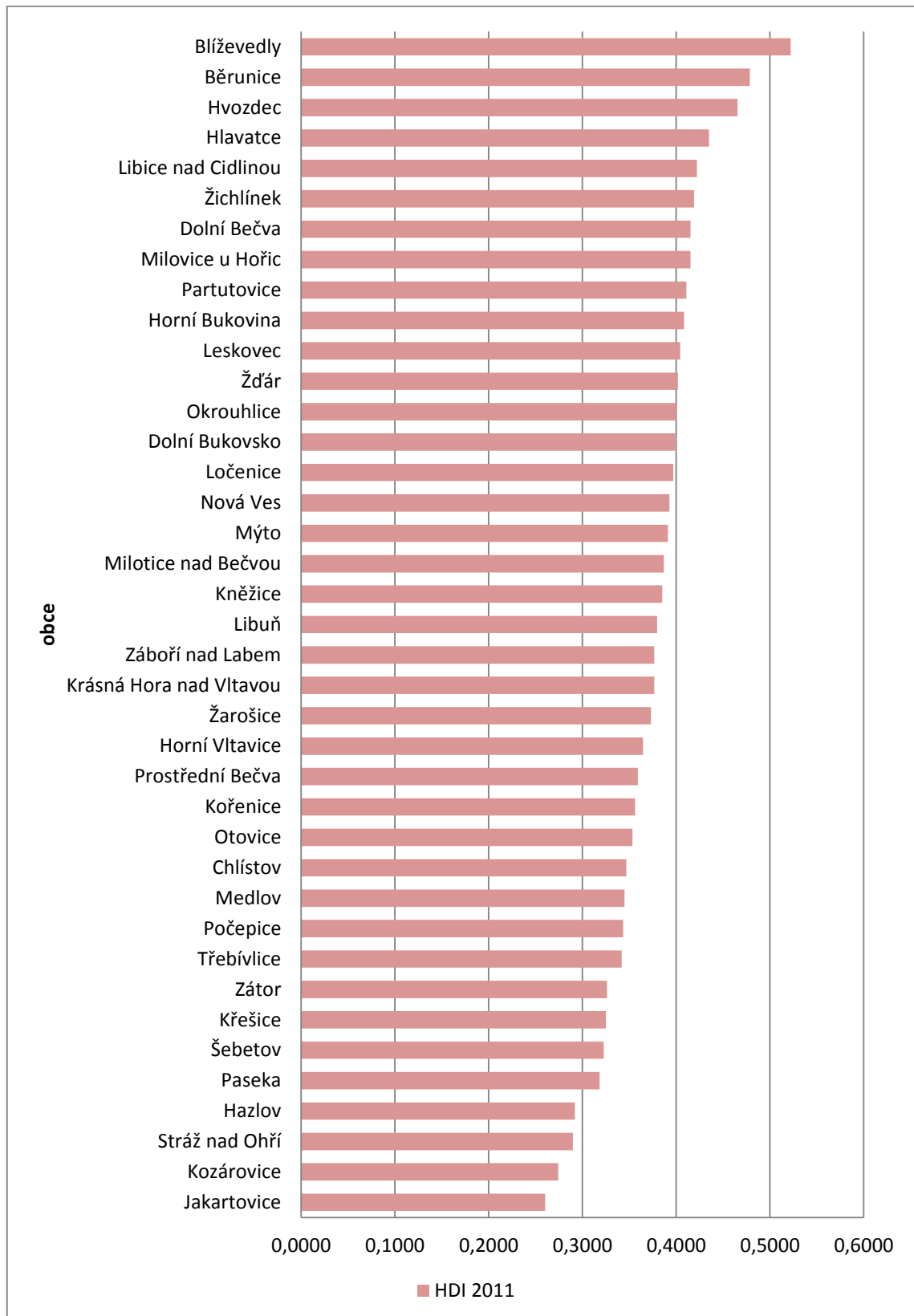


Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 27 zobrazuje obce ze shluku 1 seřazené dle jejich hodnot modifikovaného Human Development Indexu v roce 2011. Obce s nejnižšími hodnotami v roce 2001

spadly na konec tabulky, naopak obce, které si v roce 2001 nevedly dobře, jsou na tom o poznání lépe v roce 2011. Obec Hlavatce, která dosáhla nejlepší hodnoty modifikovaného HDI v roce 2001, se o deset let později umístila na konci tabulky. Důvodem je pokles počtu vysokoškoláků a to na 4,4 % a vyšší míra nezaměstnanosti 9,9 %. Naopak obec Jakartovice, v roce 2001 téměř na konci tabulky, dosáhla v roce 2011 nejlepších hodnot. Je tomu tak proto, že rapidně narostl počet VŠ vzdělaných obyvatel ze 1,2 % v roce 2001 na 18,3 % v roce 2011. Také nezaměstnanost je zde nízká (2,6 %). Dále umístěné obce mají nízký HDI převážně díky vysokému počtu VŠ vzdělaných obyvatel a ostatním hodnotám lehce nadprůměrným.

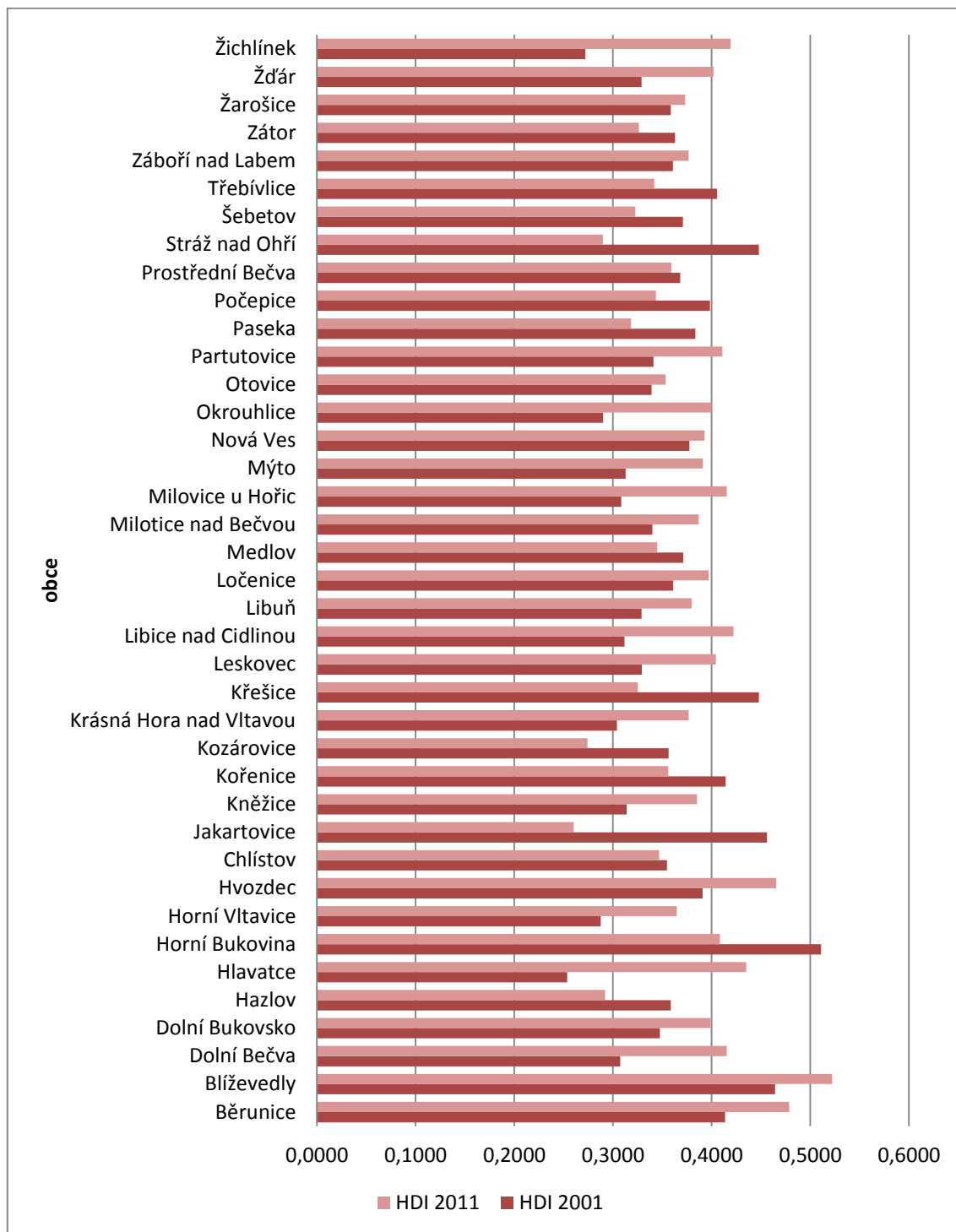
Graf 27 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI 2011



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

V případě porovnání modifikovaného HDI v obou sledovaných letech, by se dalo předpokládat, že většina obcí bude mít v roce 2011 lepší hodnoty. Graf 28 ukazuje, že je tomu však spíše naopak. Pouze 13 z 39 obcí (33 %) si od roku 2001 polepšilo a dosáhlo v roce 2011 lepších hodnot. Tyto výsledky mohou mít několik příčin – ať už jsou to důsledky hospodářské krize nebo stárnoucí populace. Tabulka 11 s jednotlivými hodnotami pro oba sledované roky je v příloze 13.1.

Graf 28 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI v letech 2001 a 2011

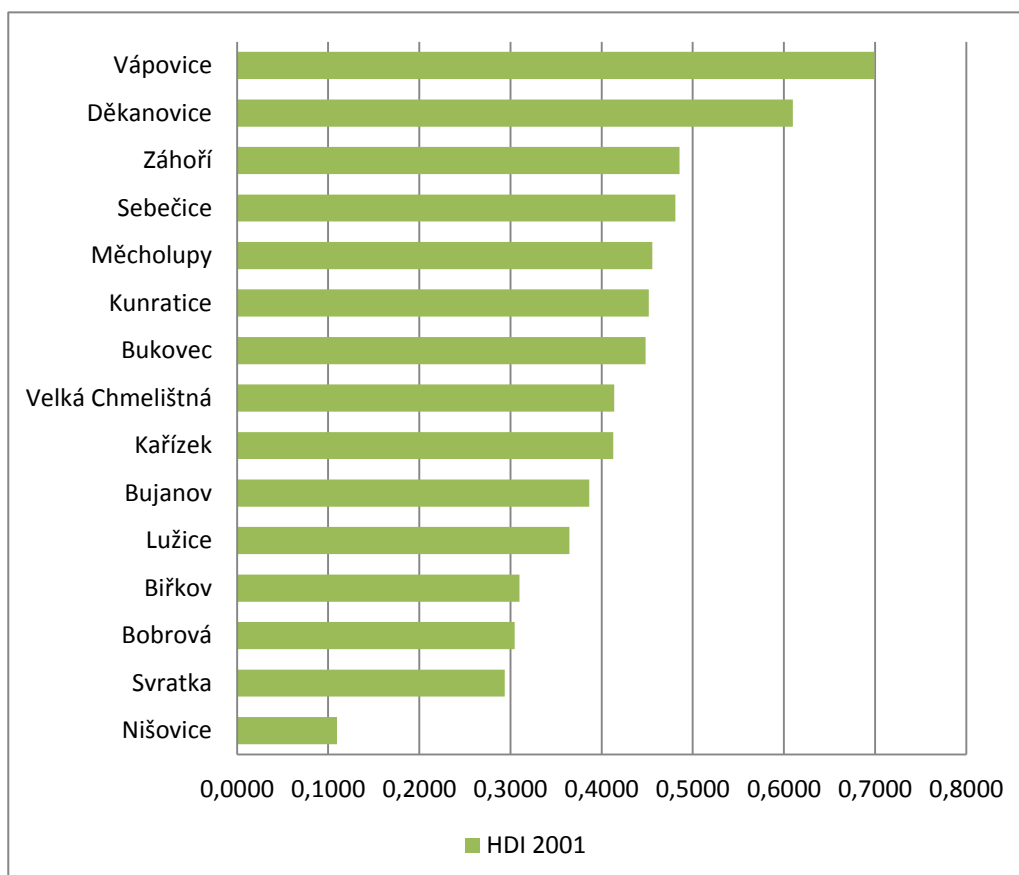


Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

4.3.2 Výpočet HDI pro Shluk 2 – migračně ztrátové obce

Druhý shluk nazvaný jako migračně ztrátový je zastoupen obcemi, které mají nepříliš vysoký počet VŠ, vysokou míru nezaměstnanosti a i relativně vysokou hrubou míru úmrtnosti v porovnání s ostatními shluky.

Graf 29 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI 2001

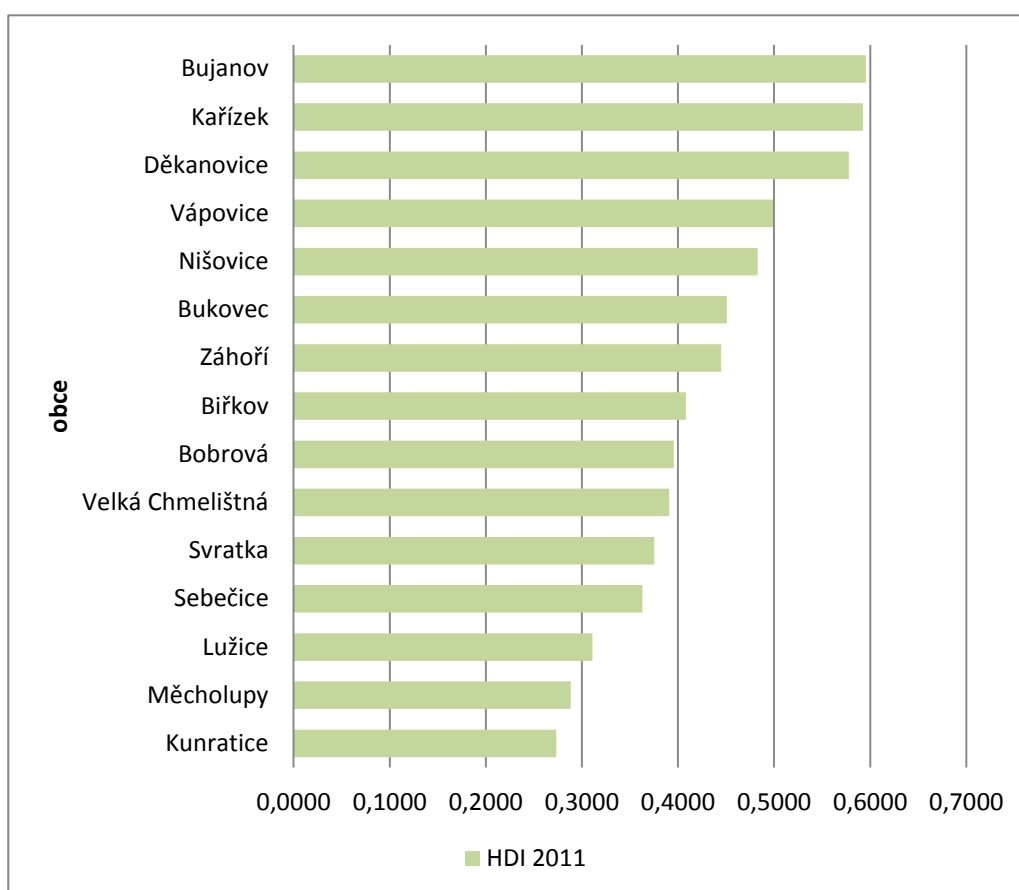


Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 29 zobrazuje konečný výsledek modifikovaného HDI pro obce druhého shluku pro rok 2001. Obec s nejlepší hodnotou HDI je obec Nišovice. V této obci je počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel 9, 18 %, míra nezaměstnanosti je nejnižší v rámci celého shluku, 2,5 % a hrubá míra úmrtnosti je jedna z nejnižších, 4,7 ‰. Druhou a třetí obcí s vysokým lidským potenciálem jsou obce Svratka a Bobrová. Hodnoty jejich jednotlivých indikátorů sice nejsou úplně nejnižší, ale patří v rámci shluku k těm nižším.

Graf 30 ukazuje hodnoty HDI obcí shluku 2 v roce 2011. V průměru si obce pohoršily. Naopak velmi výrazně si polepšila obec Kunratice, která v roce 2001 byla na desátém místě. Její hodnoty v roce 2011 ji přiřadily první místo. Je to především z důvodu nárůstu počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na téměř 13 % a velmi nízké nezaměstnanosti 1,2 % a nízké i hrubé míře úmrtnosti. Druhá obec Měcholupy vykázala dokonce vyšší počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel než první Nišovice, téměř 16 % a nízkou nezaměstnanost i hrubou míru úmrtnosti. Třetí obec je obec Lužice, která v roce 2011 vykazovala 15 % vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, vyšší nezaměstnanost 8,5 % a nulovou hrubou míru úmrtnosti.

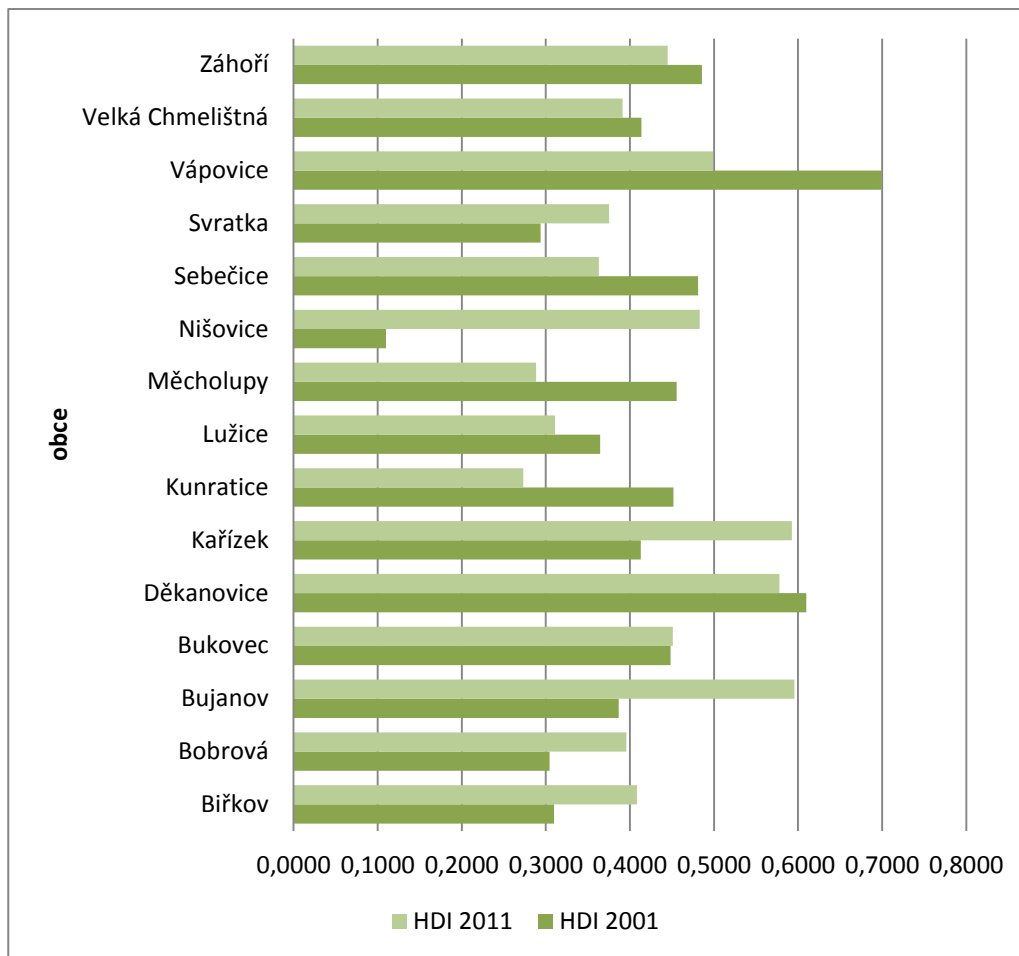
Graf 30 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI 2011



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 31 ukazuje srovnání modifikovaného Human Development Indexu pro druhý shluk v letech 2001 a 2011. V roce 2011 vykazuje lepší hodnoty lidského potenciálu, resp. nižší hodnoty modifikovaného HDI celkem sedm obcí, tedy téměř polovina (47 %).

Graf 31 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI v letech 2001 a 2011

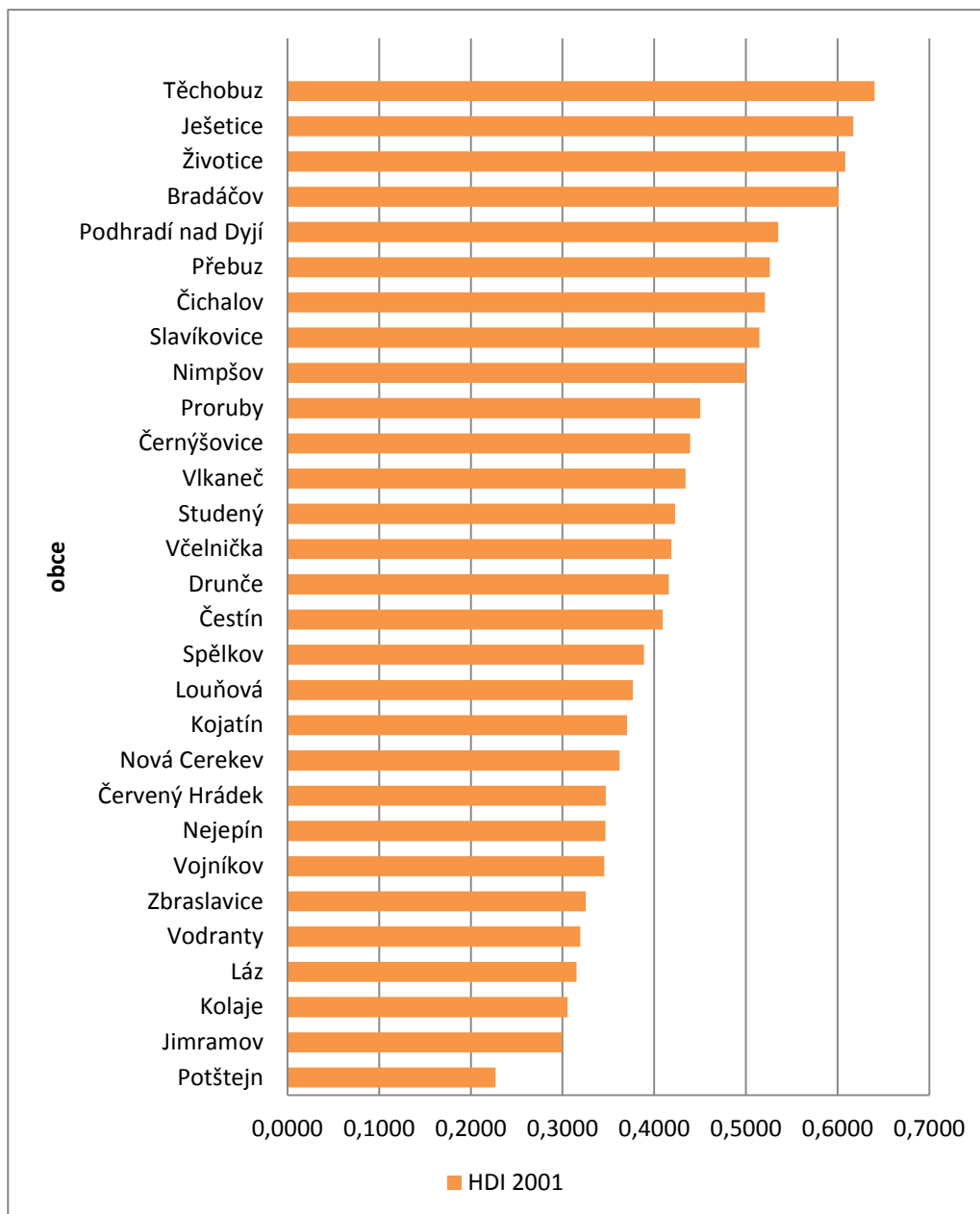


Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

4.3.3 Výpočet HDI pro shluk 3 – přirozeně úbytkové obce

Obce ve třetím shluku jsou nazvány jako přirozeně úbytkové, měly by mít i podobné charakteristiky jako obce ve shluku 2.

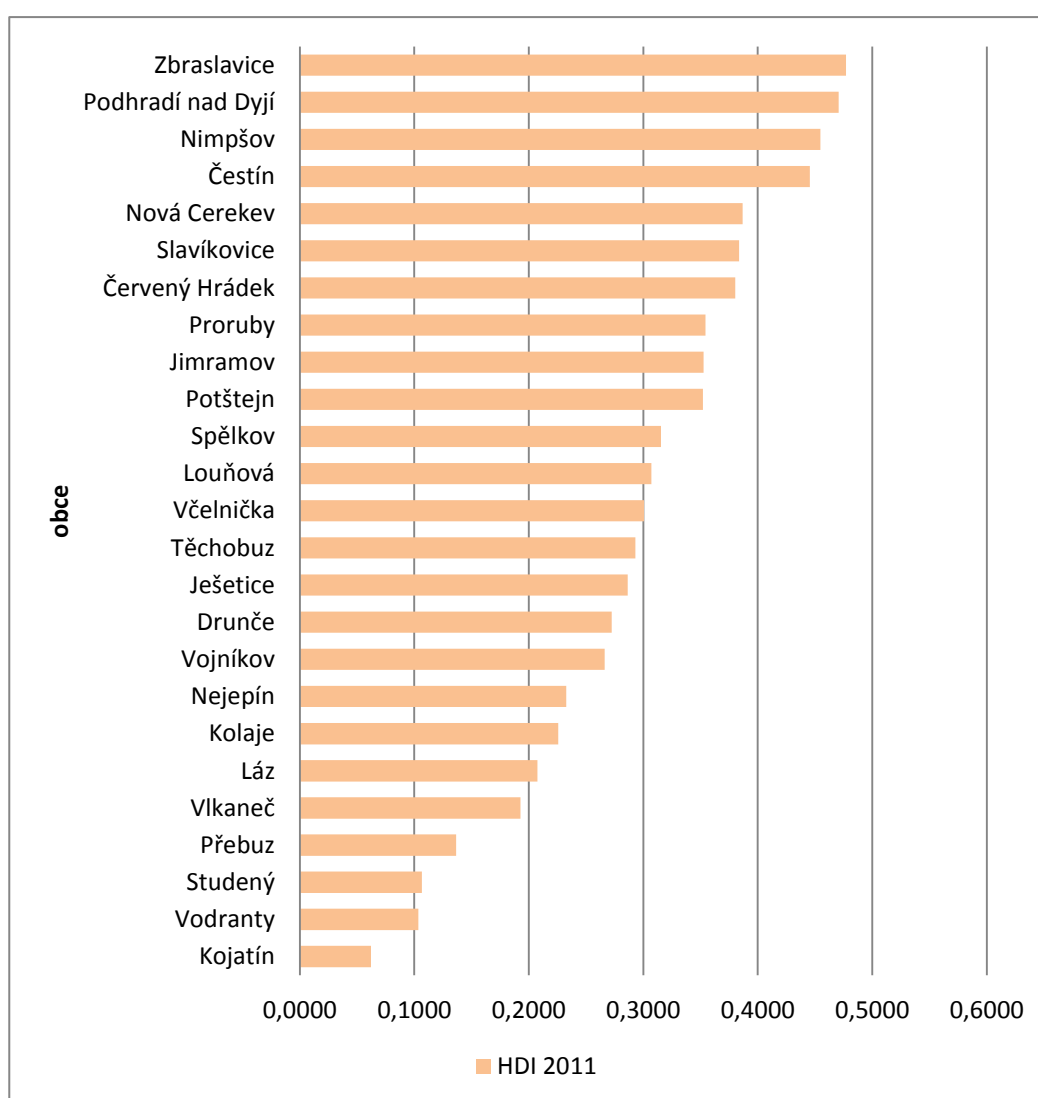
Graf 32 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI 2001



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 32 ukazuje hodnoty HDI v roce 2001. Obec s největším lidským potenciálem je obec Potštejn, jejíž počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel dosahuje 6,5 %, má 6,7 % nezaměstnanost a hrubou míru úmrtnosti 6,7 ‰. Druhou obcí je obec Jimramov s 6,7 % vysokoškoláků, 9 % nezaměstnaností a hrubou mírou úmrtnosti 15,8 ‰. Třetí obcí jsou Kolaje. Ačkoliv nemají vysoké procento vysokoškoláků (pouze 2,5 %) a míra nezaměstnanosti je průměrná – 7,8 %, obec měla v roce 2001 nulovou hrubou míru úmrtnosti, což jí pomohlo k dosažení třetí nejlepší hodnoty lidského potenciálu shluku 3.

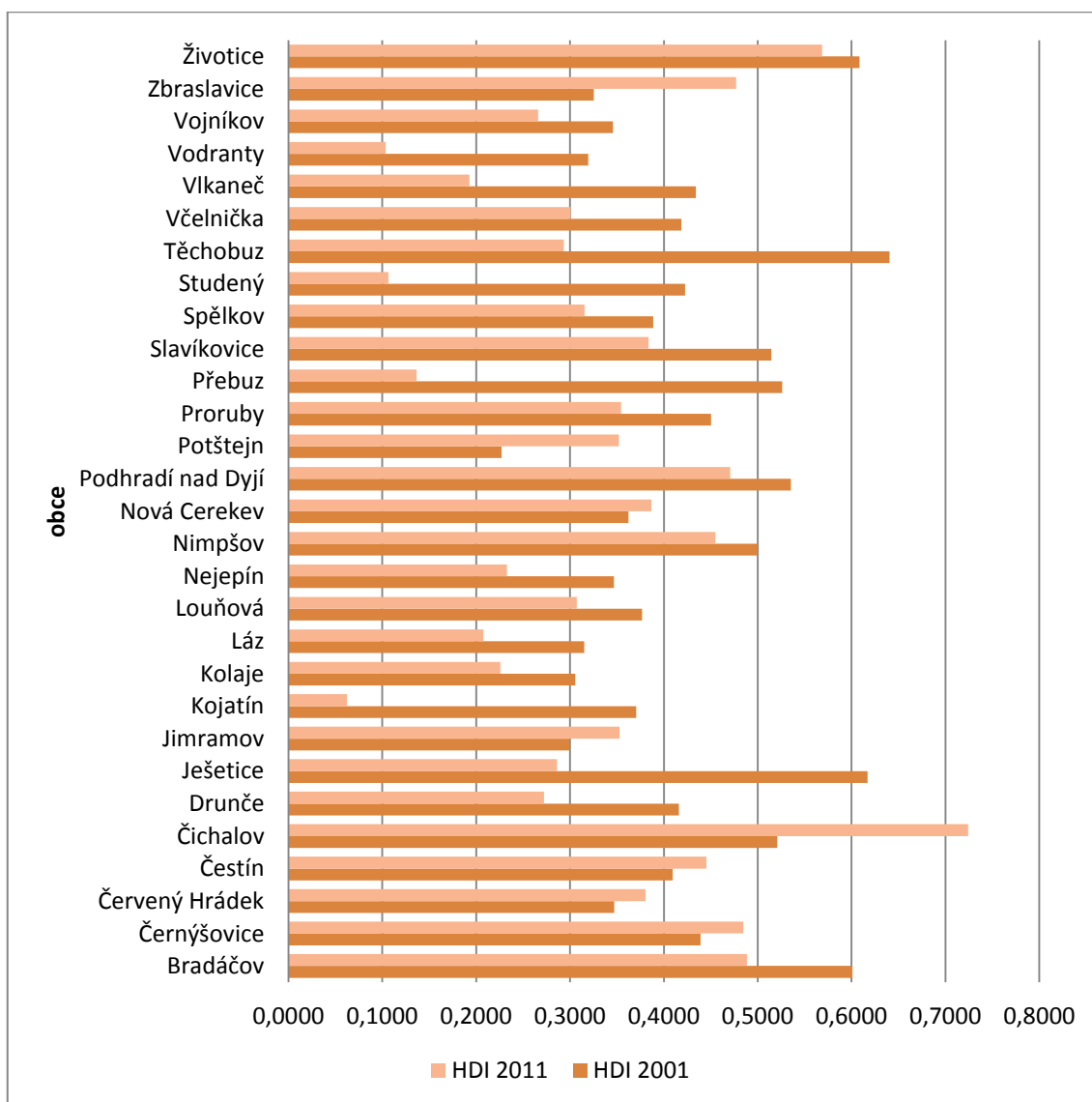
Graf 33 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI 2011



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 33 ukazuje modifikovaný HDI pro shluk 3 pro rok 2011. Nejúspěšnější je obec Kojatín, a to díky 18,2 % vysokoškoláků, 3,3 % nezaměstnaností a nulovou úmrtností. Druhá obec s vysokým lidským potenciálem je obec Vodranty s 16,7 % vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, 2,8 % nezaměstnaností a úmrtností 26,5 %. Třetí nejúspěšnější obcí je Studený. Všechny tři sledované hodnoty patří k těm nižším.

Graf 34 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI v letech 2001 a 2011



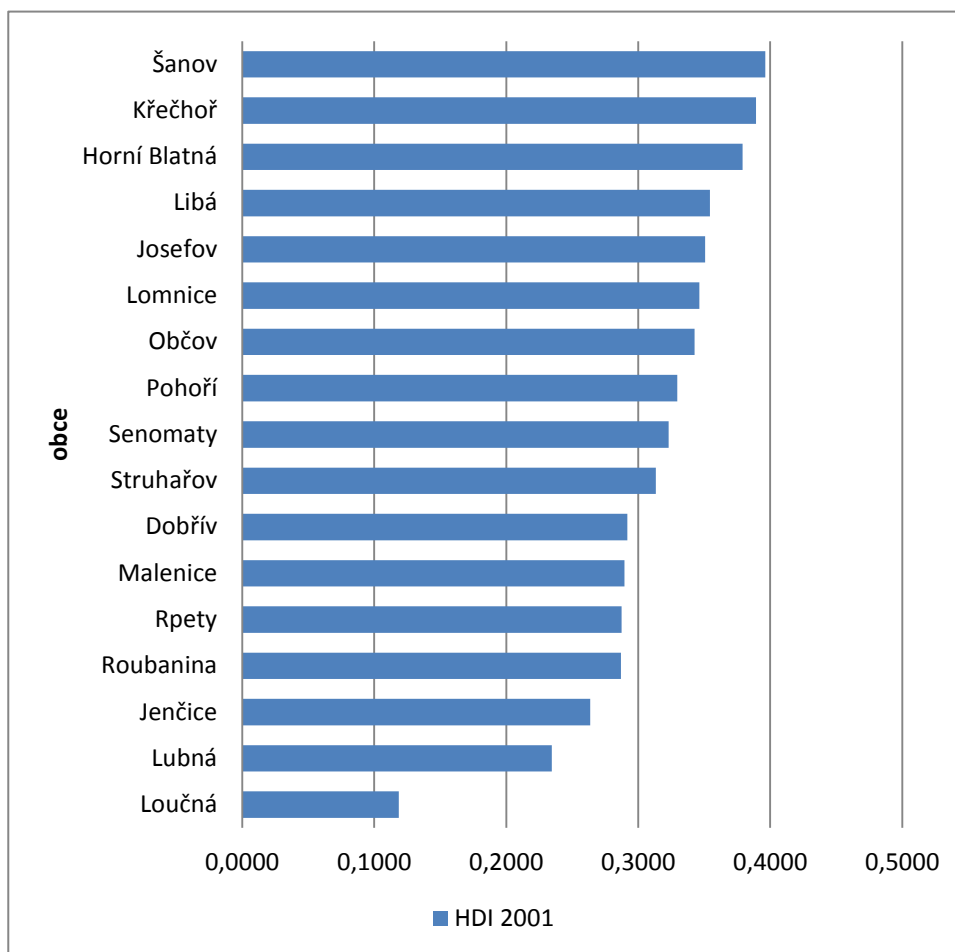
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 34 zobrazuje srovnání modifikovaného Human Development Indexu pro obce ze třetího shluku. V rámci tohoto shluku si obce paradoxně nejvíce polepšily, a to dokonce 21 obcí z 29. 72 % obcí vykazuje v roce 2011 lepší hodnoty oproti roku 2001.

4.3.4 Výpočet HDI pro shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce

Obce zařazené do shluku 4 jsou dle projektu NAZV nazvány jako výrazně migračně ziskové. Měly by tedy vykazovat nejvyšší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, nejnižší míry nezaměstnanosti a hrubé míry úmrtnosti a dosahovat nejlepších hodnot lidského potenciálu, tedy nejnižších hodnot modifikovaného HDI.

Graf 35 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI 2001

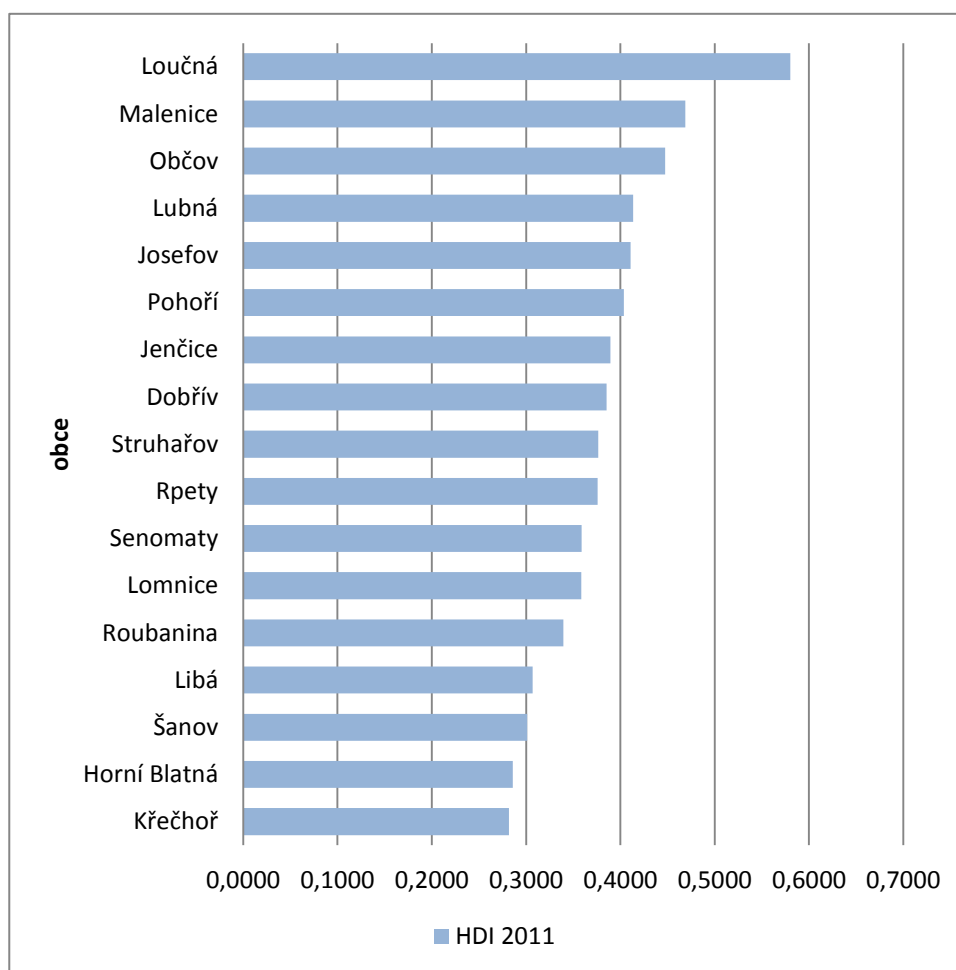


Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 35 ukazuje výsledky modifikovaného HDI pro rok 2001. Obcemi s největším lidským potenciálem jsou Loučná, Lubná a Jenčice. Obec Loučná má nejvyšší zastoupení vysokoškoláků ve shluku (11 %), nejvyšší míru nezaměstnanosti (20 %) a nulovou hrubou míru úmrtnosti. Druhá obec Lubná má třetí nejvyšší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (6 %), 8 % míru nezaměstnanosti a hrubou míru úmrtnosti 4,1 %. Jenčice jsou obcí s druhým nejvyšším zastoupením vysokoškoláků ve

shluku (7,1 %), 8,8 % mírou nezaměstnanosti a hrubou mírou úmrtnosti 12,9 ‰ a v důsledku toho dosáhla třetí nejlepší hodnoty lidského potenciálu.

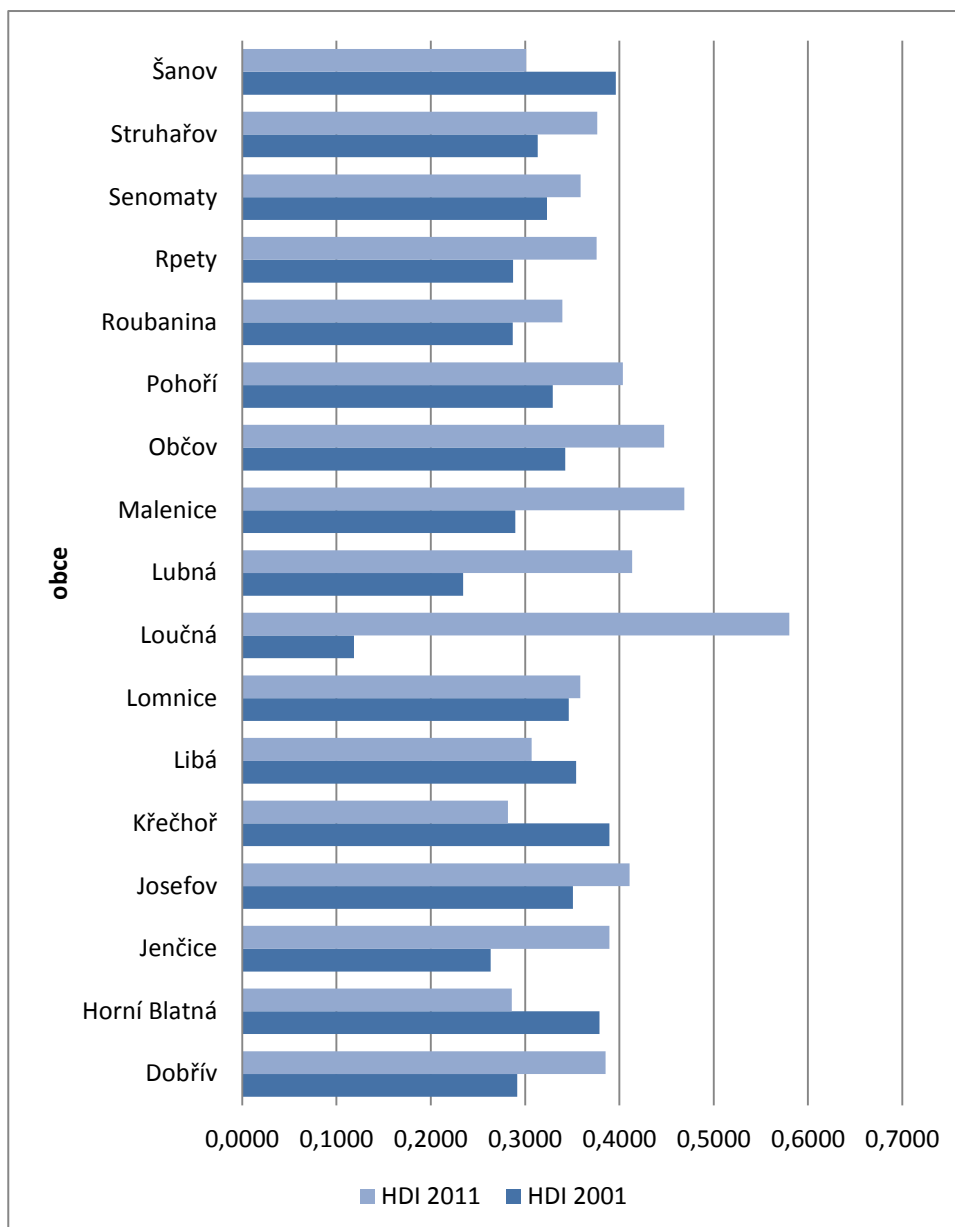
Graf 36 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI 2011



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 36 ukazuje, jak se proměnilo pořadí obcí v případě modifikovaného HDI v roce 2011. Nejvyšší lidský potenciál můžeme nalézt v obci Křečhoř, která má třetí nejvyšší počet obyvatel s vysokoškolským vzděláním, a to 15 %. Míra nezaměstnanosti je v této obci nejnižší v rámci shluku (necelá 4 ‰) a hrubá míra úmrtnosti je 6,9 ‰. Obec Horní Blatná dosáhla druhé nejlepší hodnoty lidského potenciálu. V této obci je opět zastoupeno vysoké procento vysokoškoláků 12,2%, míra nezaměstnanosti je druhá nejnižší 4,9 ‰ a hrubá míra úmrtnosti je nulová. Třetí nejúspěšnější obcí je obec Šanov. Tato obec má v rámci shluku nejvyšší počet (17,9 ‰) vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, nízkou míru nezaměstnanosti (5,9 ‰) a 8,9 ‰ hrubou míru úmrtnosti.

Graf 37 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI v letech 2001 a 2011



Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočet

Graf 37 ukazuje srovnání modifikovaného Human Development Indexu v letech 2001 a 2011. Oproti ostatním si obce v tomto shluku nejméně svůj lidský potenciál vylepšily. Pouze necelá čtvrtina z nich měla v roce 2011 nižší hodnoty než v roce 2001.

4.3.5 Dílčí závěr k výpočtu HDI ve shlucích obcí v letech 2001 a 2011

Dle modifikovaného Human Development Indexu bylo porovnáváno celkem 100 obcí, rozdělených dle jejich celkového přírůstku do 4 shluků – 1 migračně ziskové, 2 migračně ztrátové, 3 přirozeně úbytkové a 4 výrazně migračně ziskové. Dalo by se předpokládat, že obce zařazené do shluku 4, tedy výrazně migračně ziskové, budou dosahovat i nejlepších hodnot lidského potenciálu, tedy v případě normovaného ukazatele, nejnižších hodnot HDI. Obce zařazené do shluku 4 mají příznivou věkovou strukturu, výstavba domů a bytů v obcích tohoto shluku vykazuje nejvyšší hodnoty ze všech porovnávaných. Z těchto charakteristik vyplývá, že i z hlediska vzdělanosti bude tento shluk vykazovat nadprůměrné hodnoty. (FALTOVÁ LEITMANOVÁ, 2012)

Tabulka 4 Srovnání modifikovaného HDI v jednotlivých shlucích

		1: migračně ziskové	2: migračně ztrátové	3: přirozeně úbytkové	4: výrazně migračně ziskové
HDI 2001	min	0,2537	0,1097	0,2271	0,1187
	max	0,5109	0,6993	0,6404	0,3962
	průměr	0,3603	0,4151	0,2271	0,3116
	median	0,3585	0,4137	0,4159	0,3231
HDI 2011	min	0,2603	0,2734	0,0622	0,2819
	max	0,5222	0,5956	0,2662	0,5803
	průměr	0,3763	0,4300	0,0772	0,3815
	median	0,3797	0,4082	0,1647	0,3767

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 4 ukazuje, že v případě hodnot mediánů HDI v roce 2001 opravdu tyto obce dosahují v průměru hodnot nejnižších. Následují obce migračně ziskové, migračně ztrátové a přirozeně úbytkové. V roce 2011 se ale obce dle hodnot mediánů HDI nesrovnaly stejně jako jejich charakteristiky celkového přírůstku. Nejnižších hodnot modifikovaného HDI dosáhly obce ve shluku přirozeně úbytkovém, dále pak obce výrazně migračně ziskové, migračně ziskové a migračně ztrátové. To může být způsobeno několika skutečnostmi. V roce 2008 vypukla světová hospodářská krize a jedním z jejích důsledků byl i nárůst nezaměstnanosti. Byla tedy ovlivněna ekonomická dimenze modifikovaného HDI pro obce. Dalším důvodem může být ovlivnění i dimenze zdraví díky stárnutí populace.

Výsledek v roce 2011 nepotvrzuje hypotézu, že obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o čerpání dotací EU.

4.4 Korelační a regresní analýza

Pro zkoumání závislosti čerpání dotací EU 2007 – 2011 a HDI byla provedena korelační a regresní analýza. Pro každý shluk byla graficky i rovnicí znázorněna závislost závislé proměnné (čerpání dotací z EU) na nezávislé (HDI). Je porovnávána suma dotací z let 2007 – 2011 s údajem HDI z roku 2011. Toto srovnání je možné z toho důvodu, že HDI je výsledkem vývoje uplynulého období, zvláště úmrtnosti a vzdělání. Proto není brána v úvahu jen výše dotací roku 2011 s HDI v roce 2011.

U všech shluků byla použita z důvodu jednoduššího zpracování lineární regresní křivka. Je možné, že při použití logaritmické či polynomické regresní křivky by výsledky byly o trochu přesnější, ale rozdíl by byl naprosto minimální a výsledné rovnice výrazně složitější, což je ostatně vidět i z křivek (viz níže).

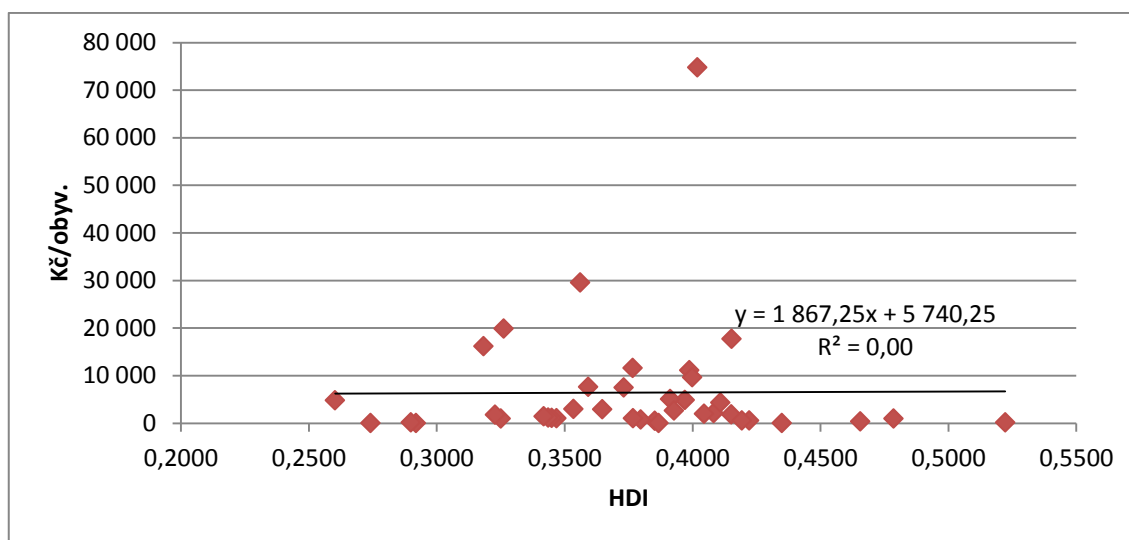
Vzhledem k tomu, že závislá proměnná, kterou je čerpání dotací EU ve sledovaném období, je pozitivní při vyšší hodnotě (čím vyšší dotace v Kč/obyv., tím je obec úspěšnější) a nezávislá proměnná, kterou je HDI, je pozitivní při nižší hodnotě (čím nižší hodnota modifikovaného HDI, tím lepší lidský potenciál), hledáme zápornou korelaci, tedy hodnoty korelace co nejvíce se přibližující -1.¹⁶

¹⁶ Viz metodika disertační práce.

4.4.1 Shluk 1 – migračně ziskové obce

Pro shluk 1 obcí migračně ziskových byla graficky i rovnicí znázorněna závislost závislé proměnné (čerpání dotací EU) na nezávislé (HDI). Graf 38 zobrazuje výsledky. U obcí shluku 1 dosáhl korelační koeficient hodnoty 0,008, regresní rovnice je vyjádřena v grafu. Výsledek korelace je téměř roven nule, to znamená, že hodnoty obou proměnných jsou navzájem nezávislé. Pro doplnění byla korelace spočítána ještě pouze pro nejúspěšnější obce shluku, tedy ty, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyvatele. Korelační koeficient pro ně vyšel 0,492, tzn., že ani pro úspěšné shluky nejsou hodnoty obou proměnných závislé.

Graf 38 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI



Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 5 ukazuje překryv nejúspěšnějších obcí z hlediska dotací a obcí s nejlepším HDI v roce 2011. Kromě jedné obce zde nevidíme žádnou shodu. Nelze tedy říci, že obce shluku 1, které čerpaly největší sumu EU dotací za období 2007 – 2011 v Kč na obyvatele, mají největší lidský potenciál.

Tabulka 5 Srovnání obcí s největší sumou EU dotací na obyvatele a obcí s nejlepší hodnotou HDI

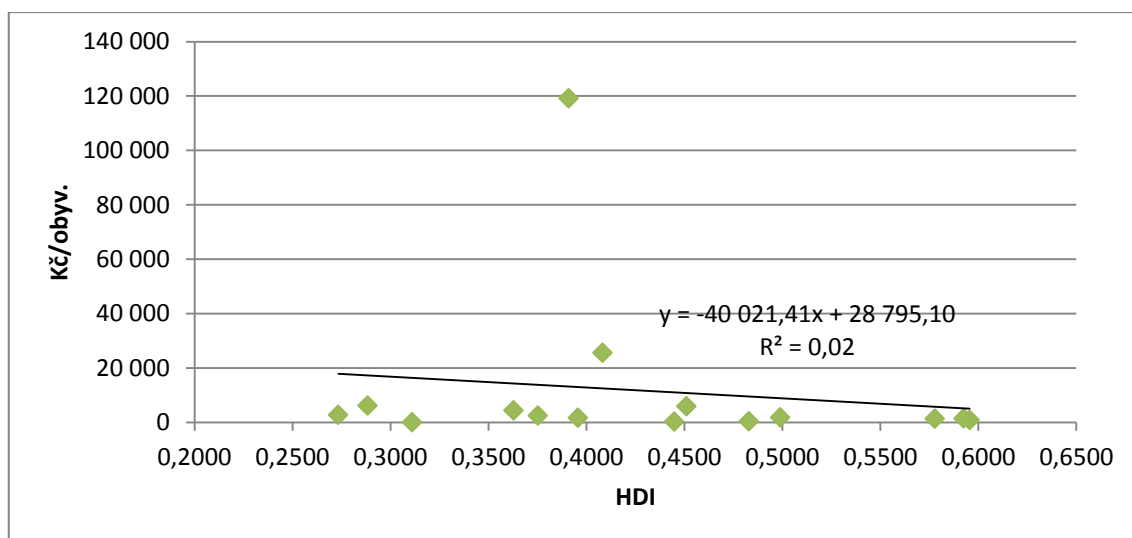
Nejúspěšnější obce dotace/obyv.		Nejlepší HDI	
Dolní Bečva	177726	Jakartovice	0,1012
Žďár	74752	Kozárovice	0,1499
Kořenice	29568	Stráž nad Ohří	0,1525
Zátor	19864	Hazlov	0,1790
Paseka	16127	Zátor	0,2041
Krásná Hora nad Vltavou	11577	Šebetov	0,2107
Dolní Bukovsko	11125	Křešice	0,2126

Zdroj: vlastní zpracování a výpočty

4.4.2 Shluk 2 – migračně ztrátové obce

Pro shluk 2 obcí migračně ztrátových byla graficky i rovnicí znázorněna závislost závislé proměnné (čerpání dotací EU) na nezávislé (HDI). Graf 39 zobrazuje výsledky. U obcí shluku 2 dosáhl korelační koeficient hodnoty -0,138, regresní rovnice a grafické zpracování výsledků je vyjádřeno. Výsledek korelace je záporný, projevuje se tedy záporná korelace, ale její hodnota není tak vysoká, abychom mohli říci, že jsou sledované proměnné závislé. Pro doplnění byla korelace spočítána ještě pouze po nejúspěšnější obce shluku, tedy ty, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyvatele. Korelační koeficient pro ně vyšel -1, tzn., že pro úspěšné shluky jsou hodnoty obou proměnných závislé.

Graf 39 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI

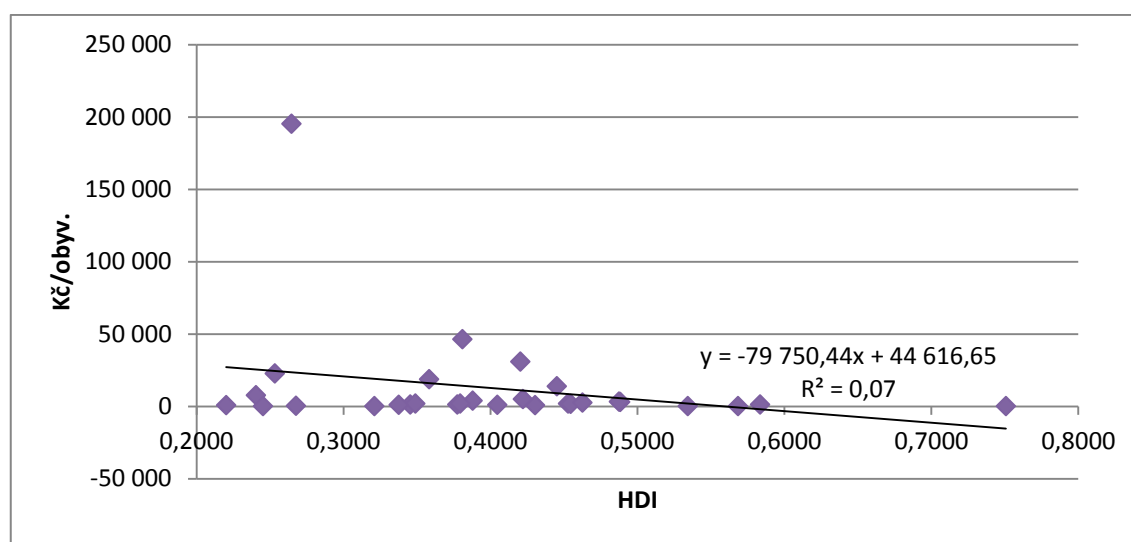


Zdroj: vlastní výpočty

4.4.3 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce

Pro shluk 3 přirozeně úbytkových obcí byla graficky i rovnicí znázorněna závislost závislé proměnné (čerpání dotací EU) na nezávislé (HDI). Graf 40 zobrazuje výsledky. U obcí shluku 3 dosáhl korelační koeficient hodnoty -0,256, regresní rovnice je znázorněna v grafu. Výsledek korelace je záporný, projevuje se tedy záporná korelace, ale hodnota korelace není tak vysoká, abychom mohli říci, že jsou sledované proměnné závislé. Pro doplnění byla korelace spočítána ještě pouze po nejúspěšnější obce shluku, tedy ty, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyvatele. Korelační koeficient pro ně vyšel -0,573, tzn., že pro úspěšné shluky jsou hodnoty obou proměnných závislé.

Graf 40 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI

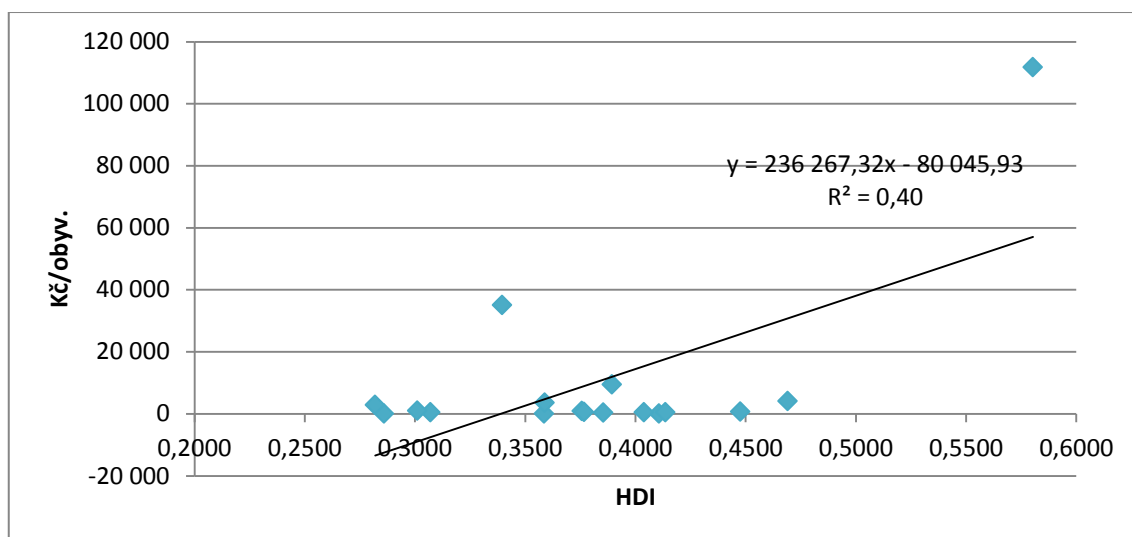


Zdroj: vlastní výpočty

4.4.4 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce

Pro shluk 4 obcí výrazně migračně ziskových byla graficky i rovnicí znázorněna závislost závislé proměnné (čerpání dotací EU) na nezávislé (HDI). Graf 41 zobrazuje výsledky. U obcí shluku 4 dosáhl korelační koeficient hodnoty 0,636 a regresní rovnice je vyjádřena v grafu. Výsledek korelace je kladný, projevuje se tedy tendence ke kladné korelaci, nicméně ani v tomto případě neleží body na regresní křivce, aby bylo možné závislost potvrdit. Navíc kladná korelace by znamenala, že čím má obec nižší lidský potenciál, tím čerpá dotací více, tedy naprostý opak. Pro doplnění byla korelace spočítána ještě pouze po neúspěšnější obce shluku, tedy ty, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyvatele. Korelační koeficient pro ně vyšel 1, tzn. kladná korelace, která znamená, že čím nižší lidský potenciál, tím vyšší dotace z EU, tedy přesný opak.

Graf 41 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI



Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 6 ukazuje překryv neúspěšnějších obcí z hlediska dotací a obcí s nejlepším HDI v roce 2011. Nevidíme žádnou shodu, nelze tedy říci, že obce shluku 4, které čerpaly největší sumu EU dotací za období 2007 – 2011 v Kč na obyvatele, mají největší lidský potenciál.

Tabulka 6 Srovnání obcí s největší sumou EU dotací na obyvatele a obcí s nejlepší hodnotou HDI

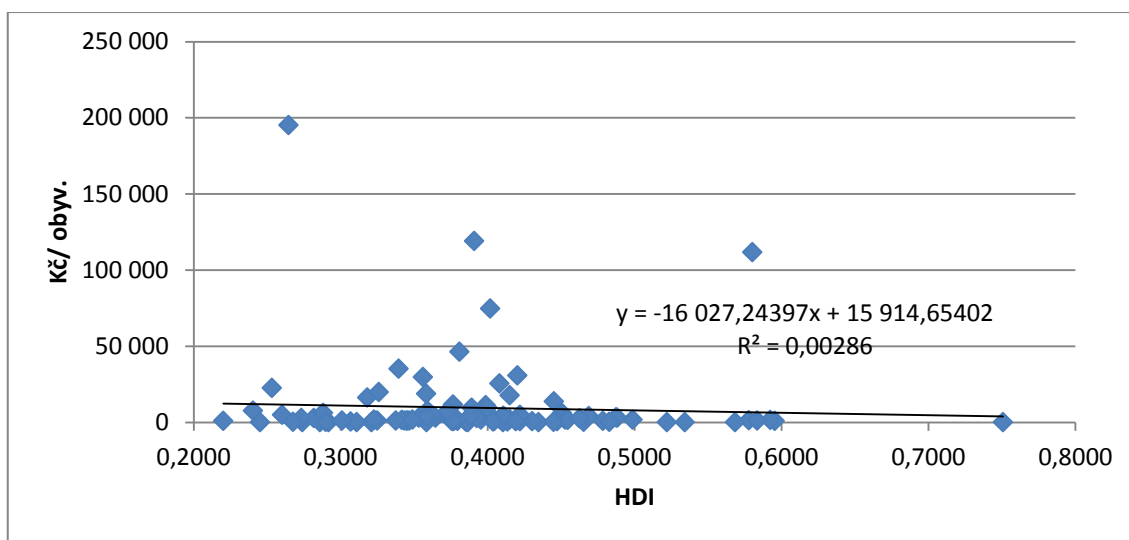
Nejúspěšnější obce dotace/obyv.		Nejlepší HDI	
Loučná	111767	Křečhoř	0,1516
Roubanina	35060	Šanov	0,1516

Zdroj: vlastní výpočty

4.4.5 Dílčí závěr pro korelační a regresní analýzu

Graf 42 zobrazuje výsledky korelační a regresní analýzy pro všech 100 obcí ze všech čtyř shluků. Korelační koeficient dosáhl u všech obcí hodnoty $-0,053$, jde tedy o zápornou korelaci. Její hodnota ale není tak vysoká, abychom mohli říci, že sledované proměnné jsou závislé.

Graf 42 Shluky 1 - 4: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI



Zdroj: vlastní výpočty

Pro doplnění byla korelace spočítána ještě pouze po nejúspěšnější obce shluku, tedy ty, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyvatele. Pro tyto obce vyšel korelační koeficient $0,009$ a sledované proměnné tedy nejsou závislé.

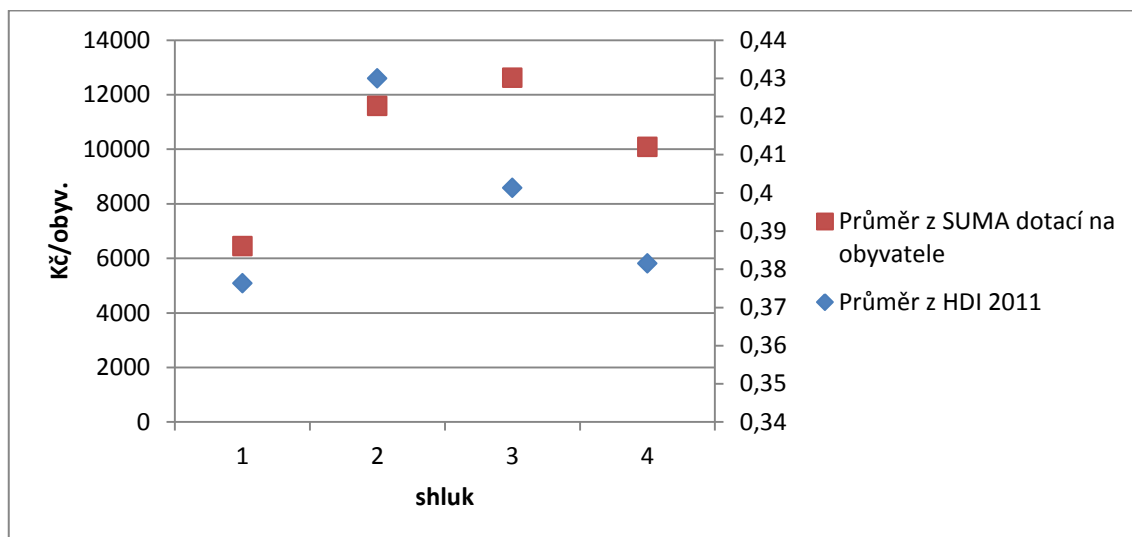
Tabulka 7 Shluk 1 - 4: srovnání průměrných hodnot čerpání dotací EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. a HDI 2011

Popisky řádků	Průměr z HDI 2011	Průměr z SUMA dotací na obyvatele
1	0,376290416	6442,878205
2	0,429961847	11587,42333
3	0,401231486	12618,26621
4	0,381480524	10085,45294
Celkový součet	0,39245636	9624,6602

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 7 je kontingenční tabulkou, ve které jsou porovnané průměrné hodnoty za jednotlivé shluky. Graf 43 pak zobrazuje hodnoty z této tabulky, kde můžeme vidět, jak jsou si shluky v obou průměrných hodnotách (hodnoty čerpání dotací EU 2007 – 2011 a HDI) podobné. Jak je uvedeno v metodice této dizertační práce, v práci je porovnávána suma dotací let 2007 až 2011 a s údajem o HDI z roku 2011. Pro doplnění byla ještě spočítána korelace pouze pro dotace získané v roce 2011 s HDI z roku 2011. Ani zde se neprojevuje záporná korelace, která by potvrdila hypotézu, že vzdělanější obce jsou zároveň obcemi v čerpání úspěšnější, hodnota korelačního koeficientu zde vyšla -0,097.

Graf 43 Shluk 1 - 4: srovnání průměrných hodnot čerpání dotací EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. a HDI 2011



Zdroj: vlastní výpočty

5 Diskuze

V rámci disertační práce bylo analyzováno 100 venkovských obcí vybraných náhodným výběrem, rozdělených do čtyř shluků¹⁷ dle prosperity z pohledu přirozeného nebo migračního přírůstku/úbytku. Soubor obcí byl zkoumán jednak z pohledu čerpání dotací EU za období 2007 – 2011 a také z pohledu lidského potenciálu obcí.

První část disertační práce zkoumala prosperitu obcí¹⁸ a její souvislost s čerpáním dotací EU ve sledovaném období. Tato část testovala hypotézu, že v čerpání dotací jsou obce vymezené jako prosperující³ úspěšnější než obce neprospíjící.

Porovnání mediánu¹⁹ výše dotací a jejich čerpání obcemi z prosperujících shluků potvrzuje hypotézu, že prosperující obce ve zkoumaném desetiletém období²⁰ jsou i dotačně úspěšnější než ty obce, které jsou ve shlucích označených jako demograficky neprospíjící – migračně ztrátové a přirozeně úbytkové. Jako nejúspěšnější v čerpání EU dotací vyšel shluk migračně ziskový, hned poté shluk výrazně migračně ziskový, pak shluk migračně ztrátový a nakonec shluk přirozeně úbytkový.

Druhou zkoumanou oblastí byla analýza lidského potenciálu v obcích. Lidský potenciál byl stanoven jako kombinace počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, míry nezaměstnanosti a hrubé míry úmrtnosti (modifikovaný HDI). Modifikovaný ukazatel HDI byl sledován ve dvou obdobích, a to v roce 2001 a 2011. Lidským potenciálem obcí se zabýval již např. BERNARD (2010), BERNARD A KOSTELECKÝ (2010), SVATOŠOVÁ, KÁBA, (2008), SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ (2006), kteří ale pro své analýzy nepoužili indikátor HDI. Migraci v obcích řešil ROST (2007).

HDI je v současné době velmi populárním indexem. Navzdory tomu, je však i kritizován, a to z několika důvodů. (SAGAR, NAJAM, 1998) Zaprvé nezohledňuje několik dalších složek lidského blahobytu jako např. lidská práva, bezpečnost a politickou participaci. Zadruhé zahrnuje a kvantifikuje možnosti substituce mezi třemi dimenzemi indikátorů, např. pokles předpokládané délky života může být nahrazen

¹⁷ Podrobněji viz FALTOVÁ LEITMANOVÁ, 2012

¹⁸ Viz metodika disertační práce.

¹⁹ V případě porovnávání statistického souboru, který je silně heterogenní, se doporučuje používat medián. (STRÁDALOVÁ, 1997)

²⁰ NAZV č. QI92A023 Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití

růstem hrubého domácího produktu na obyvatele, což někteří vědci označili jako diskutabilní. S tím souvisí i další, třetí kritika, že index lidského rozvoje používá libovolný systém vah jeho tří složek. (RAVALLION, 1997) Za čtvrté je také HDI kritizován za to, že jen srovnává průměrný pokrok a tudíž nebere v úvahu rozdělení lidského rozvoje v rámci země. (SAGAR, NAJAM, 1998)

Výběr HDI pro srovnávání úrovně lidského potenciálu jednotlivých obcí reaguje na jednu z kritik HDI (SAGAR, NAJAM, 1998), která uvádí jako slabinu HDI, že nebere do úvahy jednotlivé územní celky uvnitř zkoumaných států, ale bere stát jako celek. Byla zde snaha navrhnout takové indikátory pro modifikaci HDI na obecní úroveň, aby co nejlépe vyjádřily zvolené oblasti, a bylo je možné poměrně snadno zjistit, ať už přímo hodnoty indikátorů nebo je ze zveřejněných údajů dopočítat.

Vzhledem k tomu, že naději na dožití, která je v klasickém HDI zahrnuta jako indikátor zdraví, nebylo možné pro obce použít, bylo nutné zvolit indikátor jiný. Jako nejvhodnější se jevil indikátor hrubé míry úmrtnosti. (PACÁKOVÁ, MUDROCHOVÁ, 2010) Tento indikátor by mohl být nahrazen také např. průměrným věkem (SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006), který ale nevyjadřuje zdraví v obci, ale pouze věkové složení obyvatel. Vzhledem k možnému zkreslení ukazatele trendem stárnutí populace tento indikátor zvolen nebyl. Další alternativou ukazatele pravděpodobnosti dožití byl index stáří, který ale opět vyjadřuje spíše věkovou strukturu obyvatelstva a vypovídá o stárnutí populace, než o zdraví obyvatel. (SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006) Z tohoto důvodu byla jako indikátor zdraví použita hrubá míra úmrtnosti, neboť v míře úmrtnosti hraje faktor zdraví podstatnou roli (tento aspekt zahrnuje i původní indikátor zdraví z klasického HDI). Jako ještě vhodnější se jeví použití standardizované úmrtnosti, která je přepočtená pro lepší srovnání mezi regiony, ale z důvodu nedostatku relevantních dat tento ukazatel nebylo možné použít. (KUPROVÁ, KAMENICKÝ, 2006)

Za oblast vzdělání byl zvolen počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na populaci 15+. (SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006) Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je častým ukazatelem na evropské úrovni, používaný ve většině statistik. (EUROPEAN COMMISSION:

Educational statistics at regional level, 2013; OECD: Education at a Glance, 2013) Evropská komise využívá pro měření vzdělanosti ještě počet osob se středoškolským vzděláním. Vzhledem k tomu, že Česká republika patří mezi státy s největším zastoupením právě středoškolsky vzdělaných obyvatel, by tento ukazatel nebyl úplně vypovídající.

Evropská unie ve strategickém dokumentu Evropa 2020 zmiňuje podporu vzdělávání a ekonomického růstu jako jeden z klíčových bodů. Cílem strategie je zvýšit počet vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30 – 34 let min. na 40 %. Ačkoliv počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel roste a v současné době se pohybuje kolem 25 %, patří Česká republika mezi země s nejhoršími výsledky v EU. (EURACTIV: ČSÚ: ČR má nedostatek vysokoškoláků a velký rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen, 2012) Alternativním ukazatelem by mohl být např. i index vzdělanosti (PERLÍN, 2012), který ale z výše zmíněných důvodů použit nebyl.

Poslední oblastí v rámci HDI jsou ekonomické podmínky. Do roku 2010 se jako indikátor v klasickém HDI používal HDP na obyvatele v paritě kupní síly. Nejnižší úroveň, na které se hrubý domácí produkt sleduje, je krajská úroveň. Jako zástupné indikátory by na obecní úrovni mohly být použitelné např. míra investic, intenzita podnikatelské aktivity, míra nezaměstnanosti, dluhová služba nebo přijaté dotace. (HŘEBÍK, TŘEBICKÝ, 2007)

POTŮČEK (2002) dokonce stanovil 18 indikátorů, které popisují ekonomickou oblast. Ve většině studií, které se zabývají kvalitou života v České republice, ať už na celém jejím území nebo v rámci menších územních celků (zejm. krajů a okresů), můžeme mezi indikátory ekonomických podmínek najít míru nezaměstnanosti, a proto byla zvolena i v tomto případě. (HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006; POTŮČEK, 2002; HŘEBÍK, TŘEBICKÝ, 2007)

Všech 100 obcí bylo porovnáváno podle modifikovaného HDI v roce 2001 a 2011. Dalo by se předpokládat, že obce zařazené do shluků migračně a výrazně migračně ziskových budou dosahovat nejlepších hodnot lidského potenciálu. V případě porovnání mediánů v roce 2001 tomu tak opravdu je. Nejlepších hodnot dosáhl shluk 4 – výrazně migračně ziskový, pak shluk 1 – migračně ziskový, shluk 2 – migračně ztrátový a shluk

3 – přirozeně úbytkový. V roce 2011 se ale obce podle mediánu (nebo průměru) nesrovnaly stejně. Nejlepších hodnot dosáhly obce ve shluku přirozeně úbytkovém, dále obce shluku 4 výrazně migračně ziskovém. Třetí byly obce shluku 1 migračně ziskové a poslední obce shluku 2 migračně ztrátové. Tyto výsledky mohou být ovlivněny několika skutečnostmi. V roce 2008 vypukla hospodářská a finanční krize a jedním z jejích důsledků byl i nárůst nezaměstnanosti, a tím byla ovlivněna také i ekonomická dimenze modifikovaného HDI. Dalším důvodem může být ovlivnění dimenze zdraví v důsledku stárnutí populace.

Výsledkem druhé části práce je, že neexistuje souvislost mezi prosperitou obce definovanou na základě demografického ukazatele přírůstku obyvatel, a kvalitou lidského potenciálu měřeného modifikovaným HDI.

Ve třetí části disertační práce byla provedena analýza souvislosti lidského potenciálu a sumy dotací EU v Kč/obyv. pomocí korelační a regresní analýzy. Tato analýza testovala o hypotézu, že obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň obce úspěšnější, pokud jde o využívání dotací EU. Zde byla porovnávána suma dotací EU z období 2007 – 2011 v Kč/obyv. s údajem modifikovaného HDI z roku 2011. Toto srovnání časové řady dotací s jednoletým údajem ze statistického šetření je možné z důvodu, že hodnota HDI je výsledkem uplynulého období, zvláště míry úmrtnosti a vzdělání. Tento fakt umožňuje srovnání bodových a intervalových dat

Hodnoty za obce byly podrobeny statistickým testům (korelační a regresní analýza), ze kterých vyplynulo, že v případě rozdělení obcí do shluků dle přirozeného a mechanického přírůstku (nebo úbytku) a porovnání jejich čerpání dotací EU s modifikovaným HDI nemá žádnou souvislost. Nebyla prokázána ani dostatečná, statisticky významná závislost mezi čerpáním dotací EU a lidským potenciálem vyjádřeným modifikovaným HDI. Provedené analýzy závislosti mezi čerpáním dotací a lidským potenciálem v obcích zamítly stanovené hypotézy, tudíž byly hledány další možnosti rozdělení obcí z hlediska HDI a čerpání dotací EU v období 2007 – 2011 a důvody, proč se hypotézy nepotvrdily.

První alternativní variantou bylo rozdělení obcí do jiných skupin, než byly původní shluky. Jako srovnávací hledisko bylo vzato čerpání dotací z EU v období 2007 – 2011

v Kč/obyv. a obce byly podle něj rozděleny do tří skupin. První skupinu tvořily obce, které čerpaly do 1 000 Kč/obyv., druhou ty, které čerpaly 1 000 – 10 000 Kč/obyv. a třetí nad 10 000 Kč/obyv. Ani toto rozdělení však nemělo vliv na zjištěné výsledky, ani v těchto skupinách nebylo možné najít nějaký vztah mezi čerpáním dotací EU a lidským potenciálem²¹.

Tabulka 8 Zastoupení obcí v jednotlivých krajích ČR

Kraj	Počet obcí
Jihočeský kraj	15
Jihomoravský kraj	5
Karlovarský kraj	8
Královéhradecký	6
Liberecký	2
Moravskoslezský	3
Olomoucký	4
Pardubický	1
Plzeňský	7
Středočeský	25
Ústecký	5
Vysočina	16
Zlínský	3

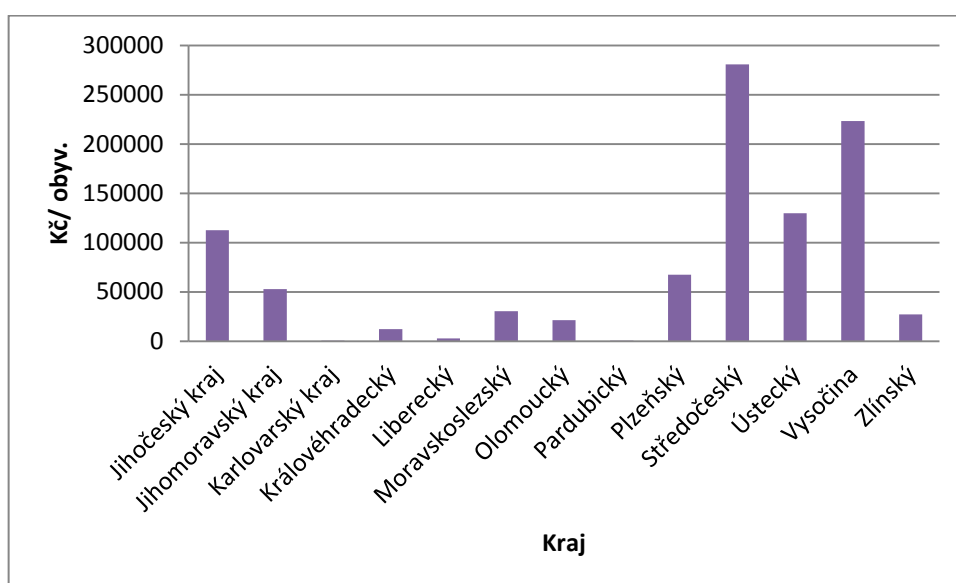
Zdroj: vlastní zpracování

Druhou alternativou bylo rozdělení obcí dle příslušnosti k jednotlivým krajům. Vzhledem k tomu, že 100 obcí zkoumaných v této disertační práci bylo vybráno náhodným výběrem. Tabulka 8 ukazuje jejich nerovnoměrné zastoupení v krajích.

²¹ Výsledky statistických testů jsou uvedeny v příloze 13.5

Graf 44 a Graf 45 ukazují, že mezi jednotlivými kraji existují velké rozdíly v čerpání dotací EU. Karlovarský kraj je zastoupen celkem osmi obcemi (Tabulka 8), což je čtvrtý nejvyšší počet, ale z hlediska čerpaných dotací si tento kraj vedl nejhůře. V rámci sumy dotací za období 2007 – 2011 v Kč/obyv. je druhým nejhorším krajem hned za krajem Pardubickým, který je ale zastoupen pouze jednou obcí. Z hlediska mediánu a průměru je Karlovarský kraj v žebříčku mezi kraji na posledním místě. Důvodem je to, že v tomto kraji se vyskytuje největší počet ze sledovaných obcí, které nečerpaly dotace vůbec žádné.

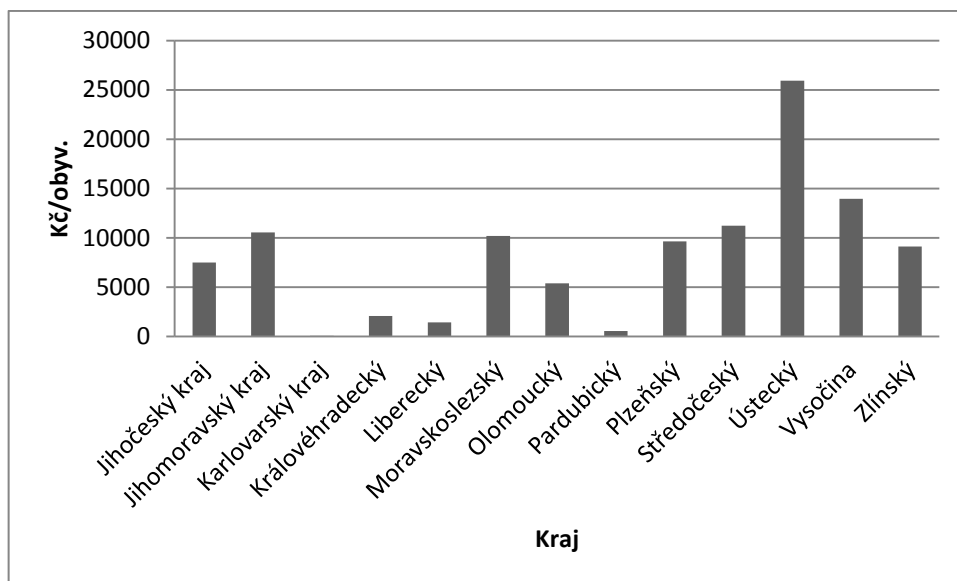
Graf 44 Obce dle příslušnosti ke krajům, suma dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.



Zdroj: vlastní zpracování

Graf 44 zobrazuje obce rozdělené do krajů a je zde porovnávána suma dotací z EU čerpaných za období 2007 – 2011. Toto rozdělení vzhledem k nestejnému zastoupení obcí v jednotlivých krajích není úplně vypovídající, nicméně ne u všech krajů platí, že čím větší počet obcí v kraji, tím vyšší suma dotací v Kč/obyv. Rozdíl je patrný např. u kraje Ústeckého a Královéhradeckého.

Graf 45 Obce dle příslušnosti ke krajům, průměr sumy dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.



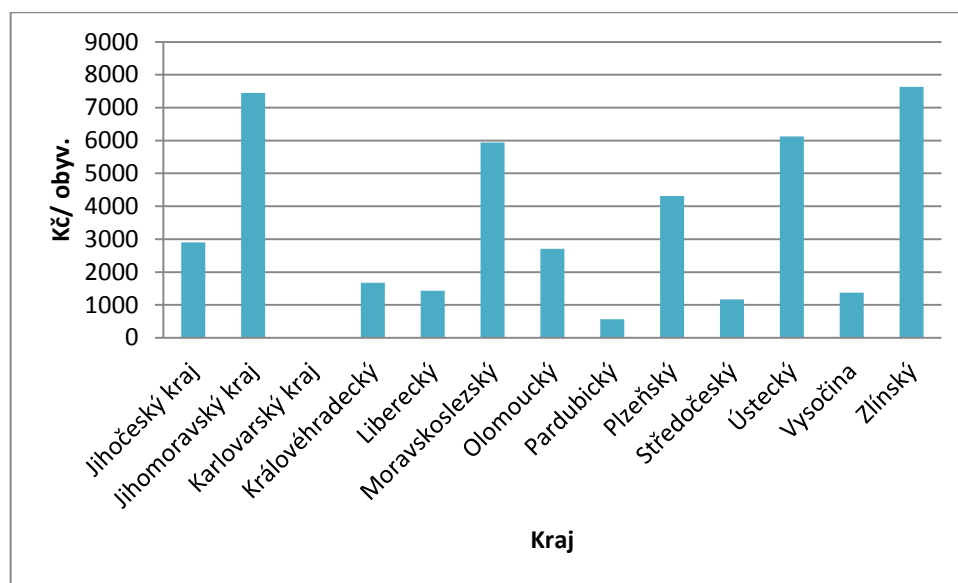
Zdroj: vlastní zpracování

Zajímavější pohled na čerpání dotací ukazují Graf 45 a Graf 46, které ilustrují průměr a medián sumy dotací EU za období 2007 – 2011 v Kč/obyv. Na základě hodnot mediánu, které se pro srovnávání v tomto případě jeví jako nejvhodnější (DVOŘÁK, 2013; STRÁDALOVÁ, 1997), je možné obce v krajích rozdělit do tří skupin. Kraje, které čerpají nad 3 000 Kč/obyv. – Jihomoravský, Moravskoslezský, Plzeňský, Ústecký a Zlínský kraj, kraje, které čerpají alespoň nějaké dotace na obyvatele až do 3 000 Kč/obyv. – Jihočeský Královéhradecký, Liberecký, Olomoucký, Pardubický, Středočeský kraj a Vysočina a jeden kraj, jehož medián sumy dotací EU za období 2007 – 2011 v Kč/obyv. je nulový, což je kraj Karlovarský. Tento kraj se od ostatních liší tím, že má největší procento sledovaných obcí (75 %), které nečerpaly dotace vůbec žádné.

Důvodů, proč obce v některých krajích nečerpaly dotace z EU žádné, může být několik. Prvním důvodem může být čerpání v programovacím období 2004 – 2006. V případě, že obce v tomto období dotace čerpaly, mohly již ve sledovaném programovacím období splácet úvěry a z tohoto důvodu byly ve sledovaných letech 2007 - 2011 „finančně vyčerpané“. Bohužel vzhledem k tomu, že údaje za toto období nebyly sledovány, není možné zjistit, které obce v minulém programovacím období dotace čerpaly.

V rámci dodatečného šetření bylo zjištěno, že některé obce (např. Čichalov, Horní Blatná, Milotice nad Bečvou a Hlavatce) čerpaly až v pozdějších letech 2012 a 2013, ale vzhledem k chybějícím údajům nelze konstatovat, že všechny nečerpající obce ve sledovaném období čerpaly v letech pozdějších. (FALTOVÁ LEITMANOVÁ, 2012)

Graf 46 Obce dle příslušnosti ke krajům, medián sumy dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.



Zdroj: vlastní zpracování

U nově rozdělených obcí do skupin dle příslušnosti k jednotlivým krajům byla provedena také analýza závislosti čerpaných dotací v Kč/obyv. a hodnoty modifikovaného HDI v těchto nově utvořených skupinách obcí. Tabulka 9 zobrazuje výsledky. V osmi krajích ze sledovaných třinácti vyšla korelace záporná, která by znamenala, že čím má obec lepší lidský potenciál, tím čerpá dotací více. Ale vzhledem

k velmi malému počtu jednotlivých obcí v krajích není výsledek úplně vypovídající, v Pardubickém kraji dokonce nebylo možné korelaci vypočítat, neboť je zastoupena pouze jednou obcí.

Tabulka 9 Korelace dotace EU v Kč/obyv. a HDI

Kraj	Korelace EU dotace v Kč/obyv. a HDI
Jihočeský	-0,645
Jihomoravský	0,006
Karlovarský	-0,144
Královéhradecký	-0,582
Liberecký	-1
Moravskoslezský	-0,109
Olomoucký	-0,632
Pardubický	--
Plzeňský	-0,563
Středočeský	0,115
Ústecký	0,926
Vysočina	-0,103
Zlínský	0,339

Zdroj: vlastní výpočty

Nejúspěšnější obce, které čerpaly nad 10 000 Kč/obyv., byly také podrobeny analýze z hlediska politické příslušnosti jejich starostů a vedení obce. Důvodem bylo zjištění, zda dotační prostředky nezískaly obce, jejichž starostové jsou členy politické strany, která je ve vedení kraje, což by mohlo ovlivnit jejich přístup k dotacím. Tabulka 10 ukazuje, že v téměř 90 % nejúspěšnějších obcí je starosta nezávislý, z čehož vyplývá, že ani v tomto případě nebyla zjištěna žádná souvislost.

Tabulka 10 Vítězné politické strany ve volbách 2006 a 2010 v nejúspěšnějších obcích

Obec	Dotace v Kč/obyv.	HDI 2011	Politická strana volby 2010	Politická strana volby 2006
Těchobuz	195184	0,1066	SNK	SNK
Dolní Bečva	177726	0,3335	SNK	SNK
Velká Chmelištná	119116	0,3120	SNK	SNK
Loučná	111767	0,5013	SNK	SNK
Žďár	74752	0,3531	SNK	SNK
Drunče	46182	0,2724	SNK	SNK
Roubanina	35060	0,2084	SNK	SNK
Louňová	30805	0,3071	SNK	SNK
Kořenice	29568	0,2568	SNK	SNK
Bířkov	25512	0,3766	SNK	SNK
Vojníkov	22613	0,1036	SNK	SNK
Zátor	19864	0,2041	SNK ED	SNK ED
Zbraslavice	18684	0,2662	ODS	ODS
Paseka	16127	0,2168	SNK	SNK
Červený Hrádek	13667	0,3805	SNK	SNK
Krásná Hora nad Vltavou	11577	0,2913	SNK	SNK
Dolní Bukovsko	11125	0,3383	ODS	ODS

Zdroj: vlastní výpočty

Ze všech provedených analýz je patrné, že neexistuje žádná statisticky významná závislost mezi čerpáním dotací EU a lidským potenciálem vyjádřeným v této práci jako kombinace vzdělanosti, zdraví a ekonomických podmínek. Český venkov je natolik specifický a jedinečný, že je na jeho potenciál třeba nahlížet komplexně a brát do úvahy

všechny faktory (ekonomické, kulturní a populační faktory, polohu, vybavenost, lidský a sociální kapitál), které jej ovlivňují.

Analýza HDI na úrovni obcí však ukázala, že malé územní celky také nejsou pro zkoumání dle HDI příliš vhodné. Ne všechny relevantní indikátory na úrovni obcí nesledují a je nutné hledat zástupné indikátory, které nebývají až tak vhodné a také proto, že existuje celá řada faktorů, které obce ještě dále ovlivňují (poloha, vzdálenost od větších měst, migrace, atd.). Pro srovnání se lépe jeví srovnání regionů NUTS 3, krajů. (HUMLETOVÁ, CUDLÍNOVÁ, 2013; PETRÁCH, HUMLETOVÁ, 2013; PETR, 2008; SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006).

6 Závěr

Disertační práce, Strategie regionálního rozvoje a rozvoje venkova podporované EU a jejich uplatnění v ČR, byla zaměřena na zhodnocení souvislosti mezi prosperitou obce (z hlediska přírůstku obyvatel ve zkoumaném desetiletém období) a čerpáním dotací z Evropské unie. Dílčím cílem bylo zjistit, jaký vliv má lidský potenciál na čerpání dotací z fondů EU.

V praktické části disertační práce bylo 100 náhodně vybraných obcí rozdělených do čtyř skupin dle přirozeného nebo mechanického přírůstku obyvatel podrobena analýze čerpání dotací z EU v období 2007 – 2011. V této části se potvrdila hypotéza, že prosperující obce jsou v čerpání úspěšnější než obce neprosperující.

Dále byl pro těchto 100 obcí vypočten modifikovaný HDI, Tato část práce zjišťovala, zda obce prosperující mají zároveň vyšší lidský potenciál. Z výsledků vyplynulo, že v roce 2001 skutečně prosperující obce měly zároveň vyšší lidský potenciál, ale v roce 2011 již nikoliv.

Na závěr byla zjišťována závislost čerpání dotací z EU v období 2007 – 2011 a modifikovaným HDI, která testovala hypotézu, že obce s vyšší kvalitou lidského potenciálu jsou zároveň úspěšnější, pokud jde o využívání dotací. Tato hypotéza se nepotvrdila a ani dodatečné analýzy nepotvrdily žádnou statisticky významnou závislost mezi čerpáním dotací EU a lidským potenciálem analyzovaných obcí.

Existuje celá řada vědeckých prací zaměřených na výzkum determinant regionálního rozvoje. (PERLÍN, 2012, 2008; ŽÍTEK, KUNC, TONEV, 2006; SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006) Přínos této disertační práce lze spatřovat v tom, že přináší nový pohled na obce. Práce testuje vztah prosperity obcí a čerpání dotací EU a vztah prosperity s lidským potenciálem vyjádřeným modifikovaným HDI. Samostatným přínosem je pojetí HDI, jednak z hlediska metodologie, a také v jeho úpravě pro úroveň obcí. Tato úprava bude využita a podrobněji rozpracována v další vědecko-výzkumné činnosti. Námětem další práce je i provedení kvalitativní analýzy prostřednictvím řízených rozhovorů se starosty vybraných obcí, od kterých bylo vzhledem k rozsahu práce upuštěno.

Výstupy z této práce budou využity při pedagogické práci v předmětu Regionální ekonomika pro veřejnou správu na Ekonomické fakultě JU v Českých Budějovicích a v předmětu Regionální management na Vyšší odborné škole při Střední škole obchodu, služeb a podnikání a Vyšší odborné škole v Českých Budějovicích.

7 Summary

The Doctoral dissertation, the Strategy of Regional Development and Rural Development supported by the EU and their implementation in the Czech Republic, was focused on the evaluation of a link between prosperity of a municipality (in terms of population growth in the ten-year period examined) and drawing subsidies from the European Union. A sub-goal of this Doctoral dissertation is to analyse the impact of human potential of municipalities on drawing of EU funds.

In the practical part of the Doctoral dissertation 100 randomly selected municipalities, divided into four groups according to natural or mechanical population growth, were analysed in terms of drawing EU subsidies during the period 2007 – 2011. In this part, the hypothesis that the prosperous municipalities are more successful in drawing money from EU funds than the unprofitable municipalities was confirmed.

Further, for these 100 municipalities there was calculated the modified HDI. This part of the Doctoral dissertation examined whether the thriving municipalities have higher human potential. The results showed that in 2001 the prosperous municipalities had also greater human potential, but it was no longer true in the year 2011.

In conclusion there was measured the dependence between drawing of EU subsidies in the period 2007 - 2011 and the modified HDI, which tested the hypothesis that municipalities with higher quality of human potential are also more successful when it comes to the use of subsidies. This hypothesis was not confirmed and additional analysis did not confirm any statistically significant relationship between drawing of EU subsidies and the human potential of the analysed municipalities.

There are many scientific papers aimed at the investigation of the determinants of regional development. (PERLÍN, 2012, 2008; ŽÍTEK, KUNC, TONEV, 2006; SVATOŠOVÁ, KÁBA, 2008; HRABÁNKOVÁ, SVATOŠOVÁ, BOHÁČKOVÁ, 2006) The contribution of this Doctoral dissertation can be seen in the fact that it brings a new perspective on the municipality. The dissertation tests the relationship between prosperity of municipalities and drawing of EU subsidies and relation between prosperity and human potential expressed by the modified HDI. A separate benefit is

the concept of HDI – adjusted for the municipalities' level. This adjustment will be used in further scientific research area. The subject of further work is also a qualitative analysis through structured interviews with mayors of selected villages, from which was due to the scope of the work was abandoned.

The results of this work will be used from a practical point of view - in the pedagogical work in the course of Regional Economy of Public Administration at the Faculty of Economics, University of South Bohemia in České Budějovice and in the course of Regional Management at the High school of business and services and the Higher vocational school in České Budějovice.

8 Návaznost na grantové projekty

Dílčí část disertační práce byla zpracována na základě výsledků výzkumů prováděných v návaznosti na problematiku řešenou v rámci následujících grantových projektů:

- projekt NAZV QI 92A023 „Venkovský prostor – prostor pro žití nebo dožití? (Modelové strategie venkovského prostoru)“;
- projekt GA JU 029/2011/S „Institucionální přístupy k regionálnímu rozvoji“.

9 Seznam odborné literatury

ASCHBACHER, D. (2005). *Managing Effective Interlocal Economic Development Networks*. Dostupné na www:

http://www.niu.edu/pub_ad/28E/doc/ashbacher_edfull_report.pdf

ATKINSON, A. B. (1970). On The Measurement of Inequality. *Journal of Economic Theory*, 2 (3). 244-263.

BECKER, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with special reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.

BERNARD, Josef (Ed.). (2010). *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva. Sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

BERNARD, J., & Kostelecký, T. (2010). „Statistická analýza rozvinutosti malých obcí a jejích faktorů.“ In Bernard, Josef (ed.) *Endogenní rozvojové potenciály malých obcí a místní samospráva. Sociologické studie*. (s. 27-64) Praha: Sociologický ústav AV ČR.

BIČÍK, I., & JANČÁK, V. (2001). České zemědělství po roce 1990. In *Geografie*. (s. 209-221) Praha: Česká geografická společnost.

BLAŽEK, J. (2001). Velké firmy a subjekty progresivního terciéru jako aktéři regionálního rozvoje. In M. Hampl (Ed.) *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. (s. 227-249) Praha: Přírodovědecká fakulta UK.

BLAŽEK, J. (2002). Local government finances in the Czech Republic as a framework for local development: 12 years of trial and error approach. In *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 37 (2), 157-173.

BLAŽEK, J., & UHLÍŘ, D. (2002). *Teorie regionálního rozvoje : nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Karolinum, 2002.

BLAŽEK, J. (2003). Forthcoming accession: an outline of impacts in the sphere of regional development and regional policy in the Czech Republic. *European Spatial Research and Policy*, 10 (1), 27-47

BLAŽEK, J., & CSANK, P. (2007). Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? *Czech Sociological Review*, 43 (5), 945-965.

BLOTEVOGEL, H. H. (2000). Zum Konjunktur der Regiondiskurse. *Informatiionen zur Raumentwicklung*, 9 (10), 491-506.

BOHÁČKOVÁ, I., ANTOUŠKOVÁ, M., BROŽOVÁ, I., ČERVENÁ, G., HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., MALÁ, Z., & K. TOMŠÍK (2011). *Finanční podpora zemědělství a regionálního rozvoje - vybrané aspekty*. Praha: Powerprint Praha.

BOHÁČKOVÁ, I., & HRABÁNKOVÁ, M. (2008). *Strukturální politika EU*. Praha: Nakladatelství C. H. BECK.

BOHATOVÁ, Z., HUMLEROVÁ, V., PÁRTLOVÁ, P. (2011). Komparace kvality života Jihočeského a Nitranského kraje. In Schwarcz, P. & Magáthová, V. *Determinanty kvality života na vidieku*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.

BOURDIEU, P. & PASSERON J. - C. (1970). *La Reproduction: éléments pour une théorie du système d'enseignement*. Paris: Minit.

BOURDIEU, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. London: Cambridge University press.

BOURDIEU, P. (1986). The forms of capital. In RICHARDSON, J. (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241-258). New York, Greenwood.

BRUNTÁL.NET: STŘEDISKOVÁ SOUSTAVA OSÍDLENÍ (2006). Dostupné na www: <http://www.bruntal.net/2004092705-strediskova-soustava-osidleni>

COE, N. & HESS, M. (2011). Local and regional development: a global production network approach. In PIKE, A., RODRIGUEZ-POSE, A., & TOMANEY, J. *Handbook of Local and Regional Development* (s. 128-138). Abingdon: Routledge.

COLEMAN, J. (1988). Social capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94 (1), 95-120.

COULOMBE, S., TREMBLAY, J. F. and MARCHAND, S. (2004). *Literacy Scores, Human Capital and Growth across Fourteen OECD Countries*. Ottawa: Statistics Canada, 2004.

CUDLÍNOVÁ, E., HUMLEROVÁ, V., FALTOVÁ LEITMANOVÁ, V., KLUFOVÁ, R., ROLÍNEK, L. & JÍLEK, M. (2012). Rural Development in Terms of Economic Support (Case study from CR). In *Research Papers: Local And Regional Economy in Theory and Practice*.

CZSO : OBECNÉ POZNATKY K VYMEZENÍ VENKOVA (2008). Dostupné na www:

[http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/a85182107b9b2cabc1256f510051477f/5b0dc580eadf5212c125741f00277f80/\\$FILE/13-81n308a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/a85182107b9b2cabc1256f510051477f/5b0dc580eadf5212c125741f00277f80/$FILE/13-81n308a1.pdf)

CZSO: VARIANTY VYMEZENÍ VENKOVA A JEJICH ZOBRAZENÍ VE STATISTICKÝCH UKAZATELÍCH V LETECH 2000 – 2006 (2006). Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/1380-0>

ČERMÁK, Z. (2001). Vývoj migrační mobility v 90. letech v ČR. In Hampl, M. (ed.) *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie* (s. 87-98). Praha: Přírodovědecká fakulta UK.

DASGUPTA, P. (2001). *Human Well-being and the Natural Environment*. Oxford: Oxford University Press.

DENÍK: MALÉ OBCE, NECHCEME BÝT VESNIČKAMI STŘEDISKOVÝMI (2012). Dostupné na www: <http://m.denik.cz/denik/c/male-obce-nehceme-byt-vesnickami-strediskovymi.html>

DENÍK VEŘEJNÉ SPRÁVY: STRUKTURA VÝDAJŮ OBCÍ (2001). Dostupné na
www: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=222414>

DOSTÁL, P., & HAMPL, M. (2002). Regional Development in the Czech Republic: specific and general tendencies. In Domanski, R. (ed.) *Cities and Regions in Enlarging European Union* (s. 129-149). Warszawa: Polish Academy of Sciences.

DVOŘÁK, P. [2013]. Základy statistického vyhodnocování výsledků Dostupné na
www:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bYE3ZT9yfEEJ:cit.vfu.cz/biologie/CvFaFstatistika.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

EAGRI: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA 2007 – 2013 (2012). Dostupné na www:
<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/>

EURACTIV: ČSÚ: ČR má nedostatek vysokoškoláků a velký rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen. (2012). Dostupný na www: <http://www.euractiv.cz/obchod-a-export0/clanek/csu-cr-ma-nedostatek-vysokoskolaku-a-velky-rozdil-v-zamestnanosti-muzu-a-zen-010139> 01.08.2012

EUROPEAN COMMISSION: STRUCTURE OF EU BUDGET (2011). Dostupné na
www: http://ec.europa.eu/budget/explained/budg_system/structure/struct_en.cfm

EVROPSKÁ KOMISE: POLITIKA ROZVOJE VENKOVA V OBDOBÍ 2007 – 2013 (2006). Dostupné na www http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_cs.htm

EVROPSKÁ KOMISE: TYPOLOGIE VENKOVA A CÍLE (2013). Dostupný na
www: http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/improving-implementation/typologies-and-targeting/cz/typologies-and-targeting_cz.cfm

FALTOVÁ LEITMANOVÁ, I. A KOL. (2012). *Venkov jako místo pro život*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

FALTOVÁ LEITMANOVÁ, I., CUDLÍNOVÁ, E., JÍLEK, M., KLUFOVÁ, R., & ROLÍNEK, L. (2009). Vymezení venkova jako primární východisko pro adekvátní

řešení jeho rozvoje. In *Acta Universitatis Bohemiae Meridionales: vědecký časopis pro ekonomiku, řízení a obchod*, 2009 (3), 45-56.

FÁZIKOVÁ, M. & MILOTOVÁ, B. (2010). Metodologické a metodické přístupy k meraniu kvality života vo vidieckych obciach“. In: *Acta regionalia et environmentalica*, 7 (1).

FIALA, T. (2006). Spolupráce obcí - prvek lokální demokracie a efektivní nástroj samosprávy. In *Forum Statisticum Slovaca*, 2 (4), 44-49.

FORGEARD, M. J. C. ET AL. (2011). Doing the right thing: measuring wellbeing for public policy. In *International Journal of Wellbeing*, 1 (1), 79-106.

GENNAIOLI, N. LA PORTA R., LOPEZ-DE-SILANES, F., & SHLEIFER, A. (2013). Human Capital and Regional Development. In *The Quarterly Journal of Economics*, 128 (1), 105-164

GRIMM, M., HARTTGEN, K., KLASSEN, S., & MISSELHORN, M. (2008). A Human Development Index by Income Groups. In *World Development*, 36 (12), 2527-2546.

HOLMAN, R. (2004). *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. Praha: C. H. Beck.

HORIZONS : WHAT IS WELLBEING?, GOVERNMENT OF CANADA (2011).
Dostupné na www: <http://www.horizons.gc.ca/doclib/2011-0086-eng.pdf>

HRABÁNKOVÁ, M. (1999). *Strukturální fondy*. Praha: Institut výchovy a vzdělávání Mze ČR.

HRABÁNKOVÁ, M., & VOSEJPKOVÁ, M. (2002). *Regionální management*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.

HRABÁNKOVÁ, M., SVATOŠOVÁ, L., & BOHÁČKOVÁ, I. (2006). *Vybrané diagnostické metody pro sledování regionálního rozvoje*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.

HŘEBÍK, Š., & TŘEBICKÝ, V. (2007). *Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce. Zrcadlo místní udržitelnosti*. Praha: EnviConsult.

HUČKA, M. (2008). Vznik a příčiny územních nerovností. In *Working Papers: Regionální disparity*. Ostrava, Vysoká škola báňská.

HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M. & ŠEVČÍKOVÁ, A. (2008). *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Praha: Česká zemědělská univerzita.

HUMLEROVÁ, V., CUDLÍNOVÁ, E. (2013). Index lidského rozvoje a udržitelný rozvoj. In DUŠEK, J. & GREGOR, J. (Eds.) *Udržitelný rozvoj IV. - Regionální politika a udržitelný rozvoj Evropské unie v programovacím období 2007-2013 a perspektivy rozvoje 2014-2020*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií.

HUMLEROVÁ, V. (2012). Rozvoj venkovských obcí podporovaný EU? In *INPROFORUM JUNIOR Řízení malých a středních podniků* (211 – 219). České Budějovice: Jihočeská univerzita.

HUMLEROVÁ, V., & PÁRTLOVÁ, P. (2012). Nové výzvy regionální a strukturální politiky pro připravované období 2014 – 2020 se specifikací na region NUTS 2 Jihozápad. In *Littera Scripta*, 5 (2).

HUMLEROVÁ, V., & PÁRTLOVÁ, P. (2011). Budoucnost kohezní politiky EU v programovacím období 2014 – 2020 a její vliv na rozvoj venkova. In *Inproforum 2011 Globální ekonomická krize - regionální dopady* (s. 164-173). České Budějovice: Jihočeská univerzita.

HUMLEROVÁ, V. (2011). Regional and rural development strategy supported by the EU and their application in the Czech Republic. In Bumbalová, M., & Lázárová, E. (Eds.) *The International Conference of PhD. Students (YR NET) - Social, Economics and Legal Aspects in Regional Development*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita.

HUSÁK, J. (2005). Znalosti a jejich aplikace při realizaci trvale udržitelného rozvoje venkovských oblastí. s 535-537. In *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XIV*, (s. 535-537). Praha: Česká zemědělská univerzita.

ILLNER, M. (2003). Thirteen years of reforming sub-national government in the Czech Republic.“ In: KERSTING, N., & VETTER, A. (Eds.). *Reforming Local Government in Europe* (s. 261-282). Opladen: Leske+Budrich.

ILLNER, M. (2006). Velikost obcí, efektivita jejich správy a lokální demokracie. Pp. 15-26 In VAJDOVÁ, Z., ČERMÁK, D., & MICHAL ILLNER. *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního řízení v roce 1990*, s. 15-26). Praha: Sociologický ústav AV ČR.

HUMAN DEVELOPMENT REPORTS: INTERNATIONAL HUMAN DEVELOPMENT INDICATORS (2013). Dostupné na [www: http://hdr.undp.org/en/statistics/](http://hdr.undp.org/en/statistics/)

JANČÁK, V., CHROMÝ, P. MARADA, M., HAVLÍČEK, & T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010). Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. In *Geografie*, 115 (2), 207-222.

JEŽEK, J. (2008). Regiony – jejich typologie a význam. In WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. A KOL. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde.

JÍLEK, M. (2008). *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer.

JOHNSTON, R., GREGORY, D. ET AL. (2009). *The Dictionary of Human Geography*. West Sussex : John Wiley and Sons Ltd.

JÜPTNER, P. A KOL. (2007). *Evropská lokální politika*. Praha: ve spolupráci s Institutem politologických studií FSV UK, 2007.

KOLEKTIV AUTORŮ. (2008). *Lisabonská smlouva: konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky.

KOLEKTIV AUTORŮ (1908). *Ottova encyklopedie obecných vědomostí*. Dostupné na www: <http://archive.org/stream/ottvslvknknauni25ottogoog#page/n139/mode/2up>

KUTSCHERAUER, A.; HUČKA, M. & SUCHÁČEK, J. (2009). Teorie, metodologie a klasifikace regionálních disparit: výzkumná studie. In *WD-55-07-1 Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace*. Ostrava: VŠB – Technická univerzita.

KUZNETS, S. (1933). National income. In SELIGMAN, E. & JOHNSON, A. (Eds.), *Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 2. New York: Macmillan.

KUZNETS, S. (1934). National income 1929-1392. *Senate document No. 124*, 73rd US Congress.

LEONARDI, R. (1995). Regional Development in Italy: Social Capital and the Mezzogiorno. In *Oxford Review of Economic Policy*. Oxford University Press, 11 (2), 165-79.

MAHÉ, P. L. & ORTALO-MAGNÉ, F. (1999). Five proposals for a European model of the countryside. In *Economic Policy*, 14 (28), 87-131.

MAIER, G., & TÖDLING, F. (1997). *Regionálna a urbanistická ekonomika: Teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. Bratislava: Elita.

MAJEROVÁ, V. (2003). *Český venkov 2003, situace před vstupem do EU*. Praha: Česká zemědělská univerzita.

MAJEROVÁ, V. (2005). *Český venkov 2005: rozvoj venkovské společnosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita.

MARCOU, G. (Ed.) (2002). *Regionalization for development and accession to the European Union: a comparative perspective*. Budapest: Open Society Institute.

MASOPUST, Z. (1999). *EU – Agenda 2000* Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 1999.

MCGILLIVRAY, M. (1991). The Human Development Index: Yet Another Redundant Composite Development Indicator. In *World Development* , 19 (10), 1461-1468.

MEDERLY, P., TOPERCER, J., & NOVÁČEK, P. (2004). *Indikátory kvality života a udržitelného rozvoje – kvantitativní, vícerozměrný a variantní přístup*. Praha: Univerzita Karlova.

MIKROREGIONY A MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY (2008). Dostupné na [www](http://www.mvcr.cz/clanek/mikroregiony-a-mistni-akcni-skupiny.aspx):
<http://www.mvcr.cz/clanek/mikroregiony-a-mistni-akcni-skupiny.aspx>

MINCER, J. (1958). Investment in Human Capital and Personal Income Distribution. In *Journal of Political Economy*, 66 (4), 281-302.

MINCER, J. (1981). Human Capital and Economic Growth. In *NBER Working Paper Series*, Working Paper No. 803.

MMR: PROGRAMY A DOTACE (2010). Dostupné na [www](http://www.mmr.cz/Programy-a-dotace):
<http://www.mmr.cz/Programy-a-dotace>

MMR : STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY NA ROKY 2007-2013 (2008). Dostupný na [www](http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na): <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>

DENÍK OBCE: MODEL VÝKONU SOUDOBÉ VEŘEJNÉ SPRÁVY (2009). Dostupné na [www](http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6364525): <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6364525>

MORRIS, D. M. (1979). *Measuring the condition of the world's poor: the psychical quality of life index*. New York: Pergamon Press.

MORSE, S. (2003). Greening The United Nation's Human Development Index? In: *Sustainable Development*, 11 (4), 183-198.

MV: Absorpční kapacita (2011). Dostupné na [www](http://www.osf-mvcr.cz/slovník/absorpcni-kapacita): <http://www.osf-mvcr.cz/slovník/absorpcni-kapacita>

MF: NÁVRH NOVELY O ROZPOČTOVÉM URČENÍ DANÍ, MINISTERSTVO FINANCÍ (2011). Dostupné na www: http://www.mfcr.cz/.../Prezentace_2011_Novy-model-sdilenych-dani-pro-obce...%E2%80%8E

NOORKBAKSH, F. (1998). A Modified Human Development Index. *World Development*, 26 (3) 517-528.

MMR: O MINISTERSTVU PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2012). Dostupné na www: <http://www.mmr.cz/getdoc/930c8c00-9458-48c2-b11b-76bfd0bd8105/Ministerstvo>

OECD (2001). *The well-being of Nations: the role of human and social capital*. Paris.

OECD (2002). *Education Policy Analysis*. Paris.

OECD (2006). *The New Rural Paradigm – Policies and Governance*. Paris.

OECD (2009). *Regional Typology*. Paris.

OECD (2011). *Education at a Glance*. Paris.

PACÁKOVÁ, V., & MUDROCHOVÁ, J. (2010) Modelování úmrtnosti pro potřeby důchodového zabezpečení. In *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D, Faculty of Economics and Administration*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

PAVLÍNEK (2004). Regional development implications of FDI in Central Europe. In *European Urban and Regional Studies*, 11 (1), 47-70.

PAXTON, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. In *American Journal of Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press.

PEKOVÁ, J. (2004). *Hospodaření a finance územní samosprávy*. Praha: Management Press.

PĚLUCHA A KOL. (2006) *Rozvoj venkova v programovacím období 2007–2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: IREAS.

- PĚLUCHA, M., VIKTOROVÁ, D., & BEDNAŘÍKOVÁ, Z. (2009). Možnosti nastavení efektivní politiky pro rozvoj venkova v Evropské unii. In *Acta Oeconomica Pragensia*, 5.
- PERLÍN, R. (2003). Typologie venkova. In MAJEROVÁ A KOL. *Český venkov 2003 – Situace před vstupem do EU* (s. 113–120). Praha: PEF ČZU a CR EDIT.
- PERLÍN, R. (1996). Problematika organizace státní správy a samosprávy. In. HAMPL M. A KOL. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice* (s. 315-332). Praha: Přírodovědecká fakulta.
- PERLÍN, R. (2008). *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Dostupné na www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>
- PETR, O. (2008). *HDI nebo alternativní ukazatele na regionální úrovni na příkladu ČR* (Diplomová práce). Dostupný na www: http://is.muni.cz/th/99592/esf_m/Ondrej_PETR_-_HDI__nebo__alternativni_ukazatele__na_regionalni_urovni_na_prikladu_CR.pdf
- PETRÁCH, F., & HUMLEROVÁ, V. (2013, in press). Impacts of the Economic Crisis on the Regional Economic Disparities (Case of the Czech Republic) In *International Journal of Arts and Sciences*.2013 (1).
- PETRÁCH, F., HUMLEROVÁ, V., & PÁRTLOVÁ, P. (2012). Vývoj obecních rozpočtů při ekonomické krizi v období 2007 – 2010 na příkladu regionu NUTS 3 Jihočeského kraje. In *Littera Scripta*, 5 (1).
- PIKE, A., RODRIGUEZ-POSE, A., TOMANEY, J., TORRISI, G., & TSELIOS, V. (2012). Income inequality, decentralisation, and regional development in Western Europe. In *Environment and Planning*, 44 (6), 1278-1301.
- PILEČEK, J. (2010). Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. In *Geografie*, 115 (1), 64-77.

POTŮČEK, M. (2003). Zpráva o lidském rozvoji. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?. In *Zpráva o lidském rozvoji. Odkud přicházíme, co jsme, kam jdeme?*. Praha: MJF.

PUTNAM, R. (1995). „Bowling Alone: America’s Declining Social Capital“ s. 65-78. In *Journal of Democracy*, 6 (1).

PROVAZNÍKOVÁ, R. (2009). *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing.

TRANSPARENCY: PRŮVODCE KOMUNÁLNÍMI ROZPOČTY (2008). Dostupné na www: http://www.transparency.cz/doc/kr_pruvodce2008.pdf

ÚZPI: PŘEHLED O FINANČNÍCH ZDROJÍCH PRO MĚSTA A OBCE – NÁRODNÍ DOTACE A DOTACE Z EU (2010). Dostupné na www: <http://www.infovenkov.cz/default.asp?ch=597&typ=1&val=94019&ids=3781>

RANIS, G., STEWART, F., & RAMIREZ, A. (2000). Economic Growth and Human Development. *World Development*, 28 (2), 197-219.

EVROPSKÁ UNIE: REGIONÁLNÍ POLITIKA (2007). Dostupné na www: http://europa.eu/pol/reg/index_cs.htm

OECD: REGIONAL DEVELOPMENT (2012). Dostupné na www: <http://www.oecd.org/regional/regionaldevelopment/>

RODRÍGUEZ-POSE, A. (2013). *Do Institutions Matter for Regional Development?* *Regional Studies*, Vol. 47, Iss. 7, 2013. ISSN 0034-3404.

ROST, M., & ČERMÁKOVÁ, A. (2008). Identifikace socio-ekonomických faktorů ovlivňujících mobilitu občanů venkova v jihočeském kraji. In *Acta regionalia et environmentalica 1, Nitra Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae*, s. 23-28.

SAGAR, A. D., & NAJAM, A. (1998). The human development index: a critical review. In *Ecological Economics*, 25 (3), 249-264.

SEN, A. (1999). *Commodities and Capabilities*. Cambridge: Oxford University Press.

- SEN, A. (1976). Poverty: An Ordinal Approach To Measurement. *Econometrica*, 44 (2), 219-231.
- SKOKAN, K. (2004). *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava, Repronis.
- SLEPIČKA, A. (1981). *Venkov a/nebo město, Lidé/sídla/krajina*. Praha: nakladatelství Svoboda.
- STANTON, E. A. (2007). *The Human Development Index: A History*. Massachusetts: Political Economy Research Institute.
- STEJSKAL, J., & KOVÁRNÍK, J. (2009). *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, 2009.
- SUMMERS, R., & HESTON, A. (1984). Improved International Comparisons of Real Product and Its Composition 1950-1980. In *Review of Income and Wealth* (30).
- STRÁDALOVÁ, J., & KUBÁTOVÁ, K. (1997). *Vybrané kapitoly ze statistiky I*. Praha, Karolinum
- SVATOŠOVÁ, L. (2003). Zdroje informací a možnosti analýz rozvojového potenciálu regionů. In *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XII*. Praha: Česká zemědělská univerzita.
- SVATOŠOVÁ, L. (2005). Rozvojový potenciál regionů a možnosti kvantifikace jeho využití. In *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XIV*. Praha: Česká zemědělská univerzita.
- SVATOŠOVÁ, L. (2007). Lidské zdroje jako předpoklad regionálního rozvoje. In *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 157-162.
- SVATOŠOVÁ, L. & KÁBA, B. (2008). Možnosti posouzení faktorů determinujících regionální rozvoj v České republice. In *Acta regionalia et environmentalica* 5 (1), 1-5.
- SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA (2012). Dostupné na [www: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd](http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd)

SZIF: PROGRAM ROZVOJE VENKOVA ČESKÉ REPUBLIKY NA OBDOBÍ 2007-2013 (2010). Dostupné na www:

https://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/eafrd/1180428724933.pdf

NOBEL PRIZE: THE SVERIGES RIKSBANK PRIZE IN ECONOMIC SCIENCES IN MEMORY OF ALFRED NOBEL (2013). Dostupné na www: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1998/

TOMEŠ, J. (2001). Současné tendence vývoje regionální diferenciacie ekonomiky v Evropě.“ In HAMPL, M. (Ed.) *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie* (s. 169-189.). Praha: Přírodědecká fakulta UK..

UNDP (2013). Human development report 2013 the rise of the south: human progress in a diverse world. New York: United Nations Development Programme.

UNDP (2010). *Human Development Report*. New York, Oxford University Press.

UNDP (1990). *Human Development Report*. New York: Oxford University Press.

UNIVERZITA KARLOVA. (1996). *VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK I. : A – O*. Praha: Karolinum, 1996.

UNIVERZITA KARLOVA. (1996). *VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK II. : P – Ž*. (1996) Praha: Karolinum.

ÚSTAVA ČR (1992). Dostupné na www:

<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

VAN DETH, J. W. (2003). „Measuring Social Capital : Orthodoxies and Continuing Controversies.“ s. 79-92. In *Journal of Social Research Methodology*, 6 (1).

VAN DETH, J. W. (2008). Measuring social capital. In CASTIGLIONE, D., VAN DETH, J. W., & WOLEB, G. (Eds) *The Handbook of Social Capital* (s. 150-176). Oxford: Oxford University Press.

VĚŽNÍK, A. (1993). Agriculture in former Czechoslovakia before and after 1990. In *Scripta Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis*, 23, 97-106. Brno: Masarykova univerzita.

VĚŽNÍK, A. (1995). Geographical aspects of the transformation of agriculture of the Czech republic. In *Scripta Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis*, 25, 119-129. Brno: Masarykova univerzita.

VITURKA, M. (2010). Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky. In *Geografie*, 115 (2), 131-143. Praha: Přírodovědecká fakulta UK.

WHAT IS LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT (LED)? (2011). Dostupné na <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/EXTLED/0,,contentMDK:20185186~menuPK:399161~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:341139,00.html>

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. A KOL. (2008). *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde.

WOKOUN, R. (2010). Teoretické a metodologické přístupy k výzkumu regionální konkurenceschopnosti. In *Geografie pro život ve 21. století Geografie pro život ve 21. století* (s. 561-565). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.

ZÁKON Č. 129/ 2000 SB., O KRAJÍCH (2000). Dostupné na http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49297&l_nr=129~2F2000~20Sb.&l_name=o~20kraj~C3~ADch~20~28~20kraj~C3~A9~20z~C5~99~C3~ADzen~C3~AD~20~29&fulltext=&nr=&part=&name=o~20kraj~C3~ADch&rpp=15

ZÁKON Č. 128/ 2000 SB., O OBCÍCH (OBEČNÍ ZŘÍZENÍ) (2000). Dostupné na [www: http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html)

ZÁKON Č. 147/ 2000 SB., O OKRESNÍCH ÚŘADECH (2000). Dostupné na [www: http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb00147](http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb00147)

ZÁKON Č. 248/ 2000 SB., O PODPOŘE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE (2000).

Dostupné na www: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/701?l=248/2000

ZÁKON Č. 139/ 2002 SB., O POZEMKOVÝCH ÚPRAVÁCH A POZEMKOVÝCH ÚŘADECH (2002). Dostupné na www:

http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=53325&l_nr=139~2F2002~20Sb.&l_name=o~20pozemkov~C3~BDch~20~C3~BAprav~C3~A1ch~20a~20pozemkov~C3~BDch~20~C3~BA~C5~99adech&fulltext=139~2F2002~20Sb.&nr=&part=&name=&rpp=15

ZÁKON Č. 243/ 2000 SB., O ROZPOČTOVÉM URČENÍ DANÍ (2000). Dostupné na www:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49560&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20rozpo~C4~8Dtov~C3~A9m~20ur~C4~8Den~C3~AD~20dan~C3~AD&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>

ŽÍTEK, V., KUNC, J., TONEV, P. (2006). *Vybrané indikátory regionální konkurenceschopnosti a jejich vývoj*. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti České ekonomiky.

10 Seznam grafů

Graf 1 Rozdělení finančních prostředků pro Program rozvoje venkova podle os.....	34
Graf 2 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy I	36
Graf 3 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy II.....	38
Graf 4 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy III.....	39
Graf 5 Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivá opatření Osy IV	41
Graf 6 Shluk 1 - Migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.....	94
Graf 7 Shluk 1 – Migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv., bez extrémů	98
Graf 8 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 - 2011 v Kč/obyv.....	99
Graf 9 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí	100
Graf 10 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.....	102
Graf 11 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv. bez extrémů	104
Graf 12 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.	105
Graf 13 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí.....	106
Graf 14 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.....	108
Graf 15 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv. bez extrémů	112
Graf 16 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.	113
Graf 17 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU jako % rozpočtu	114
Graf 18 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv.....	115
Graf 19 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 – 2011 celkem dle jednotlivých obcí v Kč/obyv., bez extrémů	117
Graf 20 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU v jednotlivých letech 2007 – 2011 celkem v Kč/obyv.	118
Graf 21 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU jako % rozpočtu obcí	119
Graf 22 Dotace EU 2007 – 2011 ve všech shlucích dohromady, dle jednotlivých let v Kč/obyv.....	120
Graf 23 Dotace EU v jednotlivých shlucích, celkem za roky 2007 - 2011 v Kč/obyv.	121
Graf 24 Dotace EU v jednotlivých shlucích, průměr za roky 2007 – 2011 v Kč/obyv.	122
Graf 25 Dotace EU v jednotlivých shlucích, medián za roky 2007 – 2011 v Kč/obyv.	122

Graf 26 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI 2001	126
Graf 27 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI 2011	128
Graf 28 Shluk 1 – migračně ziskové obce: HDI v letech 2001 a 2011.....	130
Graf 29 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI 2001	131
Graf 30 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI 2011	132
Graf 31 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: HDI v letech 2001 a 2011	133
Graf 32 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI 2001	134
Graf 33 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI 2011	135
Graf 34 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: HDI v letech 2001 a 2011	136
Graf 35 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI 2001	138
Graf 36 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI 2011	139
Graf 37 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: HDI v letech 2001 a 2011	140
Graf 38 Shluk 1 – migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI	144
Graf 39 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI	146
Graf 40 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI	147
Graf 41 Shluk 4 – výrazně migračně ziskové obce: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI	148
Graf 42 Shluky 1 - 4: Dotace EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. v závislosti na HDI.....	150
Graf 43 Shluk 1 - 4: srovnání průměrných hodnot čerpání dotací EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. a HDI 2011	151
Graf 44 Obce dle příslušnosti ke krajům, suma dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.	157
Graf 45 Obce dle příslušnosti ke krajům, průměr sumy dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.	158
Graf 46 Obce dle příslušnosti ke krajům, medián sumy dotací 2007 - 2011 v Kč/obyv.	159

11 Seznam obrázků

Obrázek 1 Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí	30
Obrázek 2 NUTS 3 - Kraje v České republice.....	44
Obrázek 3 NUTS 2 - Regiony soudržnosti v České republice	45
Obrázek 4 Fiskální federalismus v ČR	51
Obrázek 5 Průměrné údaje o sdílených daních.....	53
Obrázek 6 Druhové rozdělení příjmů	55
Obrázek 7 Druhové rozdělení výdajů	56
Obrázek 8 Hlavní vstupy lidského blahobytu a jejich vzájemný vztah	58
Obrázek 9 Lidský kapitál - zdroje, aspekty, výsledky	62
Obrázek 10 HDI - tři dimenze, čtyři indikátory.....	66
Obrázek 11 NAZV 100 vybraných obcí	90
Obrázek 12 Shluk 1 – migračně ziskové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.	95
Obrázek 13 Shluk 2 – migračně ztrátové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.	103
Obrázek 14 Shluk 3 – přirozeně úbytkové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.	109
Obrázek 15 Shluk 4 - výrazně migračně ziskové obce: obce, které v období 2007 - 2011 čerpaly nad 10 000 Kč/obyv.	116

12 Seznam tabulek

Tabulka 1 Počty obcí v jednotlivých shlucích	91
Tabulka 2 EU nástroje programovacího období 2007 - 2013.....	91
Tabulka 3 Dotace EU 2007 – 2011 v jednotlivých shlucích, procentní zastoupení extrémních obcí.....	123
Tabulka 4 Srovnání modifikovaného HDI v jednotlivých shlucích	141
Tabulka 5 Srovnání obcí s největší sumou EU dotací na obyvatele a obcí s nejlepší hodnotou HDI	145
Tabulka 6 Srovnání obcí s největší sumou EU dotací na obyvatele a obcí s nejlepší hodnotou HDI	149
Tabulka 7 Shluk 1 - 4: srovnání průměrných hodnot čerpání dotací EU 2007 - 2011 v Kč/obyv. a HDI 2011.....	150
Tabulka 8 Zastoupení obcí v jednotlivých krajích ČR	156
Tabulka 9 Korelace dotace EU v Kč/obyv. a HDI	160
Tabulka 10 Vítězné politické strany ve volbách 2006 a 2010 v neúspěšnějších obcích	161
Tabulka 11 Shluk 1 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011	188
Tabulka 12 Shluk 2 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011	189
Tabulka 13 Shluk 3 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011	190
Tabulka 14 Shluk 4 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011	191

13 Přílohy

13.1 Shluk 1 HDI porovnání 2001 a 2011

Tabulka 11 Shluk 1 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011

Název obce	HDI 2001	HDI 2011
Běrunice	0,4138	0,4786
Blíževedly	0,4643	0,5222
Dolní Bečva	0,3074	0,4153
Dolní Bukovsko	0,3477	0,3988
Hazlov	0,3585	0,2919
Hlavatce	0,2537	0,4349
Horní Bukovina	0,5109	0,4083
Horní Vltavice	0,2877	0,3647
Hvozdec	0,3909	0,4655
Chlístov	0,3547	0,3468
Jakartovice	0,4561	0,2603
Kněžice	0,3140	0,3853
Kořenice	0,4143	0,3561
Kozárovice	0,3563	0,2741
Krásná Hora nad Vltavou	0,3040	0,3765
Křešice	0,4478	0,3251
Leskovec	0,3294	0,4044
Libice nad Cidlinou	0,3118	0,4221
Libuň	0,3291	0,3797
Ločenice	0,3611	0,3970
Medlov	0,3711	0,3450
Milotice nad Bečvou	0,3399	0,3867
Milovice u Hořic	0,3085	0,4152
Mýto	0,3128	0,3912
Nová Ves	0,3774	0,3927
Okrouhlice	0,2900	0,3999
Otovice	0,3392	0,3534
Partutovice	0,3410	0,4109
Paseka	0,3836	0,3183
Počepice	0,3983	0,3435
Prostřední Bečva	0,3681	0,3592
Stráž nad Ohří	0,4479	0,2899
Šebetov	0,3709	0,3228
Třebívlice	0,4053	0,3418
Záboří nad Labem	0,3607	0,3767
Zátor	0,3629	0,3262
Žarošice	0,3586	0,3731
Žďár	0,3290	0,4019
Žichlínek	0,2719	0,4192

Zdroj: vlastní výpočty

13.2 Shluk 2 HDI porovnání 2001 a 2011

Tabulka 12 Shluk 2 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011

Název obce	HDI 2001	HDI 2011
Biřkov	0,3097	0,4082
Bobrová	0,3046	0,3956
Bujanov	0,3865	0,5956
Bukovec	0,4484	0,4510
Děkanovice	0,6099	0,5778
Kařízek	0,4128	0,5925
Kunratice	0,4517	0,2734
Lužice	0,3646	0,3110
Měcholupy	0,4556	0,2883
Nišovice	0,1097	0,4829
Sebečice	0,4809	0,3629
Svratka	0,2937	0,3753
Vápovice	0,6993	0,4989
Velká Chmelištná	0,4137	0,3910
Záhoří	0,4856	0,4449

Zdroj: vlastní výpočty

13.3 Shluk 3 HDI porovnání 2001 a 2011

Tabulka 13 Shluk 3 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011

Název obce	HDI 2001	HDI 2011
Bradáčov	0,6010	0,4884
Černýšovice	0,4392	0,4846
Červený Hrádek	0,3472	0,3805
Čestín	0,4093	0,4454
Čichalov	0,5208	0,7240
Drunče	0,4159	0,2724
Ješetice	0,6171	0,2863
Jimramov	0,2996	0,3527
Kojatín	0,3705	0,0622
Kolaje	0,3054	0,2258
Láz	0,3152	0,2075
Louňová	0,3768	0,3071
Nejepín	0,3469	0,2326
Nimpšov	0,5000	0,4548
Nová Cerekev	0,3623	0,3867
Podhradí nad Dyjí	0,5354	0,4706
Potštejn	0,2271	0,3522
Proruby	0,4503	0,3543
Přebuz	0,5261	0,1366
Slavíkovice	0,5146	0,3836
Spělkov	0,3887	0,3155
Studený	0,4226	0,1066
Těchobuz	0,6404	0,2932
Včelnička	0,4187	0,3006
Vlkaneč	0,4342	0,1928
Vodranty	0,3194	0,1036
Vojníkov	0,3457	0,2662
Zbraslavice	0,3252	0,4771
Životice	0,6083	0,5686

Zdroj: vlastní výpočty

13.4 Shluk 4 HDI porovnání 2001 a 2011

Tabulka 14 Shluk 4 porovnání hodnot HDI pro roky 2001 a 2011

Název obce	HDI 2001	HDI 2011
Dobřív	0,2918	0,3855
Horní Blatná	0,3790	0,2860
Jenčice	0,2636	0,3893
Josefov	0,3506	0,4107
Křečhoř	0,3893	0,2819
Libá	0,3543	0,3070
Lomnice	0,3463	0,3586
Loučná	0,1187	0,5803
Lubná	0,2345	0,4136
Malenice	0,2897	0,4690
Občov	0,3426	0,4475
Pohoří	0,3295	0,4038
Roubanina	0,2869	0,3395
Rpety	0,2873	0,3757
Senomaty	0,3231	0,3589
Struhařov	0,3132	0,3767
Šanov	0,3962	0,3011

Zdroj: vlastní výpočty

13.5 Výsledky doplňujících statistických testů

13.5.1 Korelace pro nové shluky dle čerpání

SUMA dotací na obyvatele (Binned)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid do 1 tisíce	39	39,0	39,0	39,0
1 - 10 tisíc	44	44,0	44,0	83,0
pres 10 tisíc	17	17,0	17,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Zdroj: vlastní výpočty

13.5.2 Korelace pro obce čerpající dotace EU do 1 tisíce Kč/obyv.

Correlations^a

		HDI 2011	SUMA dotací na obyvatele
HDI 2011	Pearson Correlation	1	-,074
	Sig. (2-tailed)		,653
	N	39	39
SUMA dotací na obyvatele	Pearson Correlation	-,074	1
	Sig. (2-tailed)	,653	
	N	39	39

a. kategorie dle dotací = do 1 tisíce

Zdroj: vlastní výpočty

13.5.3 Korelace pro obce čerpající dotace EU od 1 do 10 tisíc Kč/obyv.

Correlations^a

		HDI 2011	SUMA dotací na obyvatele
HDI 2011	Pearson Correlation	1	-,256
	Sig. (2-tailed)		,094
	N	44	44
SUMA dotací na obyvatele	Pearson Correlation	-,256	1
	Sig. (2-tailed)	,094	
	N	44	44

a. kategorie dle dotací = 1 - 10 tisíc

Zdroj: vlastní výpočty

13.5.4 Korelace pro obce čerpající dotace EU nad 10 tisíc Kč/obyv.

Correlations^a

		HDI 2011	SUMA dotací na obyvatele
HDI 2011	Pearson Correlation	1	,004
	Sig. (2-tailed)		,989
	N	17	17
SUMA dotací na obyvatele	Pearson Correlation	,004	1
	Sig. (2-tailed)	,989	
	N	17	17

Zdroj: vlastní výpočty